

Diplomová práce

2016

Petra Veselá

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Procesy Plastic People of the Universe v kontextu
totalitního režimu**

Petra Veselá

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Procesy s Plastic People of the Universe v kontextu
totalitního režimu**

Petra Veselá

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce.

1. Obsah

1. Úvod.....	1
2. Vývoj k procesům s undergroundem	6
2.1 Společnost v období „normalizace“ 1969–1975	6
2.2 Formování undergroundu jakožto nezávislého kulturního prostředí	8
2.3 Jednotlivé etapy undergroundu	10
2.4 Vznik kapely Plastic People of the Universe a první narušení normalizace	11
2.5 Postoj totalitního režimu k undergroundu.....	14
2.6 Osobnosti procesů.....	16
2.6.1 Obžalování v přeštickém případě.....	16
2.6.2 Obžalování v pražském procesu.....	17
2.7 Od Ledče k Bojanovicím – intenzivní činnost undergroundu a „tajné“ sledování státní moci.....	20
3. Průběh procesů.....	25
3.1 První proces: Přeštický případ	25
3.1.1 Obžaloba	25
3.1.2 Průběh hlavního líčení dle představitelů undergroundu.....	28
3.1.3 Průběh hlavního líčení dle soudního záznamu a rozsudku.....	35
3.2 Hlavní proces s Plastic People of the Universe v Praze	40
3.2.1 Průběh hlavního líčení dle undergroundových představitelů	42
3.2.2 Průběh hlavního líčení dle soudního záznamu a rozsudku.....	52
3.2.3 Průběh hlavního líčení dle zprávy Amnesty international	56
4. Vyjádření totalitního režimu k procesům s Plastic People of the Universe	59
4.1 Major Zeman kontra Mímkry	59
4.2 Atentát na kulturu.....	61
5. Reakce tisku na procesy s Plastic People of the Universe	64
1.1 Reakce zahraničního tisku.....	64
1.2 Reakce českého tisku	66
6. Závěr	71
7. Seznam použité literatury a pramenů	75
8. Přílohy.....	83
9. Resumé.....	89

1. Úvod

Období „normalizace“ mělo v představách KSČ zklidnit společnost a stabilizovat situaci po Pražském jaru a léta obnoveného neostalinismu byla charakteristická postupným utlumováním politického odporu. Symbolem doby se stala Státní bezpečnost, která potírala vše, co se přičilo zásadám socialistické společnosti a názorům vedení strany. Většina obyvatel ČSSR se obávala hrozby ztráty zaměstnání či jiných represí, a považovala tak kritiku normalizace za zbytečnou a provokativní. Nicméně se našli i tací, kteří se nebáli vystoupit s nesouhlasem normalizačního vývoje. Tyto a mnohé další aspekty zapříčinily vznik subkultury, jež sama sebe pojmenovala jako underground. Vzhledem k tomu, že underground existoval v paralelní nezávislosti na komunistickém establishmentu, snažil se ho režim systematicky zlikvidovat. Procesem s Plastic People of the Universe se normalizátorům podařilo zamezit protisocialistickým aktivitám, nicméně to také pro totalitní režim znamenalo nové starosti. V souvislosti s tímto procesem vznikla Charta 77, která byla jedním z vnitřních faktorů ČSSR, jež uvedly do pohybu pád komunistického režimu.

Téma politicky motivovaných represí proti undergroundu je atraktivním tématem nejen svým kulturním přínosem, ale také proto, že se procesy staly zkouškou politické situace, kam až komunistický režim může zajít. Vzhledem k postupnému uvolňování dosud nepřístupných materiálů k této problematice dochází k intenzivní medializaci undergroundu. Záměrem diplomové práce je zpracovat vývoj k procesům s Plastic People of the Universe, jejich průběh a důsledky ve vztahu k tehdejšímu režimu. Práce se snaží pochopit iniciativu Státní bezpečnosti k zahájení procesů a zmapovat přístup a průběh k celé problematice undergroundu, potažmo k Plastic People of the Universe. Snaží se používat vyvážený poměr zdrojů, tedy použít práce osob, které jsou s undergroundem těsně spojené a v zásadě s ním sympatizují a zároveň brát v potaz i dobové dokumenty, o které se opírali normalizátoři a StB a podle nichž při procesech pracovali. Je tedy mým cílem pokus o nahlédnutí na téma více kriticky.

Řada otázek se týká samotného podílu undergroundu na politické změně v socialistickém Československu. Je možné, aby se takto malá skupina nonkonformních osob částečně podílela na pádu totalitního režimu? Jaké kroky podnikli normalizátoři k tomu, aby zamezili jejich působení na společnost? Šlo skupině Plastic People of the Universe primárně o to, aby měli možnost hrát hudbu, která jim byla blízká, nebo jejich

tvorba měla protisocialistický charakter? Cílem této diplomové práce je odpovědět na tyto otázky a kriticky zmapovat dané situace. Z tohoto důvodu práce využila metody biografické skupinové analýzy a komparace, k celkovému přístupu k práci byla uplatněna přímá metoda.

Práce je rozdělena na čtyři kapitoly, které jsou dále členěny na další podkapitoly. První kapitola, skládající se ze sedmi podkapitol, se zabývá definicí pojmu a vývojem k procesům s undergroundem. Snaží se přiblížit kontext doby, přibližuje vznik skupiny Plastic People of the Universe a její první konflikty s totalitní mocí a předkládá chronologický přehled od vzniku undergroundu do roku 1989. Dále vysvětluje postoj totalitního režimu a krátce představuje osobnosti, které byly v těchto procesech odsouzeny. Velmi důležitou subkapitolou je výčet akcí a koncertů, na jejichž základě se státní moc rozhodla rebelující skupinu kolem Plastic People of the Universe odsoudit. Tato obsáhlá část diplomové práce je důležitá zejména z důvodu komplexnějšího vhledu do problematiky procesů.

Samotnému průběhu jako takovému se věnuje kapitola druhá, která má za úkol co nejdetailněji analyzovat průběhy procesů. Mezi klíčové momenty pro underground a zároveň pro Plastic People of the Universe samotné se staly dva procesy. První soud se konal v Plzni na základě tzv. Přeštického případu v červnu roku 1976. Téměř ihned poté navázalo soudní líčení v Praze, které měl za cíl jednou a provždy zničit základnu undergroundu. V této části textu je kladen důraz na srovnání proběhnuvších procesů z hlediska prepisů poskytnutých undergroundovými představiteli, ale i z pohledu materiálů Státní bezpečnosti či dalších zúčastněných stran.

Vzhledem k tomu, že totalitní režim se své počínání pokusil obhájit, využil k tomu několik prostředků. Třetí a čtvrtá kapitola analyzuje, kterak normalizátoři využili potenciálu médií. Velice zajímavé je jejich boj proti undergroundu v oblasti filmové tvorby, kde nejprve o Plastic People of the Universe natočili pětadvacetiminutovou stopáž. Interessantní je, že tuto hudební skupinu, použili v i kultovním seriálu Třicet případů majora Zemana a věnovali jim celý jeden díl. Československý tisk dlouho o soudech nemlčel, ale spíše než procesy propíral ve svých článcích pomlouvačnou kampaň západních sdělovacích prostředků, která se spustila po odsouzení obžalovaných. Krátce jsou zde i popsány reakce na jednotlivé články ze strany příbuzných a přátel odsouzených.

Diplomová práce byla vypracována na základě odborné literatury, dobových periodik, dobových či poměrně nových televizních dokumentů a archivních pramenů. Pro část věnující se plzeňskému procesu je možné se pouze opírat o nezpracované materiály bez inventárních čísel. Jedná se pouze o rozsudek a obžalobu, které jsou přístupné ze Státního okresního archivu Plzeň-jih, konkrétně ve fondu Okresního soudu pro Plzeň-jih. Ve snaze získat doposud nezveřejněné informace k přeštickému případu jsem prostřednictvím pracovníků Státního okresního archivu Plzeň-jih kontaktovala několik osob, spojené se soudem v Plzni. Bohužel se mi nepodařilo získat souhlasy s poskytnutím přístupu do spisů. Jedinečným doplněním informací byla přednáška spojená s koncertem, která byla uspořádána v Přešticích k čtyřicátému výročí od „Přeštického případu“ dne 18. prosince 2015. Během akce zde vystoupil s příspěvkem tehdy v Plzni odsouzený František Stárek a hovořil o průběhu vyšetřování. V případě pražského procesu je archivní fond o něco bohatší. Archiválie z této problematiky je možné nalézt v Archivu bezpečnostních složek či Libri prohibiti. Zde je k nalezení velké množství dokumentů, které si státní bezpečnost vedla v souvislosti s osobami procesů. Archiv bezpečnostních složek se stal bohatým zdrojem informací ohledně zadržených osob a zmapování jejich činnosti. Díky těmto pramenům je možné sledovat metody a průběh oficiálních vyšetřování ze strany StB a jejich záměry s obžalovanými. Nejdůležitějšími archivními dokumenty pro tuto práci jsou složky, které si vedla StB k sledování některých undergroundových představitelů. V mnoha archivních zdrojích je nutné pracovat opatrně s názvy a jmény. Často se stávalo, že název Plastic People of the Universe byl zkomolen na Plastik Peoples či Plastic People Universe.

Poslední část diplomové práce se zabývá reakcí tisku ať už zahraničního či domácího. Bylo zde využito i dobových novin či jiných periodik. Jasná stanoviska ohledně procesů s Plastic People of the Universe dávali normalizátoři najevo prostřednictvím Rudého práva či Mladé fronty. Tyto dva listy se staly výborným zdrojem k zmapování aktuálních nálad k průběhu soudů nejen na domácí scéně, ale i v zahraničí.

Vzhledem k rozsáhlosti a populárnosti tohoto tématu je velmi jednoduché sehnat nejen základní, ale i rozšířený vhled do problematiky procesů. Stěžejní publikací od Martina Machovce, o kterou se diplomová práce opírá, je „*Hnědá kniha*“: *o procesech s českým undergroundem*, jež je vydána jako soubor zpráv a prepisů z plzeňského i pražského procesu, které jsou souhrnně označovány jako „případ Plastic People“.

Hnědá kniha je edice, která slouží k shromáždění co největšího množství dokumentů, jež se týkají procesů. Tyto materiály předkládají rozsáhlý náhled na práci tehdejší StB a fungování režimu. Původní dokumenty, ať už se jedná o rozsudky, dopisy či vyjádření undergroundových představitelů jsou do této publikace přepisovány v původním znění. Nejednou je možné nalézt chyby v dokumentech, ať se jedná o pravopisné či faktické. Autor knihy chyby neopravuje, pouze k nim dodává vysvětlivky, aby pramen měl co nejlepší autentičnost. Díky této edici je možné téma procesů s Plastic People of the Universe pojmut více kriticky, protože se zde nachází jak přepisy undergroundových představitelů, tak vyjádření soudu a StB, což zachovává částečnou objektivitu. Tato kniha se s přibývajícimi lety neustále rozšiřuje, protože dochází k postupnému objevení nových a tehdy nedostupných dokumentů.

Bohatým zdrojem a základní literaturou, která popisuje pohled na underground zevnitř, je *Magorův zápisník*, jenž je souhrnným dílem, kde Ivan Jirous, jakožto hlavní představitel, popisuje myšlenky undergroundu a snaží se podat přehledným a čtivým způsobem informace o Plastic People of the Universe. Vzhledem k tomu, že Jirous se aktivně podílel na činnosti undergroundu a stal se jedním z odsouzených v procesu, je tento pramen skvělým pomocníkem při zmapování postojů undergroundového jádra a skupiny Plastic People of the Universe. Zároveň je však nutné pracovat s tím, že Jirous stál v opozici s režimem a tudíž je k němu velmi kritický a zaujatě komentoval jeho postupy.

Ivan Jirous je zároveň autorem další, pro tuto práci, důležitým dílem *Pravdivý příběh Plastic People*, kde obhajoval tvorbu Plastic People of the Universe. Více než o estetičnost a líbivost písni kladl důraz na morální stránku tvorby. Do této knihy zařadil Zprávu o třetím českém hudebním obrození z února 1975, na jehož základě státní moc usoudila, že jde o protisocialistický manifest. Stejně jako u předchozího díla, je nutné pracovat s tím, že se jedná o bohatý popis aktivit undergroundu, nicméně kritika režimu je zde velmi výrazná.

Další výraznou osobností, která intenzivně pracuje s tématem undergroundu, je Martin Machovec. Jeho kniha *Pohledy zevnitř* byla využita k této diplomové práci pro popis základních znaků undergroundu. Rozsáhlé přehledy bibliografie, diskografie a filmografie týkajících se Plastic People of the Universe a jeho okolí je skvělou knihou pro zmapování základního fungování undergroundu.

Pro úvod do historického kontextu byly pro tuto práci podstatné knihy analyzující období normalizace od Karla Kaplana *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953–1957 a 1968–1975* nebo publikace Milana Otáhal *Opozice, moc, společnost 1969–1989*. Práci StB s ideovou zaujatostí popisuje kniha od Jaromíra Obziny *Bezpečnost socialistické vlasti*, jež se stala důležitou součástí práce z důvodu kritického pohledu KSČ na problematiku undergroundu. Autoři, kteří se věnovali všeobecně skupinám, jež se vytvářely během normalizace, byli kupříkladu Zdeněk Drahoš a Jan Břečka ve své knize *Normalizaci navzdory: Občanský odpor proti komunistické totalitě* nebo Milan Otáhal v publikaci *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu*.

Problémem, se kterým jsem se při hledání pramenů k diplomové práci setkala, byl fakt, že většina vydaných publikací underground popisuje velmi heroicky. Podíl undergroundového hnutí na tvorbě československých dějin je nemalý, nicméně jen málo zdrojů nahlíží na underground kriticky. Výjimkou může být kniha od Václava Černého *Tvorba a osobnost I*, kde se jedné ze svých kapitol věnuje veršům Věry Jirousové. Její básně autor ocenil, ale kulturní stanovisko undergroundu již tak pozitivně nehodnotil. Oprostil se od hodnocení vzhledu neudržované „máničky“, jež je typický pro underground, protože předpokládal, že takovéto projevy odlišnosti by popudili kohokoliv, ať už kapitalistu nebo socialistu. Měl i pochopení pro jejich místy až nihilistické pojetí tvorby, vzhledem k tomu, že v historii a literatuře lze najít mnoho autorů podobného smýšlení. Duchovní jádro undergroundu však již vnímal jako mylné a protichůdné. Toto hnutí sice opovrhovalo komunistickou politikou a výrazně s ní bojovalo, ale zároveň také bojovalo s celou škálou běžného života. Do práce se undergroundoví představitelé díky svému postoji nehrnuli a tak je Černý vnímal jako líné křiklouny a jen těžko by v nich bylo vhodné hledat úctu. S režimem nechtěli mít undergroundoví představitelé vůbec nic společného a házeli na něj špínu, nicméně po státu požadoval, aby s nimi měl trpělivost.

Je tedy vhodné nahlédnout na téma procesů s Plastic People of the Universe i o něco více kriticky a pokusit se interpretovat problematiku v kontextu totalitního režimu. Cílem diplomové práce, v rámci popisu celé situace ohledně procesů s Plastic People of the Universe, je vnést i pohled normalizátorů, StB a jiných, státem pověřených osob a institucí.

2. Vývoj k procesům s undergroundem

2.1 Společnost v období „normalizace“ 1969–1975

Vedení KSČ v čele s Gustavem Husákem, který v dubnu 1969 vystřídal Alexandra Dubčeka, postupně zahájilo nový politický kurz, který vešel do podvědomí jako „normalizace“. Cílem bylo vrátit vše do původního stavu, tedy došlo ke snaze obnovit dřívější podobu komunistické moci.¹ Tento proces zasáhl do všech sfér společenského života. Nové Husákovy vedení považovalo za nezbytně nutné udržet životní úroveň obyvatel a pokusit se o její růst, aby došlo k neutralizaci politické nespokojenosti. Obnovovaly se mnohé rysy, charakteristické pro konec padesátých let.²

Proměna „normalizace“ nemohla být vykonána bez odezvy. Jedni ji hodnotili kladně, druzí se nehodlali smířit s posrpnovým vývojem v Československu. Ta část obyvatelstva, která o nově nastavených podmínkách nesměšlela dobře, se rozčlenila do skupin a to podle toho, jak hodlali k problému přistupovat. Někteří projevovali jen svůj názorový nesouhlas skrytě a opatrně, jiní se snažili způsobit problémy neochotou integrovat se do systému, ale našli se i tací, kteří se nebáli bojovat přímým a otevřeným odporem.³

Normalizátoři chápali důležitost mládeže, bez níž by ztratili budoucnost. Co jim však nedocházelo, bylo to, že došlo k růstu životní úrovně a určitému hudebnímu pokroku. Mládež do pětadvaceti let představovala nejpočetnější a finančně zajištěnou skupinu spotřebitelů moderní hudby, ale stát jim nebyl schopen zajistit uspokojivý dostatek hudebních materiálů.⁴ Během normalizace vznikla nová generace, která se často dostávala s režimem do konfrontace. Hovořilo se o nich jako o lidech „*bez politické minulosti, bez vlastního politického životopisu*“,⁵ kteří se formovali kolem československých rockových skupin a vytvořili jádro undergroundu. Takovéto aktivity

¹ KALINOVÁ, Lenka, *Dělníci v normalizaci. Dělnictvo a sociální stát*. In: VILÍMEK, Tomáš (ed.), *Česká společnost v 70. a 80. letech. Sociální a ekonomické aspekty*, Praha 2012, s. 43.

² KAPLAN, Karel, *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953–1957 a 1968–1975*, Praha 1993, s. 60 an.

³ PREČAN, Vilém, *Lid, veřejnost, občanská společnost jako aktér Pražského jara 1968*. In: PECKA, Jindřich (ed.), *Proměny pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*, Brno 1993, s. 21.

⁴ VANĚK, Miroslav, *Byl to jenom rock'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*, Praha 2010, s. 457.

⁵ HAVEL, Václav, *O počátcích Charty 77*. In: *O lidskou identitu*, Praha 1989, s. 51.

vyvolávaly v mocenském centru obavy, protože jejich umlčení celého národa se fakticky nezdařilo.⁶

Velkou opoziční silou se stali umělci, kteří „*po obnovení pořádku formulovali svůj vztah k normalizačnímu vedení. Přestali být autonomní silou, ale nejvíce trpěli tím, že přišli o tvůrčí svobodu. Nemohli se proto s novými poměry smířit a hledali cesty, jak se i za těchto poměrů realizovat podle svých představ.*“⁷ Stejně na tom byli i divadelní a hudební umělci, kteří pro svou realizaci potřebovali publikum. Část umělců byla vyloučena z uměleckých svazů a neměli možnost veřejně působit. Většina z nich nerezignovala a spíše se odhodlala k hledání způsobů, jak ve své činnosti pokračovat.⁸

Modelový princip normalizace odrazil celospolečenský proces. Nejprve byly provedeny změny na poli stranického aparátu a posléze došlo k transformaci dalších struktur. Ve finále došlo k vybudování sítě kulturních institucí a organizací.⁹ Kulturní společenství nového režimu bylo ohrožováno faktem, že jakákoliv kapela mohla vystupovat svobodně a tudíž nekontrolovatelně vyjadřovat svůj postoj.¹⁰ Z tohoto důvodu byly vytvořeny tzv. kvalifikační přehrávky, které sehrály v procesech důležitou roli. Bez kvalifikačních přehrávek nebylo možné se legálně zúčastnit veřejné hudební produkce, byť by se jednalo o soukromé představení na svatbách či oslavách. Od zpřísnění režimu do 70. let se konaly tyto zkoušky dvakrát do roka. Hudebníci museli prezentovat svou tvorbu před komisí, která by se dala považovat víceméně za odbornou. Přehrávky se skládaly pouze z praktické části. Kapela si předem připravila repertoár o třech až pěti skladbách a úkolem komise bylo posoudit hudební vyspělost skupiny. Daleko větší důraz se ale kladl na politické smýšlení členů a především tyto přehrávky fungovaly jako kontrola tvorby. Na počátku 70. let byla nastolena nová opatření. Nesměly se zpívat anglické texty, zakázány byly taktéž anglické názvy skupin a k hlavním kritériím patřilo i to jak kapela působila. Například pokud tato hudební

⁶ OTÁHAL, Milan, *Česká společnost po roce 1945. Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*, Praha 2011, s. 113.

⁷ OTÁHAL, Milan, *O vztahu společnosti k normalizačnímu vedení*. In: VILÍMEK, Tomáš (ed.), *Česká společnost v 70. a 80. letech. Sociální a ekonomické aspekty*, Praha 2012, s. 276 an.

⁸ OTÁHAL, Milan, *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu*, Brno 1999, s. 22.

⁹ MERVART, Jan, *Kultura v karanténě, Umělecké svazy a jejich konsolidace za rané normalizace*, Praha 2015, s. 35.

¹⁰ KOTEK, Luboš, *Milujeme Karla Gotta*. In: STRACHOTA, Karel (ed.), *Mýty o socialistických časech*, Praha 2010, s. 79.

formace byla tzv. máničkovského¹¹ vzezření s dlouhými vlasy a neupraveným vzhledem, měla jen minimální šanci na legální produkci své tvorby.¹²

2.2 Formování undergroundu jakožto nezávislého kulturního prostředí

Pojem underground jako takový není spojován pouze s československou hudbou v 70. letech. Jeho kořeny jsou daleko hlubší a rozhodně nejde o proud, který vznikl v ČSSR. Tento směr se zrodil v 60. letech 20. století v oblasti západního pobřeží USA. Během krátkého časového úseku se však rozšířil do Evropy, především do Velké Británie, Německa a ČSSR. Martin Pilař popisuje pojem underground následovně: „*Anglické slovo underground se do češtiny běžně překládá jako podzemí. Z obecných významů tohoto slova, jakož i ze základní znalosti dějin české literatury lze bez velkého intelektuálního vypětí odvodit, že undergroundová literatura je ta, jež se musí skrývat. Výrazně se totiž liší od politických i kulturních konvencí, které jsou v určité době považovány za určující a jsou přijímány většinou občanů, tvůrčích osobností a samozřejmě i konzumentů soudobé kulturní produkce.*“¹³ Ačkoliv se zdá, že underground má pouze čistou podobu a nelze ho nijak přizpůsobovat dané situaci, československý a „západní“ underground se od sebe vcelku lišil. Zatímco cílem zahraničního hnutí bylo zničit v první řadě establishment, na území ČSSR bylo hlavní myšlenkou vytvoření jakési druhé kultury, tedy kultury, která není establishmentu po vůli.¹⁴ Tato kultura nemohla mít za cíl destrukci establishmentu, protože by se mu tím vehnala do náruče.¹⁵ Na Západě byl však underground formulován jako hnutí. Navíc velký počet zahraničních umělců se prostřednictvím působení v undergroundu dostalo do oficiální kultury, která pak uměleckou tvorbu dané osobnosti pohltila do sebe.¹⁶

„Normalizační“ kultura byla často pojímána ve dvou rovinách. Konkrétně se rozdělovala na první a druhou kulturu. První kultura byla samozřejmě ta, která byla pro

¹¹ Označením „Mánička“ se hanlivě častovali vlasatí mladíci v Československu. Tento pojem se objevil v polovině šedesátých let. Není jasné, jak toto slovo vzniklo, nicméně se pracuje s několika teoriemi. Vzhledem k tomu, že mladíci s dlouhými vlasy působili zženštile, hovořilo se o nich jako o Máňách, tedy zdobně jména Marie. Druhá verze pracuje s možností, že si lidé odvodili jejich jméno podle účesu Máničky, kamarádky loutkové postavičky Hurvínka. „Mánička“ byl však také název někdejšího kadeřnictví na Václavském náměstí. Vladimír 518, *Kmeny 0. Městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989*, Praha 2013, s. 17.

¹² LINDAUR, Vojtěch, KONRÁD, Ondřej, *Bigbít*, Praha 2001, s. 60.

¹³ PILAŘ, Martin, *Underground. Kapitoly o českém literárním undergroundu*, Brno 1999, s. 13.

¹⁴ HAVEL, Václav, *Moc bezmocných*, Praha 1990, s. 23.

¹⁵ JIROUS, Ivan Martin, *Pravdivý příběh Plastic People*, Praha 2008, s. 23.

¹⁶ MACHOVEC, Martin, *Pohledy zevnitř. Česká undergroundová kultura ve svědeckých, dokumentech a interpretacích*, Praha 2008, s. 33.

establishment přijatelná. Byla zaměřena na rozšířenější a přístupnější cílovou skupinu. Neodporovala nijak politice státu a povětšinou šlo o tvorbu v českém jazyce. Když už se rozhodla pro cizojazyčnou prezentaci díla, jednalo-li se o hudební sféru, bylo víceméně nutné, aby šlo o ruský jazyk. Druhá kultura, jak již název vypovídá, byl proud, který byl podřadný pro kulturu první. Početně měl méně zástupců a tudíž i se i soustředil na menší a uzavřenější skupinu.¹⁷ V každém případě, umělec, který v této době chtěl tvořit, byl postaven před pomyslnou Sofiinu volbu. Buď se rozhodne svou tvorbu medializovat, představit ji široké veřejnosti a podlehnout touze po uznání ve formě různých titulů a ocenění, které se ruku v ruce nesou i s materiálním zabezpečením, nebo zůstane věrný své cílové skupině, vzdá se slávy, odmítne oficiální kulturu, bude čelit problémům spojenými s jeho aktivitou a bude pro širokou veřejnost osobou spíše zavrženíhodnou.¹⁸ Nezřídka často se stávalo, že část osobností undergroundu, se přidala k oficiálnímu proudu. Plastic People of the Universe se v tomto směru stali typickými představiteli „podzemí“, a to především díky jejich nezájmu o majetek a vytrvalé neúplatnosti.¹⁹

Za teoretika a zakladatele undergroundu je označován manažer skupiny Plastic People of the Universe Ivan „Magor“ Jirous.²⁰ On však sám sebe za stvořitele českého undergroundu nepovažoval: „*Já jsem underground nevymyslel, já jsem ho označil a teprve od té doby, kdy jsou věci pojmenovány, se stávají skutečností. (...) Ti lidé, bezprizorní, vlasatí, kteří dělali ten rokenrol a policajti je mlátili, neměli žádnou hrdost, protože nevěděli, co jsou. A teprve od té doby, co jsem je označil jako underground, tuto hrdost získali.*“²¹

O undergroundu se nikdy nehovořilo jako o hudebním stylu, ačkoliv je právě s hudbou velmi často spojován. Podle svých představitelů je možné, aby v undergroundu působila naprosto neumělecky založená osoba. Pokud člověk nestál o široké publikum a pohrdal profesionalitou, byl tím pravým „androšem“.²² To byl možná mezník, který lidi od undergroundu často odrazoval. Lidé se mohli pohybovat v tomto

¹⁷ POSPÍŠIL, Filip, BLAŽEK, Petr, *Vraťte nám vlasy! První máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu*, Praha 2010, s. 28.

¹⁸ DRAHOŠ, Zdeněk, BŘEČKA, Jan, *Normalizaci navzdory. Občanský odpor proti komunistické totalitě*, Brno 2013, s. 23.

¹⁹ KING, Robert, *Politics, Language and Terror*. In: *The North American Review* 291, 2006, s. 39.

²⁰ PETROVÁ, Jana, *Zapomenutá generace osmdesátých let 20. století. Nezávislé aktivity a samizdat na Plzeňsku*, Plzeň 2009, s. 29.

²¹ ČERVINKA, Stanislav, *19 rozhovorů*, Praha 2003, s. 5.

²² „Androš“ se používalo jako hovorové označení pro underground.

kruhu osob, ale nemuseli je přijmout ve všem, co prováděli. Častokrát nešlo rozeznat, zda se jedná o nonkonformní či sociálně deviantské chování nebo zda se inspirovali někde u svých zahraničních beatnických vzorů.²³

2.3 Jednotlivé etapy undergroundu

Českým undergroundem je možno se zabývat v několika chronologicky řazených rovinách. První z nich, období let 1974–1975, se neslo v myšlence, která by se dala charakterizovat absencí politických nároků a změn. Šlo jednoduše o to, že hudebníci tvořili to, co se jim líbilo a pokračovali ve své tvorbě. V prvopočátku se underground pokoušel na sebe neupozorňovat, ale na druhou stranu se příznivci kapely Plastic People of the Universe nesnažili nikterak schovávat. Do roku 1974 underground pozornosti StB vcelku unikal, avšak přelomem byl tzv. Budějovický masakr, který se v tomto roce odehrál, a postrčil tak underground ke změně.²⁴

Tento zlomový okamžik se promítl do let 1975–1976. Underground si začal uvědomovat svou roli ve společnosti. Toto uvědomění se neslo ruku v ruce od distancování se od oficiální kultury. Členové undergroundu se začali vnímat jako soudržná skupina.²⁵ Ačkoliv v této knize popisuje underground jako osoby, které chápou realitu komunistického Československa správně a ostatní jsou pouze součástí lidu, dokázali se představitelé této podzemní skupiny reflektovat i velmi sebekriticky. Popisovali sami sebe kupříkladu jako: „my dementi, my degeneráti, my šílenci“. I přes toto hanění sebe samého se však underground považoval za nositele „toho lepšího“.²⁶ Důkazem toho je i Jirousova snaha o vytvoření druhé kultury. V tomto období tedy docházelo k vydefinování undergroundu a uvědomění si, že ve společnosti začala fungovat rozrostlá subkultura, která oponovala režimu a vyznačovala se porušováním zažitého řádu.²⁷

²³ ALAN, Josef, *Alternativní kultura jako sociologické téma*. In: ALAN, Josef, BITRICH, Tomáš (eds.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945–1989*, Praha 2001, s. 61.

²⁴ MACHOVEC, Martin, *Od avantgardy přes podzemí do undergroundu. Skupina edice Půlnoc 1949–1955 a undergroundový okruh Plastic People 1969–1989*. In: ALAN, Josef, BITRICH, Tomáš (eds.), *Alternativní kultura, příběh české společnosti 1945–1989*, Praha 2001, s. 177 an.

²⁵ Velice výmluvný je popis z díla Egona Bondyho, duchovního otce undergroundu, kde se undergroundoví představitelé jasně vyčleňují od oficiálního systému. V knize předkládá situaci, kdy Bondy o undergroundu hovoří jako MY (lidé) versus ONI (obyvatelé). BONDY, Egon, *Invalidní sourozenci*, Praha 1991, s. 43

²⁶ MACHOVEC, *Od avantgardy*, s. 182.

²⁷ HEBDIGE, Dick, *Subkultura a styl*, Praha 2012, s. 26.

K postupnému narušování integrity docházelo v letech 1977–1980, a to v pozitivním slova smyslu, ale i v negativním. Pro underground byla pozitivním důsledkem dosavadního vývoje nenávist totalitního režimu k jejich početnému rozšíření a zesílení. Negativní důsledek se však projevil zpolitizováním undergroundu a to díky tomu, že započali spolupráci s Chartou 77. V návaznosti na tento fakt došlo k přílišnému zviditelnění, proti čemuž od počátku brojili. Jejich idea byla ohrožena, protože v té době ztrácela svůj smysl. Mimoto byla část osobností pod dozorem ve věznicích a došlo i k odstoupení valné části podzemí od svých aktivit. Nicméně ani vyšší stranické orgány si nebyli úplně jisty, co si s Chartou 77 počít.²⁸ Státní bezpečnostní aparát na ně vytvořil příliš velký tlak, kterému nebyli schopni čelit. Underground však nadále zůstal dostatečně silný.²⁹

V posledním období undergroundu, hovoří se o létech 1980–1989, dochází k útlumu aktivit. Hlavní představitelé si v této etapě odpykali své tresty a kapela Plastic People neměla šanci vystoupit byť jen na neveřejném koncertu. Někteří členové a jejich blízké okolí byli nuceni emigrovat, což v podstatě znamenalo zničení dosavadních undergroundových aktivit. V této fázi si mohl režim gratulovat. Nepočítal však s variantou, že underground využít potenciálu mladých lidí, které oslovoval především hudbou. V pozadí se v osmdesátých letech začala formovat samizdatová tvorba, která byla charakteristická tím, že o ni usilovaly mladší ročníky, než byl kupříkladu Egon Bondy či Ivan Jirous.³⁰

Zánik undergroundu nebyl spojen s tím, že jeho struktura byla v poslední fázi roztržštěná, ale naopak. Se zánikem totalitního režimu skončila taktéž nutnost provádět tyto ilegální aktivity. Dnešní polistopadový underground má již alternativní formu, která je však výrazně ochuzena o pocit intenzivního a nutného boje se státním systémem.

2.4 Vznik kapely Plastic People of the Universe a první narušení normalizace

Skupina, která předcházela hudebnímu uskupení Plastic People of the Universe, se jmenovala The Primitives Group. To, jak byla vnímána tehdejším okruhem svých

²⁸ VANĚK, Miroslav, URBÁŠEK, Pavel, *Vítězové? Poráženi? Politické elity v období tzv. normalizace*, Praha 2005, s. 495.

²⁹ DENČEVOVÁ, Ivana, STÁREK, František, STEHLÍK, Michal, *Tváře undergroundu*, Praha 2012, s. 109 an.

³⁰ Tamtéž, s. 199 an.

skalních fanoušků, popsal Jirous: „*Nijak jsem se nebránil seznamování s novými věcmi, tak jsme se [s Věrou Jirousovou] vypravili do Music f Clubu na Smíchově. Viděl jsem první koncert The Primitives Group a byl jsem úplně ztracený. Úplně jsem podlehl. Hned jsem ze sebe svlékl koženou bundu a hodil ji na pódium, čímž jsem přišel o padesát korun a šrajtofli s doklady.*“³¹ Potenciál, který v nich viděl, nebyl ani tak hudební. Šlo spíše o jev, jenž tento styl doprovázel, a tím bylo svobodné tvoření uměleckého díla. Hudba byla vždy majoritním médiem pro mladé, což byla skupina, na kterou se lze zaměřit a upracovat si ji k obrazu svému, tak jak to již komunistická propaganda dávno před tím dělala. Přestože se jednalo především o zábavu, Jirous považoval takovéto vystupování do určité míry za svobodný umělecký projev. Nehudební složka, jako vizuální efekty a používání ohně, který byl dosud ne zrovna běžným doprovodným jevem při koncertech, byly pro něj klíčové.³²

Když se Jirous začal stýkat se skupinou The Primitives Group zaznamenal první známky zájmu Státní bezpečnosti o svou osobu a své okolí. Netrvalo však dlouho a Primitivové se rozpadli. Jirousovi to mohlo být líto, ale místo toho ho zaujala další výrazná pražská skupina The Plastic People of the Universe, kterou popsal následovně: „*Ve srovnání s nimi jsme viděli, co vlastně chybí The Primitives. Plastici hráli oproti Primitives příšerně. Byly tam hrozné kiksy, ale kapela měla v sobě ohromný náboj, jaký byl v počátcích The Primitives Group. Právě ten náboj dokázal lidi na koncertech nebo na tancovačkách vzrušit a vzbudit v nich jakési spodní atavistické vášně.*“³³ Plastic People of the Universe vznikli v zásadě z ničeho nic u piva. Kapela byla založena v létě 1968 několika amatéry. Jmenovitě šlo Milana Hlavsu (baskytara), Michala Jerneka (zpěv a klarinet), Jiřího Števicha (kytara) a Josefa Janíčka (klávesy). Inspiraci čerpali jednoznačně z newyorské kapely The Velvet Underground, která ve své době byla vedena umělcem Andyem Warholem. Všichni členové milovali hudbu, kterou „Velveti“³⁴ hráli, a líbila se jim i myšlenka uměleckého vedoucího.³⁵ Právě setkání s Jirousem a Plastic People v Beat salonu v roce 1969 se stalo zásadním momentem. Pod vedením Jirousových manažerských dovedností se kapela dostala do popředí tak význačně, že se o ně začal zajímat i Pavel Kratochvíl, bývalý manažer tehdejšího

³¹ JIROUS, Ivan M., *Magorův zápisník*, Praha 1997, s. 527.

³² JIROUS, Ivan M., *Mesaliance, či zasnuby mezi beatovou hudbou a výtvarným uměním?* In: *Výtvarná práce*, 3, 1968, s. 8.

³³ JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 550.

³⁴ „Velveti“ je hovorové označení pro skupinu Velvet Underground.

³⁵ WILSON, Paul, *Bohemian Rhapsodies*, Praha 2011, s. 44.

„prvokulturního“ hudebního výkvětu, skupiny Olympic. Společně tedy kapelu vedli a získali pro ni profesionální status.³⁶

Úspěch Plastic People of the Universe na hudební scéně byl zapříčiněn i faktem, že během normalizace rocková hudba dosahovala obrovského rozmachu a těšila se popularitě široké škály posluchačů. Mnozí považovali hudbu pražské undergroundové skupiny za kakofonii, které nelze přijít k chuti, přesto je však moha uchvátit tehdy nevídaná nehudební složka, kterou bylo použití ohně při vystoupení.³⁷ Od doby, kdy Jirous převzal pomyslné psychedelické žezlo, odehráli „Plastici“ několik velmi důležitých koncertů. Jejich vystoupení bylo velmi specifické, vzhledem k tomu, že dbali na vizuální složku. Při koncertech hojně využívali již zmíněného ohně, stejně jako velice výstředního oblečení, které členové měli na sobě. Obraz „mániček“ oblečených do bílých hábitů zpívající texty, často mytologického charakteru, byl při návštěvě akce běžný.

V tomto „bezproblémovém“ období se svérázní Plastic People of the Universe na scéně dlouho neohřáli. Normalizace společnosti postupovala, vztahy s Pražským kulturním střediskem se vyostřovaly, až nakonec roku 1973 nebyl „Plastikům“ přiznán profesionální status, čímž ztratili možnost fakticky legálně vystupovat.³⁸ Během přehrávek došlo ke sporu. Větší část komise byla pro udělení kvalifikační zkoušky, avšak sám zástupce Národního výboru hlavního města Prahy se ke skupině vyjádřil: „*To je underground a zaslouží ostříhat, zavřít a do dolů.*“³⁹ I přes tuto výtku se však Plastic People of the Universe povedlo profesní zkoušky složit. Důvod k oslavám to pro skupinu jistě byl, ale po čtrnácti dnech byli písemně vyrozuměni, že jim PKS žádnou možnost k vystupování nakonec neuděluje „*vzhledem k společenskému dopadu působení na publikum*“.⁴⁰ Důvodem byl morbidní zhudebněný text Jiřího Koláře.

I přes negativní vyhodnocení však Plastic People of the Universe od roku 1974 pokračovali ve vystupování, často pod záminkou svatby či narozenin, a to jen pro zvané. Nutno podotknout, že i přes tato omezení byla účast hojná a ne se všemi účastníky oslav svatby se znali. Příkladem se stal známý koncert v Rudolfově u Českých Budějovic, který 30. března 1974 rozehnala Veřejná bezpečnost. Během této

³⁶ HLAVSA, Milan, PELC, Jan, *Bez ohňů je underground*, Praha 2001, s. 39–43.

³⁷ ODVÁRKA, Jiří, *Auvajs, Mejlo. Zlatá léta šedesátá, jakož i čacké početi big beatu v Břevnově*, Praha 2003, s. 7.

³⁸ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/4, s. 69–71.

³⁹ MACHOVEC, Martin (ed.), „*Hnědá kniha*“. *O procesech s českým undergroundem*, Praha 2012, s. 90.

⁴⁰ Tamtéž.

akce nebyla sice sama kapela nijak soudně stíhána, avšak bezpečnost nejvíce postihla účastníky koncertu. Ještě v roce 1974 stihli Plastic People of the Universe vystoupit na tzv. prvním festivalu druhé kultury a nahráli „samizdatové“ album, ale i nadále vystupovat oficiálně nemohli. Roku 1976 však představitelům socialistického státu došla trpělivost, využili záminku výtržnictví a postavily před soud členy kapely a undergroundově smýšlející osoby z jejich blízkého okolí.

2.5 Postoj totalitního režimu k undergroundu

Období, kdy underground sílil a budoval si své základy, se neslo v duchu toho, že umělci by rádi tvořili, to co se jim líbí. To, že by si underground dělal, co chtěl, byla pro komunistický režim skrytá potenciální politická hrozba. Představitelé komunistického Československa se snažili zamezit již v zárodku jakéhokoliv pokusu o svobodné myšlení a projevování. Postoj státu k undergroundu lze snadno definovat: „*Vztah undergroundu k oficiálním strukturám (...) byl pochopitelně po celých diskutovaných dvacet let velmi negativní. Převažovala tendence tyto sféry společenského života ignorovat, popřípadě je ironizovat, vysmívat se jim, pohrdat jejich hodnotami a hierarchiemi.*“⁴¹ Je tedy zjevné, že čelní představitelé komunistického státu tuto nově vznikající sociální vrstvu neuznávali a pokoušeli se o jejich dehonestaci.

Stejně jako v předchozích letech chtělo mít komunistické Československo neustále pod kontrolou osoby ohrožující pořádek a bezpečnost. Proto ministr vnitra ČSSR Jaromír Obzina upravil dosavadní Směrnici pro evidenci osob ohrožujících vnitřní pořádek a bezpečnost státu NMV ČSSR č. 21/1978,⁴² která byla vydána za účelem jednotného postupu Státní a Veřejné bezpečnosti v otázce osob ohrožujících socialistickou společnost. I nadále při svých operacích používali označení „Nepřátelská osoba“ a sledovali aktivity těchto osob.⁴³ Dle kritérií, tedy kde se pohybovaly, s kým se stýkaly a jak závažně se pokoušely o rozvrácení státu, směrnice rozdělila, které osoby podléhaly evidenci. Nejvýznamnější směrnice pro tuto diplomovou práci byla hned ta, která se nacházela pod bodem: „*a) Představitelé a aktivní činitelé pravicového oportunistu, sionismu, trockismu, nacionalismu, maoismu, mluvčí a organizátoři tzv.*

⁴¹ DVORSKÝ, Stanislav, *Z podzemí do podzemí*. In: ALAN, Josef, BITRICH, Tomáš (eds.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti*, Praha 2001, s. 191.

⁴² ŽÁČEK, Pavel, *Přísně tajné – Státní bezpečnost za normalizace. Vybrané směrnice a metodické pokyny politické policie z let 1978–1989*, Praha 2001, s. 112–116.

⁴³ TOMEK, Prokop, *Systém sjednocené evidence poznatků o nepříteli v československých podmínkách*, Praha 2008, s. 3.

„nelegální kultury“, signatáři tzv. „Charty 77“ a ostatních nepřátelských opozičních seskupení, spolupracovníci a informátoři zahraničních ideologických center a ostatní osoby udržující aktivní styky s jinými nepřátelskými emigrantskými seskupeními.“⁴⁴

První informace o Plastic People of the Universe, které začala StB shromažďovat ve svých materiálech, vznikly v souvislosti s událostmi v Rudolfově a Českých Budějovicích. Státní orgány o pořádaném koncertu nic netušily.⁴⁵ Zákroky, které v tomto směru bezpečnost podnikla, byly pouze reakcí na silící obavy ohledně rozrůstajícího se undergroundu.⁴⁶ Přestože hlavním lákadlem koncertu se stala skupina Plastic People of the Universe, StB upřela svou pozornost na účastníky koncertu, ale daleko více se zajímala o organizátory těchto akcí. Výtržnost „mániček“ řešila především VB, ale organizátory festivalu si už vzala pod drobnohled StB.⁴⁷

Během vyšetřování bezpečnost projevila znepokojení nad spontánní organizovaností undergroundu. Často předpokládala, že musí být nějakým způsobem organizovaná zvenjšku, jelikož není možné, aby se bez nějaké masové organizace svolalo na jedno místo tak početné publikum z celého státu.⁴⁸ Jen těžko tajná komunistická policie tušit, že underground vycházel z naprosté neorganizovanosti a chaos je jeho podstatou.

Mnoho představitelů undergroundu se mohlo setkat s praktikami StB na vlastní kůži: „*Uchoval-li si někdo ve vzpomínkách spíše zážitky brutality a mocenské zvůle StB, bylo pro jiné setkání s příslušníky StB spíše humorným okamžikem, usvědčující režim z jeho nekonečné hlouposti.*“⁴⁹ U StB bylo pravidlem, že první kontakt a zároveň varování „androšů“ byl výslechem. Undergroundový představitel si však rychle předávali zkušenosti a jejich postup při výsleších byl víceméně jednotný. Ze strany StB vždy přišlo určité „dobré poučení“ k situaci a posléze se přistoupilo k výslechu. Valná část vyslychaných byla poučena o svých právech již dávno před tím, než se k výslechu

⁴⁴ ŽÁČEK, *Přísně tajné*, s. 53.

⁴⁵ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Svazky kontrarozvědného zpracování, archivní číslo (dále jen a. č.) 749386 MV.

⁴⁶ ABS, f. J-1, i. j. 83, Výtržnosti vlasatců v Rudolfově a v Českých Budějovicích ve dnech 29. a 30. 3. 1974, hlášení.

⁴⁷ PTÁČNÍK, Pavel, *První festival druhé kultury*, In: BLAŽEK, Petr (et al.) *Sborník archivu bezpečnostních složek 5/2007*, Praha 2007, s. 378.

⁴⁸ *Fenomén underground. Není charty bez „androše“ - Politické procesy s PPU a DG 307 stály za vznikem Charty 77*. Dokumentární seriál České televize, Praha 2012, 52 minut, režie Břetislav Rychlík.

⁴⁹ VILÍMEK, Tomáš, *Vnímání mezinárodních souvislostí představiteli komunistických elit a disentu. Represivní metody StB a pobyt v komunistických věznicích*. In: VANĚK, Miroslav (ed.), *Mocní? a Bezmocní? Politické elity a disent v období tzv. normalizace*, Praha 2006, s. 378.

dostavila, proto zvolila jednoduchou taktiku výpovědi. Tedy nic nevyprávět. Po takovémto masovém proškolení byla StB bezradná.⁵⁰

V zájmu režimu tedy bylo, aby vylíčil veřejnosti tyto osoby co nejodpudivěji. Jednalo se o mladé lidi s dlouhými neupravenými vlasy oblečených v džínsech, nejčastěji roztrhaných. V drtivé většině tito „vlasatci“ dostali nálepku nezaměstnaných alkoholiků a uživatelů drog, kteří pěstují pohlavní promiskuitu, zpívají neslušné písně a vyznávají maoistické, trockistické a jiné, režimem neuznávané teorie. Vzhledem k tomu, že se skutečně jednalo o osoby programově nekonformní, StB mohla spoléhat na to, že nebudou mít u široké veřejnosti žádné zastání. Navíc státní moc často poukazovala i na to, jak je tato specifická mládež nebezpečná ostatním vrstevníkům.⁵¹

Během projevu na slavnostním zasedání k 31. výročí vzniku Sboru národní bezpečnosti zaznělo stručné shrnutí k tomu, jak bezpečnostní aparát pracoval s osobnostmi undergroundu: „*Počátkem roku 1977 byla bezpečnostní situace v Československé socialistické republice ovlivněna rozšířením Charty 77. Důsledným plněním přijatých opatření se podařilo: 1) omezit působení organizátorů na mimořádně úzký okruh zkrachovalých a zneuznaných intelektuálů a zabránit rozšíření negativního vlivu především na dělnické prostředí a mládež, 2) oddělit nejaktivnější jedince antisocialistických sil od pravicového seskupení.*“⁵² Je tedy zjevné, že si komunističtí mocipáni uvědomovali hrozbu šíření undergroundu. Mohli se tedy na slavnostním srazu právem pochlubit, že se jim povedlo část druhé kultury rozbít, netušili však, že hranice pomyslného boje undergroundu s establishmentem se posunuly hlouběji do zahraničí.

2.6 Osobnosti procesů

2.6.1 Obžalování v přeštickém případě

Karel Havelka (Příloha č. 1), narozený dne 1950, pracoval před rozsudkem jako stavitel. Na rozdíl od ostatních obviněných v tomto procesu, neměl Havelka tolik záznamů jako ostatní. Nicméně jeho podíl na rozkladu socialistické společnosti, kažení mládeže a pohybování v undergroundové komunitě byl značný a na základě přeštického případu byl odsouzen. Oba jeho rodiče po válce vstoupili do KSČ. On sám vstoupil do SSM, ale pouze z toho důvodu, aby mu bylo povoleno vycestovat. Rozprodal svůj veškerý

⁵⁰ Tamtéž, s. 379.

⁵¹ Listy, srpen 1976, IV/4, s. 41.

⁵² OBZINA, Jaromír, *Bezpečnost socialistické vlasti*, Praha 1980, s. 279 an.

majetek a odcestoval do Japonska. Tam požádal u americké ambasády o azyl v USA. Po zjištění, že jeho přítelkyně nedostala povolení za ním vycestovat do USA, se vrátil zpět do ČSSR. Zde se setkával s představiteli undergroundu a společně s Jirousem a Stárkem zorganizovali undergroundový koncert, za jehož organizaci dostal trest odnětí svobody na patnáct měsíců.⁵³

Miroslav Skalický (Příloha č. 2) se narodil 31. srpna 1952, pracoval jako tesař a pracovník veřejných služeb města Chomutova. Po ukončení školní docházky se zajímal o jazzovou a rockovou hudbu. To prokazovala i sbírka gramofonových desek, jež vlastnil a které našla Bezpečnost při domovní prohlídce v jeho bytě. Mezi nimi byly i magnetofonové nahrávky západních hudebních skupin, které se snažil intenzivně propagovat i v ČSSR. V rámci akce „Podzemí“ byl evidován a StB ho vnímala, společně s Františkem Stárkem, jako vůdčí osobnost undergroundového hnutí v severočeském kraji. Důvodem k jeho stíhání se staly akce, které provozoval pro hnutí hippies.⁵⁴

Nejvýraznější osobností u plzeňského soudu se stal František Stárek (Příloha č. 3), který se narodil 1. prosince 1952 a mezi svými undergroundovými kolegy byl znám jako „Čuňas“. Ve škole nepůsobil jako ukázkový žák. Měl výchovné problémy a poslední ročník střední školy musel opakovat. Při maturitní zkoušce v roce 1972 demonstroval podřezání žil pro špatné klasifikování. To vše bylo zavedeno v osobní složce Františka Stárka. Dle informací StB se Stárek velmi intenzivně stýkal s představiteli undergroundu a stal se vlivnou osobností úpadkové mládeže hippies.⁵⁵ Mimo jiné se později stal signatářem Charty 77 a vydavatelem undergroundového samizdatového časopisu Vokno.⁵⁶

2.6.2 Obžalování v pražském procesu

Pavel Zajíček (Příloha č. 4), který se stal jedním z představitelů pražského procesu s undergroundem, se narodil 15. dubna 1951 do dělnické rodiny a dělnickou profesi převzal i v dospělosti. Sledování jeho osoby začalo z důvodu, že do domu jeho rodičů, kde bydlel se svou manželkou, docházela „závadová mládež“. Toho si všimla i

⁵³ Karel Havelka (1950), [cit. 29. března 2016], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/karel-havelka>.

⁵⁴ ABS, f. Správa vyšetřování StB, inventární jednotka (dále jen inv. j.) 390, karton (dále jen kart.) 93, akce Podzemí.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ VANĚK, Miroslav, URBÁŠEK, Pavel, *Vítězové? Poražení? Disent v období tzv. normalizace*, Praha 2005, s. 857.

sousedka a stala se tak výtečným zdrojem informací pro StB. Bezpečnost již měla tušení o jeho aktivitách, protože se často pohyboval na hudebních vystoupeních undergroundu a jeho texty byly často zhudebňovány v písních Plastic People of the Universe. Jeho podíl na nepřátelské činnosti hodnotila StB jako aktivní a vzhledem k tomu, že jeho protisocialistické aktivity byly finančně podporovány ze zahraničí, vznikl jeho spis s krycím jménem „Zajíc“. Kdykoliv byl přizván na „preventivní“ pohovory do budovy StB, odmítal vypovídat, popř. nevypovídal vůbec. Vzhledem k jeho protisocialistickým postojům, které sděloval i při výsleších, ho soud v roce 1976 nechal uvěznit.⁵⁷

Dalším z obžalovaných v pražském procesu byl Svatopluk Karásek (Příloha č. 5), který se narodil 18. října 1942 a několik let působil jako evangelický farář ve Hvozdnici do doby, než byl zbaven státního souhlasu k výkonu této práce. První záznam u StB získal Svatopluk Karásek v roce 1975, kdy byl evidován jako nepřátelská osoba, později se na něj vztahovala i akce „Asanace“. Z důvodu provázanosti s hnutím hippies a pořádání interních manifestací proti socialistickému zřízení, zavedla StB spis s názvem „Sutana“. Normalizátorům vadilo, že se pokoušel veřejně produkovat své náboženské, vulgární a protisocialistické texty na koncertech, které StB monitorovala. Proto se Karáskovo jméno objevilo i ve složkách „Kapela“ a „Bojanovice“. Vzhledem k jeho aktivitám, bylo cílem sledování Karáskova snaha o kompromitaci před ostatními členy undergroundu. K tomu, aby měla bezpečnost kontrolu nad jeho aktivitami, zvolila přesunutí jeho zaměstnání někam, kde je kontrolovaná pracovní doba, v tomto případě ho nechali zaměstnat jako umývače výloh. Aby mu bylo zamezeno nekontrolovatelné cestování ve vlastním vozidle po republice, doporučilo vedení StB, aby se pravidelně dostavoval na technické prohlídky vozu a přezkušování z dopravních předpisů.⁵⁸ Po řadě preventivně-rozkladných opatření byla akce „Sutana“ přesunuta do akce „Asanace“ z důvodu Karáskovi inklinace k západnímu způsobu života. Zrušil své státní občanství a 7. března 1980 se vystěhoval z ČSSR. Poté se již státní moc o jeho aktivity v takto velkém měřítku nezajímala.⁵⁹

Vratislav Brabenec (Příloha č. 6), narozený 28. dubna 1943 se stal jakousi renesanční osobností skupiny Plastic People of the Universe. V mládí vystudoval

⁵⁷ ABS, Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 0126326, archiv. č. 697808, Krycí jméno Zajíc.

⁵⁸ VANĚČEK, František, *Všivá doba*. In: BERÁNEK, Jindřich (ed.), *Květy jara – plody podzimu*, Praha 2015, s. 148.

⁵⁹ ABS, Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 29083, archiv. č. 687608, Akce Sutana.

zahradnický obor a dále pak pokračoval ve vysokoškolském studiu evangelické teologie, kterou však nedokončil. Do hledáčku Státní bezpečnosti se dostal na základě svého protisocialistického zaměření už jen tím, že byl členem undergroundové skupiny Plastic People of the Universe, ve které působil jako saxofonista. Mimo jiné hrál na zobcovou flétnu, klarinet, basklarinet, zpíval a pro kapelu skládal některé texty. Jeho hudební rozsah StB nezajímalo, ti měli starosti spíše o jeho organizaci srazů „závadové mládeže“, propagaci ideje hippies a především náboženskou ideologii. Na základě těchto skutečností StB založil spis s názvem „Hudebník“. Mimo jeho osobní spis byl Brabenec zahrnut do akce „Prevence“, „Izolace“ a „Asanace“. V rámci jeho složky „Hudebník“ si StB dala za cíl narušovat veškeré jeho koncerty, kompromitovat jeho osobu mezi „závadovou mládeží“ a mezi jeho známými, kteří působili v undergroundu zanást vzájemnou nedůvěru, aby byla skupina okolo Brabence postupně rozložena. K tomu, aby se Brabenec sám nedostával do styku s undergroundovými představiteli, StB se rozhodla, že vytvoří Brabenci časově náročné podmínky pro plnění obyčejných věcí jako prohlídky osobního vozu apod. I přes zásahy Bezpečnosti Brabenec styky s ostatními představiteli undergroundu nepřerušil. Brabenec chtěl v rámci akce „Asanace“ vycestovat do Kanady, ale tam mu nebylo povoleno vyjet, nakonec se odstěhoval do Rakouska. Až po čase mu bylo umožněno emigrovat do Kanady, kde se živil jako zahradní architekt.⁶⁰

Ivan Martin Jirous (Příloha č. 7) se narodil 23. září 1944 v Humpolci a již během svého studia na místní škole projevoval nevšední kulturní aktivitu a pedagogové v něm vesměs nacházeli porozumění.⁶¹ Měl obrovské znalosti, hodně četl a vynikal úžasnou pamětí. Toho využil i ve vězení, kde si nemohl zapisovat své básně. Po maturitě se hodlal přihlásit na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovi, obor dějiny umění, ale jak to bylo ve své době nutné, musel se zapojit „do výroby“.⁶² Před tím, než započal univerzitní studia, musel chvíli pracovat jako topič v havlíčkobrodské tiskárně a později jako stavební dělník v dřevokombinátu ve Volarech. Původně vysněný obor mu však zůstal uzavřen. Jeho bratranec Jiří Padrta, který se na fakultě pohyboval, mu sdělil, že na dějiny umění vybírají tři, maximálně čtyři uchazeče s nesmírnou protekcí. Z toho

⁶⁰ ABS, f. Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, svazek číslo (dále jen sv. č.) 0125513, a. č. 714220, Svazek Hudebník.

⁶¹ Libri prohibiti, VONS, inv. č. 150, sign. IV/8.

⁶² NEOMYTKOVÁ, Jarmila, *Humpolecký Magor*, Praha 2007, s. 12.

důvodu se pokusil o přijímací zkoušky na kunsthistorii.⁶³ Ačkoliv jeho přijímací pohovor komisi oslnil, jeho studentská léta už ostatní hodnotili rozporuplně. Někteří tvrdili, že je pilný, jiní, jako kupříkladu jeho tehdejší žena Věra Jirousová, tvrdili, že školu nebude schopen dokončit. On sám léta studia popisoval jako jeden dlouhý flám a díky těmto mimoškolním aktivitám mu vznikla dlouhodobá absence ve výuce. Nelze však tvrdit, že byl studentem bez zájmu. Právě naopak. Jeho rozhled, co se týče výtvarného umění a kulturního dění byl vcelku široký a nakonec školu dokončil úspěšnou obhajobou diplomové práce. Ačkoliv měl výborně našlápnuto k dalšímu studiu, začal se ubírat jiným směrem.⁶⁴

O Jirouse se StB zajímala od roku 1972, ale jen proto, že spolupracoval s filozofem Jiřím Němcem. StB měla sice informace o Jirousovo působení v oblasti hudby a taktéž věděli, že je vyšetřován za nedovolené podnikání u VB Prahy 8.⁶⁵ Toto vyšetřování samozřejmě souviselo s činností Plastic People of the Universe, avšak v materiálech vyšetřování o nich nebyla žádná výslovná zmínka. Nepřipisovali provázanost s „Plastiky“ ani k faktu, že byl v letech 1973–1974 vězněm.⁶⁶ StB vytvořila spis s jeho jménem až v souvislosti s mapováním hnutí hippies. K tomuto účelu posloužila osoba s krycím jménem „Fox“,⁶⁷ která se díky tomu dostala blíže i k Plastic People of the Universe. Ivan Jirous byl později evidován v mnoha složkách a dlouhodobě sledován.⁶⁸

2.7 Od Ledče k Bojanovicím – intenzivní činnost undergroundu a „tajné“ sledování státní moci

Československá socialistická mládež byla pro státní vedení klíčovým elementem, který se dal tvarovat dle jejich požadavků. Není tedy divu, že si normalizátoři nehodlali svůj

⁶³ Ve svých pamětech přiznává, že k tomu, aby se dostal na kýžený obor, si dopomohl podvodem. Jeho bratranec od svého kolegy zjistil, že zkoušející se budou uchazečů ptát na obraz Bořivoje Žufana, který měl viset v místnosti, kde seděla přijímací komise. JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 608.

⁶⁴ JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 610 an.

⁶⁵ Vyšetřování se týkalo koncertů Plastic People of the Universe z let 1972–1973, ovšem jen z ekonomické stránky. PTÁČNÍK, Pavel, *První festival druhé kultury*. In: *Sborník archivu bezpečnostních složek 5/2007*, Praha 2007, s. 348.

⁶⁶ PTÁČNÍK, s. 348.

⁶⁷ Vlastním jménem Josef Hrubý (nar. 1943). Sloužil jako spolupracovník StB a byl jedním z informátorů kolem hnutí hippies, Plastic People of the Universe a později signatáře Charty 77. Byl zaměstnán jako hlídač (někdy ve spisech uváděn jako vrátný) v hotelu. ABS, Archivní protokol agenturních svazků a spisů spolupracovníků, sv. č. 658978, Krycí jméno Fox.

⁶⁸ ABS, f. Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 1108, sign. 00258/02, Objekt Ivan 2.

proces utváření mládeže zničit hudební skupinou bez přehrávek. Normalizační politik Jiří Hendrych popsal stávající situaci následovně: „*Mladí lidé přijímají socialismus se samozřejmostí. Nejsou zatíženi tradičními předsudky a zaujímají k většině otázek našeho společenského vývoje kladné stanovisko. (...) Ač někteří lidé nabývají snad dojem, že ani jinou mládež nemáme, ve skutečnosti mladí provinilci tvoří mezi našimi chlapci a děvčaty pranepatrnou část. Avšak právě proto, že naše společnost je socialistickou společností, musí nás každý špatně rostlý stromek znepokojit.*“⁶⁹ K příkladné nápravě „špatně rostlých stromků“ došlo na neuskutečněném koncertu Plastic People of the Universe v Rudolfově. Ještě než se zde uskutečnil nejdůležitější střet „mániček“ se silami StB, proběhlo pod taktovkou Jirouse a jeho společníků několik vystoupení.

Prvním z nich byl koncert v Ledči nad Sázavou, konkrétně v hotelu Koželužna. Dne 19. června 1971 zde vystoupili Plastic People of the Universe a Jirous pod záminkou kulturního vystoupení pro tamní SSM. Z protokolu, psaného příslušníky StB vyplývá, že se jednalo o koncert, který pohoršil velkou část návštěvníků.⁷⁰

K tanci a poslechu zahráli Plastic People of the Universe na maturitním plese Střední průmyslové školy strojnické v Písku 31. března 1972. Jejich koncert však neměl dlouhého trvání, přesněji se jednalo o vystoupení v délce deseti minut, než pořadatelé kapelu a jejich početný doprovod vykárali.⁷¹

Další vystoupení, které prokuratura v procesech odsoudila, byl koncert ve Zruči nad Sázavou 24. června 1972. Jirous stejně jako v Ledči nad Sázavou využil SSM a sdělil jim, že by zde rád zorganizoval kulturní večer. Pět dní po akci v Ledči nad Sázavou vystoupili Plastic People of the Universe v Praze v ZK ČKD – polovodiče. Přibližně dvě stovky hostů si poslechly jejich program, který byl StB zpětně hodnocen velmi negativně.⁷²

Účast na akcích pořádaných Ivanem Jirousem postupně rostla. Dne 1. prosince 1973 vystoupilo několik kapel včetně „Plastiků“ v sále ve Veleni. Sem zavítalo na tři sta hostů. Místo Jirouse vystoupil jako konferenciér Pavel Zajíček, jenž si během programu

⁶⁹ NA, f. ÚV KSČ 1966–1971, sv. 21, a. j. 22, bod 1, 22. schůze předsednictva ÚV KSČ ze dne 30. 1. 1967.

⁷⁰ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 163.

⁷¹ *Historie Plastic People of the Universe 1971–1975*, poslední změna 11. července 2014, [cit. 30. března 2016], dostupné z: <http://www.plasticpeople.cz/historie/1971-1975/>.

⁷² Tamtéž.

neodpustil několik protisocialistických a vulgárních poznámek. Zde si StB všimlo i vystoupení Vratislava Brabence.⁷³

Akce, která byla pořádána v Rudolfově 30. března 1974, se právem stala zásahem, který změnil underground. Šlo v zásadě o mezník, který měl celostátní význam. Na počátku byl pouze nepotvrzený drb, že v Českých Budějovicích se odehraje koncert Plastic People of the Universe, které sice viděl jen málokdo, ale o to více se na ně všichni těšili. Vzhledem k tomu, že někdo v Českých Budějovicích nahlásil na VB stížnost ohledně hluku, přesunula se celá akce do sousedního Rudolfova. I tam se vědělo, že dorazí příslušníci bezpečnosti, ale netušili v jak velkém rozsahu. Jelikož si „máničky“ přivykli, že policejní orgány pouze nahlédnou do sálu a tím razie skončí, neměli se návštěvníci čeho obávat. Jelikož byl v obci zaznamenán velký výskyt „vlasatců“ a akce nebyla nikterak utajována, zasedla v Rudolfově Komise ochrany veřejného pořádku. Ta se rozhodla zakročit a večer se jala vyklidit pronajatý sál v hostinci Na Americe. Okolo čtyř stovek lidí stálo na silnici a VB mezitím policejními ampliony vyzvala všechny osoby, které nebydlí v Českých Budějovicích, aby opustili město. Samozřejmě to vyvolalo obrovskou nevoli.⁷⁴ Reakcí ze strany VB bylo požádání o posily a došlo k vytvoření koridoru, kde se jala bezpečnost hnát obušky, psy a slzným plynem účastníky koncertu směrem k Budějovickému nádraží. Místní to brali jako zpestření dne a povzbuzovali VB k náležité brutalitě slovy: „*Příště vám [vlasatcům] uřežeme hlavy!*“⁷⁵ Okresní oddělení VB České Budějovice vyhodnotilo zásah jako nadměru úspěšný, neopomenulo vyzdvihnout odvalu svěřenců zakročit vůči tak silnému shromáždění a popsalo zápal VB do akce za příkladný.⁷⁶

Bylo zakročeno proti 3976 osob, za přestupek bylo vyšetřováno 335 osob a na 140 osob byla uvalena vazba.⁷⁷ Součástí trestu byla taktéž úprava zevnějšku, konkrétně oholení a ostříhání dlouhých vlasů. Tento úkon, který byl pro již tak výslechy vystresované návštěvníky Rudolfova degradující, si navíc museli zaplatit z vlastní kapsy. Znepokojující byly také nezákonné zákazy, objevující se ve veřejném prostoru

⁷³ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 163.

⁷⁴ ABS, f. J 3, inv. j. 109, Shromáždění a výtržnosti „vlasatců“ v obci Rudolfov dne 30. 3. 1974, Vyhodnocení situace v Rudolfově k výtržnictví v Rudolfově od náčelníka Obvodního oddělení VB Suché Vrbné, kpt. Brůžka ze dne 3. 4. 1974.

⁷⁵ JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 333.

⁷⁶ ABS, f. Sekretariát hlavního velitelství VB ČSR 1968–1975, inv. j. 551, Vyhodnocení zásahu.

⁷⁷ *KSČ versus VLASATCI*. In: Necenzurované noviny, 1992, roč. 2, č. 24, s. 11.

jako např. Vlasatcům do veřejné dopravy vstup zakázán, Vlasatce neobsluhujeme apod.⁷⁸

Při tomto zátahu se ukázalo, že státní moc nemá v hledáčku pouze hlavní představitele undergroundu, nýbrž taktéž sleduje aktivity svých mladých občanů. Na tuto událost nestačili Plastic People of the Universe ani dorazit, tudíž Jirous a jeho společníci nemohli být z ničeho obviněni. Nicméně se jich zásah bezprostředně týkal, jelikož zde byly zbity a zatčeny osoby, které měly v plánu poslechnout si jejich hudbu.

První zářijový den roku 1974 oslavil Jirous a spol. koncertu v Postupicích. I tato akce byla předmětem vyšetřování v rámci pražského procesu. StB si zde všimla vystoupení Svatopluka Karáska, jenž vystoupil s několika svými písněmi jako sólový zpěvák. Během tohoto koncertu byl pořízen videozáznam, kde byl zachycen Jirous, který programem prováděl, jak společně s Vratislavem Brabencem pronesl do mikrofonu několik vulgárních výrazů. Klíčový moment se odehrál při vystoupení v Přešticích 13. prosince 1976, kde byla čtena tzv. Zpráva o třetím hudebním obrození, jejímž autorem byl Jirous. Mimo Jirousův projev si návštěvníci vyslechli i vystoupení Svatopluka Karáska a shlédli filmové záběry.⁷⁹

Koncert v Bojanovicích, který se konal 21. února 1976, se stal nejsledovanější akcí StB. Samozřejmě o činnosti různých akcí měli již dlouho přehled, avšak na tuto akci byli vyšetřovatelé upozorněni jedním otcem,⁸⁰ který se nesmířil s tím, že jeho syn se přidal k hnutí „hippies“ a veškeré aktivity, které se skrze svého syna dozvěděl, pravidelně sděloval StB. Mimo tento koncert, prozradil jejich „aktiv“ také akci v Kostelci u Křížku. Plánovaný koncert v Bojanovicích svědomitě nahlásil, ale nedokázal zjistit, kde přesně se má akce odehrát.⁸¹ Nelze s jistotou říci, zda se snažil StB desinformovat, ale sdělil jim alespoň místo odjezdu. Místo setkání všech „mániček“ bylo nádraží Braník.⁸² Byla sem zaslána kontrola, ale hlídka VB neměla koho perlustrovat, jelikož skupina mířící do Bojanovic odjela o tři hodiny dříve.⁸³

Všichni pozvaní účastníci se shromáždili v řádně pronajatém sálu hospody, kde došlo k oslavě svatby Ivana Jirouse a Juliany Stritzkové. Během večera do sálu dorazili

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ STÁREK, František, *Začalo to v Přešticích - 40. výročí Underground Lecture* [přednáška], Přeštice: KKC Přeštice, 18. prosinec 2015.

⁸⁰ Jednalo se o Jana Hamzu, otce Richarda Hamzy, který měl díky svému otci svazek u StB. ABS, registrační číslo svazku 9502, akce „Plastik“.

⁸¹ ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování, a. č. 651142 MV.

⁸² Nádraží v městské části Praha 4, čtvrť Braník.

⁸³ ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování, a. č. 651131 M.

příslušníci VB na obchůzku a shledali vše v pořádku. Je však nutné podotknout, že celá svatba měla neoficiální název Druhý festival druhé kultury, neboť zde mimo Plastic People of the Universe mělo zahrát i několik dalších kapel.⁸⁴ Vzhledem k názvu oslavy se očekávalo, že dojde k výraznější policejní intervenci, ale nic se nestalo. Představitelé undergroundu se tak dostali do určité euforie, protože měli pocit, že represivní orgány jsou úplně bezradné. Budoucí vývoj situace jim ukázal, že se krutě mýlili. Několik týdnů po svatbě, přesněji 17. března započala masivní zatýkácké akce. Ve vazbě se ocitlo na dvaadvacet osob, které byly obviněny z výtržnictví. Jádrem zadržených tvořil úzký okruh kolem skupiny Plastic People of the Universe.⁸⁵

Vzhledem k tomu, že na zatýkání pohotově reagovala veřejnost spíše negativně, bylo nutné všechny kroky proti undergroundu vážit dopředu a s rozmyslem, i když se jednalo „jen“ o vyšetřování z výtržnictví. Zpráva StB o Bojanovicích zněla: *„Ve věci byly svolány celkem dvě porady za účasti vedoucích pracovníků a prokurátorů. Bylo rozhodnuto, aby obvinění zatím nebyli stříháni a k hlavnímu přelíčení byli předvedeni v takové podobě, v jaké vystupovali jako hudebníci. Podle výsledku rozpracování bude využito všech forem dostupných možností a generální prevence, zejména organizování hlavního líčení pro funkcionáře SSM, využití televize, tisku a rozhlasu, upozornění Národním výborům a distribučním organizacím. Byl ustanoven realizační štáb na úrovni okresu za součinnosti orgánů S StB, SVB a odboru vyšetřování VB, analytická skupina, vyšetřovací skupina, realizační skupina a operativní skupina. Ve vyšetřování a dalším rozpracování se pokračuje. S urychlením budou přibráni znalci na zkoumání duševního stavu u větší části obviněných. Řídícím záměrem je realizovat zpolitizovanou kriminalitu. Na podkladě výsledků vyšetřování bude provedeno rozšiřování o další trestné činy, případně další obvinění.“*⁸⁶

Současně se zatýkáním osob zúčastněných na festivalu v Bojanovicích, probíhalo zatčení plzeňské skupiny. Tedy Karla Havelky, Miroslava Skalického a

⁸⁴ Na nahrávce z Bojanovic se objevuje prorocká skladba Koleda s Bondyho textem, který končí dvojverším „Užíváme čas / ale zavření čeká všechny nás.“ Dalším prorockým songem byla de facto Píseň Brance, („Proč bych chodil na vojnu, velmi bych se divil...“), kterou si vzal k srdci tehdejší bubeník Jaroslav Vožniak a po propuštění z vyšetřovací vazby kvůli Bojanovicím odmítl nastoupit vojenskou prezenční službu a putoval zpět do vězení. SLABÝ, Zdeněk, SLABÝ, Petr, *Svět jiné hudby*, Praha 2002, s. 687.

⁸⁵ VESELÝ, Luboš, *Underground (Charty 77)*. In: BLAŽEK, Petr (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*, Praha 2005, s. 112.

⁸⁶ ABS, přírůstek 1264/83, balení číslo (dále jen bal. č.) 7, KS/OV-268/01-76.

Františka Stárka.⁸⁷ Akce byla posléze orgány zhodnocena jako mimořádně závažná v ohledu narušování zdravého vývoje mladé generace a vyzývala všechny příslušníky SNB, aby jakékoliv poznatky byly neprodleně hlášeny. Jinak by nebylo možné proti undergroundu účinně bojovat.⁸⁸

Vzhledem k tomu, že po akci v Přešticích byli odsouzení ve vazbě intenzivně vyslýcháni StB, existoval i plán, jak nadále pracovat s undergroundem. Výpovědi vězňů zněly velmi protisocialisticky,⁸⁹ čímž vyšetřovatelé zhodnotili jejich činnost jako politicky motivovanou a o to se při dalším procesu v Praze opírali. StB rozhodla také v tom, že je nutné zajistit zásady zákonitosti a tvrdě následující případ řešit.⁹⁰

3. Průběh procesů

3.1 První proces: Přeštický případ

První soud se konal ve dnech 5. a 6. července 1976 v Plzni, kde byli obžalovaní souzeni za údajné výtržnictví podle § 9/2⁹¹ a 202/1, 2⁹² trestního zákona. Karel Havelka (dva a půl roku), Miroslav Skalický (osmnáct měsíců) a František Stárek (osm měsíců) byli odsouzeni k odnětí svobody nepodmíněně. Členové procesu se odvolali a při následném řízení jim krajský soud v Plzni snížil tresty o polovinu a v případě Františka Stárka byl trest podmíněčně odložen.⁹³ 17. března 1976 všichni tři obvinění nastoupili do výkonu trestu ve věznici v Plzni-Borech.

3.1.1 Obžaloba

Karel Havelka, Miroslav Skalický a František Stárek byli 11. června 1976 zažalováni okresním prokurátorem za spáchání trestného činu výtržnictví, přestože oficiálně akci

⁸⁷ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/2.

⁸⁸ MALÝ, Karel, *Případ Bojanovice*. In: Kriminologický sborník 12, 1977, 21, s. 206–209.

⁸⁹ Například Havelka se ve vazbě rozhovořil o tom, že zbraněmi se nic nedokáže, jedině kulturou se může změnit svět. Ostře kritizoval policii a přirovnával ji ke Gestapu. ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart. 93, akce Podzemí.

⁹⁰ ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart. 93, akce Podzemí.

⁹¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 9/2, (2) Byl-li trestní čin spáchán společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé). *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 65, s. 466.

⁹² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 202, (1) Kdo se ze zjevné neúcty vůči společnosti dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem. (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo nápravným opatřením bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny. *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 65, s. 495.

⁹³ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, *Dvě zahraniční svědectví o československé komunistické justici 70. let 20. století*. In: *Securitas Imperii 13*, Praha 2006, s. 150.

připravila místní organizace SSM v Přešticích. Impuls k žalobě nastal 13. prosince 1975 v klubovně Zemědělského domu v Přešticích. Ten den byl na zmíněném místě pořádán tzv. Večer poezie a hudby, na který dorazilo přes sto účastníků. Během akce se divákům promítaly Jirousem komentované filmové záběry, které vesměs obsahovaly záznamy vystoupení různých kapel, které nebyly v dokumentu obžaloby blíže specifikovány. Ivan Jirous během promítání četl tzv. zprávu o třetím hudebním obrození. Obžaloba považovala za problémové to, že nikdo z účinkujících neměl povolení k vystoupení. Pro žalobu to bylo klíčové, avšak opírali se také o výpovědi, ve kterých bylo uvedeno, že během přednášení některých skladeb⁹⁴ si mohli účastníci vyslechnout nespočet vulgárních a oplzlých výroků.⁹⁵

Podle korespondence, která byla zajištěna, bylo zjištěno, že obžalovaní a Ivan Jirous, plánovali původně akci uskutečnit v Příchovicích u Přeštic. Jirous působil jako rádce, který organizátorům pomáhal obejít problémy, které by se nesly s realizací akce. Vzhledem k tomu, že obžalovaní měli obavy z následků, z organizace v Příchovicích sešlo. Karel Havelka se v září 1975 tedy spojil se Socialistickým svazem mládeže (SSM) v Přešticích a po sdělení, že si celou akci s názvem Večer poezie a hudby vezme na starost, dostal svolení. Vzhledem k tomu, že SSM přišel program, který jim Karel Havelka nabídl, pokrokový, domluvili se tedy společně na termínu konání 6. prosince 1975. SSM se obrátilo na Místní národní výbor (MNV) o povolení. Příslušníci MNV vše schválili a SSM nechali zhotovit plakáty. Z důvodu, že účinkující z divadla Pod lampou v Plzni odřekli účast, bylo datum posunuto z 6. na 13. prosince. Z důvodu posunutí realizace akce bylo nutné dotisknout pozvánky, což si vzal na starost Miroslav Skalický. Ten pojal výrobu dekadentně a výsledným dílem byla pozvánka s vyobrazenou klozetovou mísou, ze které vyčnívají ruce. Pozvánky se však dostaly jen do rukou určitého okruhu zvaných hostů, které předem určil František Stárek, Karel Havelka a Miroslav Skalický. Před akcí byli hosté se vstupenkami kontrolováni. Vzhledem k tomu, že byly plakáty vyvěšeny ještě před rozesláním pozvánek, veřejnost o akci věděla, a proto se místní jali dané místo navštívit, aniž by měli lístek. Veřejnost tedy měla možnost se dané akce zúčastnit a také toho někteří z nich využili a byli vpuštěni bez problémů na akci. Právě tato část zúčastněných byla dle prokuratury

⁹⁴ Texty, přičítající se zásadám občanského soužití byly zejména v písniích Sádlo, Spartakiáda, Dělníkův den, Vejplata, Ten kdo, Zelená blbost, Červený výložky, Tesilová verbež, Rádio, Indie, Mrzák vod Niagáry, Kombajnění, Podoba a Blazer blues.

⁹⁵ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/9.

výstupem velice nepříjemně překvapena, protože očekávali, že pod vedením SSM, půjde o poklidné vystoupení. Podle některých svědků však byla tato část pohoršena kvalitou a vulgárností vystupujících. To, jestli šlo opravdu o oplzlou akci, jak byla nazývána, bylo možné zpětně vysledovat, jelikož byl pořízen záznam z programu.⁹⁶

Obžaloba se také opírala o výpovědi svědků, konkrétně šlo o Pavla Kalaše, Jitku Němcovou, Ondřeje Květoně a Karla Štiku. Ze strany undergroundově zaměřených osob bylo navrhnuo nechat vyslyšet pouze části svědectví z úst Ivana Jirouse, Karla Soukupa, Svatopluka Karáska a několika dalších. Celou obžalobu prokurátor shrnul: *„Bez organizování této akce by nebylo došlo v tomto případě k rozšiřování závadných textů. I když tedy obv. Karel Havelka a František Stárek sami jako účinkující nebo autoři takových textů nevystupovali, ale předpokládali je a souhlasili s nimi, odpovídají za jejich rozšiřování, stejně jako účinkující. U obv. Františka Stárka je třeba spatřovat organizování akce již v zajišťování účasti vybraných osob, vytvářejících vhodné prostředí k tomu, aby závadné texty byly veřejně rozšířeny. Dělbá úkolů mezi jednotlivé obviněné svědčí o tom, že se plánovitě a promyšleně sdružili k úspěšnému zajištění pořadu dne 13. prosince 1975, což podstatně zvyšuje společenskou nebezpečnost činů, takže jde o organizovanou skupinu. Uspořádání akce v Přešticích bylo jednou z akcí téhož druhu uskutečněných v jiných místech a pro které je Ivan Jirous vazebně stíhán okresním prokurátorem pro Prahu-západ. (...), obvinění jejím organizováním plnili jeden z úkolů v rámci celé skupiny. Jednání všech obviněných proto zakládá skutkovou podstatu trestného činu výtržnictví podle § 9 odst. 2, § 202 odst. 1,2 tr. zákona a obžaloba na ně je proto právem podána.“⁹⁷*

Následně obvinění vypověděli, jak vnímali svůj podíl na večeru v Přešticích. Jeden z nich, konkrétně František Stárek, se hájil, že na organizaci akce se přímo nepodílel, figuroval zde pouze jako účastník večera a rozdál svým hostům asi jen deset pozvánek. O něco hůře na tom byli zbylí dva obvinění, tedy Karel Havelka a Ondřej Skalický, jelikož nepopírali, že se na organizování podíleli. Oba dva však byli skálopevně přesvědčeni, že texty, které se při programu přehrávaly, nebyly závadné. Pokud však už obsahovaly nějaké peprnější výrazy, bylo to z toho důvodu, že šlo o

⁹⁶ Státní okresní archiv Plzeň-jih (dále jen SOkA Plzeň-jih), fond Okresní soud Plzeň-jih, Obžaloba.

⁹⁷ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 103.

celkový rámec a použití těchto výroků bylo umělecky nutné.⁹⁸ Je nutné však podotknout, že za své činy mohli dostat trest ještě vyšší.⁹⁹

3.1.2 Průběh hlavního líčení dle představitelů undergroundu

Následující text vychází ze záznamu Dany Němcové. Ta však není jedinou autorkou přepisu hlavního líčení. Nápomocné jí byly osoby, které měly možnost účasti na soudním přelíčení. Jejich úkolem bylo zapamatovat si co nejvíce z průběhu a následně co nejvíce informací písemně zafixovat. Vzhledem k tomu, že došlo k několika přepisům celého hlavního přelíčení, mohou se verze v některých ohledech lišit. Prvotní text, který se postupem času nabaloval dalšími informacemi až do dnešní podoby, je uložen v archivu Františka Stárka.¹⁰⁰

Všichni tři obvinění, tedy Karel Havelka, Miroslav Skalický a František Stárek, stanuli před okresním soudem pro Plzeň-jih, kde probíhalo hlavní líčení prvního procesu s undergroundem ve dnech 5. a 6. července 1976. Bylo zopakováno, že jsou obvinění z organizace vystoupení Martina Jirouse, Svatopluka Karáska a Karla Soukupa a ještě před započítím líčení bylo rozhodnuto, že veřejnosti nebude umožněn vstup. Každý z obviněných si směli zvolit pouze dva důvěrníky, kteří mohli být přítomni při hlavním líčení. Z úředního příkazu měli Karel Havelka a Miroslav Skalický přiděleného obhájce, František Stárek měl však obhájce svého. Jakmile byla přednesena obžaloba, započal výslech jednotlivých obviněných.¹⁰¹

Jako první vypovídal Karel Havelka. Mluvil o svém vztahu k moderní hudbě, přičemž zmínil, že se stal autorem čtyř článků, pojednávajících o tomto tématu. K rozhodnutí uspořádání akce v Přešticích se rozhodl po náhodném setkání s Martinem Jirousem v jedné restauraci. Jirous mu přišel jako kompetentní osoba, protože měl velmi blízký vztah k nově se rodícímu stylu hudby a navíc šlo o teoretika umění. Nabídl mu tedy, že by bylo osvětové, kdyby vystoupil se svým pořadem v místě jeho bydliště, tedy v Přešticích. Jirous podle jeho výpovědi nechtěl za přednášku žádné finanční ohodnocení a ani s ním nikterak nediskutoval nad tím, co budou přednášky podrobně obsahovat. Na otázku, proč si zrovna vybral samozvaného teoretika této nové hudební odnože, když jako publicista by měl přístup k daleko větším hudebním odborníkům,

⁹⁸ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/9.

⁹⁹ HAVEL, Václav, *Polemika s Vaculíkovým fejetonem „Poznámky o statečnosti“* In: PREČAN, Vilém (ed.), *Charta 77. Od morální k demokratické revoluci*, Bratislava 1990, s. 56.

¹⁰⁰ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 107–113.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 107.

odpověděl, že Jirous se pohybuje v této sféře už od prvopočátku. Vzhledem k tomu, jak často spolupracoval s kulturními akcemi, které byly spojeny se SSM, nebyl problém ze strany svazu mu předat organizaci.¹⁰² Během písemného kontaktu s Jirousem se domluvili na datu akce, tedy 13. prosince 1975 a Jirous mu slíbil, že zajistí veškeré audio i videonahrávky. Také mu navrhl, že by mohli vystoupit i zpěváci Svatopluk Karásek, který skládal a zpíval písně v bluesovém stylu, a Karel Soukup ve folkovém stylu. Havelka měl pocit, že propagace je nedostatečná a dorazí jen málo účastníků, rozeslal pozvánky, a tak oslovil Karla Soukupa, zda by si nevzal na starost vytvoření pozvánek a rovnou si někoho i pozval. Vyobrazení, které na pozvánky Soukup vytvořil (ruce vylézající ze záchodové mísy), viděl v jednom zahraničním hudebním časopise. Havelkovi se Soukupův výtvar líbil, podle výpovědi mu přišel vtipný a navíc mu imponovalo to, že nikdo z výboru SSM neměl námitku ohledně vstupenek. Dále popisoval, že některé pozvánky odeslal, jiné rozdal přeštické mládeži, ale během rozdávání si pečlivě vybíral, kterým „individuím“ je dává. Záměrně je nerozdával návštěvníkům diskoték, protože věděl, že konzumují při této příležitosti nadměrné množství alkoholu a zaměřil se především na mladé lidi, které by pořad mohl zajímat. Jelikož byl toho názoru, že v okolí jeho bydliště je takových osob nedostatek, rozhodl se, že pozvání rozšíří i mimo své bydliště. Několikrát během líčení zdůraznil, že se orientoval na určitou cílovou skupinu lidí, proto se snažili o uzavřenou společnost, avšak nebránili vstupu veřejnosti. Když došlo na otázku ohledně pořádku, Havelka tvrdil, že během jeho programu byl klid a on sám osobně dohlížel na pořádek. Publikum se chovalo spořádaně, přesto však zaznamenal, že se v během akce dostavilo několik příslušníků VB a odvezli několik účastníků na stanici a zkontrolovali všem účastníkům občanské průkazy. Přestože na stanici VB strávil půl hodiny, vrátil se zpět na akci, která pokračovala i během jeho nepřítomnosti. Když se čas chýlil k jedné hodině ranní, poprosil pokladní SSM Jitku Němcovou, aby vybrala od účastníků peníze, které by pokryly nejnnutnější výdaje. Podle Havelky se vybralo 300 Kčs, Jirous potvrdil jen, že mu byly předány „nějaké peníze“¹⁰³. Poté, co Jirous vystoupil, pokračovali v programu Svatopluk Karásek a Karel Soukup. Po nich již nikdo nevystoupil a akce skončila. Dle Havelkovy výpovědi sdělil účastníkům odjezd vlaků a ti se posléze bez problémů rozešli. Oznámil, že žádné vulgarity neslyšel a podle něj nedošlo ani k žádným

¹⁰² ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart. 93, akce Podzemí.

¹⁰³ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 108.

výtržnostem. Poslední otázka, která byla k jeho osobě směřována, byla, co pro něj znamená underground. Podle dokumentu o hlavním líčení v Plzni Havelka hovořil velmi rozsáhle. Co přesně soudu sdělil, není v dokumentu zaneseno, avšak zápis z líčení popisuje, že hovořil o historii tohoto směru na Západě a „*vedl především jméno Franka Zappy a jeho skupiny Mothers of Invention.*“¹⁰⁴ Dokument se více o Havelkovi definici undergroundu dále nezabývá.

Miroslav Skalický, druhý obviněný v této kauze, vypověděl, že se o akci dozvěděl od Karla Havelky, netušil však, co je jeho programem. Podle jeho slov dostal od Havelky za úkol zhotovení pozvánek, což rád přijal.¹⁰⁵ Za výrobu pozvánek mu bylo umožněno si jich několik vzít a distribuovat je vybraným přátelům. Na otázku, kde vzal inspiraci k vytvoření pozvánek, sdělil, že se s motivem setkal v několika zahraničních hudebních časopisech a že neví, z kterého přesně vycházel. Na to bylo doplněno předsedou senátu, že tento výjev pocházel konkrétně z jednoho západoněmeckého časopisu. Důvodem, proč zvolil tento nevhodný motiv a ne něco vlastního, bylo to, že se mu líbilo zpracování fotografie. Posléze obžalobě sdělil, že vstupenek vyrobil přibližně čtyřicet, z toho deset jich zaslal Havelkovi a sedm až deset kousků korespondoval Františku Stárkovi. Pozvánky, které odeslal, byly dle jeho slov určeny pro Havelku, Stárka a jejich blízké. On sám část zbylých pozvánek rozdál svým známým, a zbytek nepoužil vůbec. V otázce dohledu na pořádek, Miroslav Skalický sdělil, že na něj dohlížel společně s Havelkou, protože o to byl požádán a shledal, že nedošlo k žádným zásadním problémům během jeho programu. Ohledně vulgarit, které zazněly při přednesu některých účinkujících, se vyjádřil, že je považuje za běžnou součást hovorové řeči, jelikož je často slýchává nejen na pracovišti, ale i v literatuře a rozhlase. Na otázku, co je underground, se Miroslav Skalický rozpovídal, že jde o pokrokový směr v moderní hudbě, který byl přijat ze Západu. Předseda senátu mu položil otázku, proč se u nás této určité hudbě říká podzemní. Skalický popsal, že původně jde o hudbu, která se mohla hrát oficiálně do roku 1971, ale vzhledem k tomu, že došlo ke kontrole hudebních přehrávek a na základě toho poté hudebníci mohli vystupovat legálně. Podzemí nehodlalo dělat takovéto ústupky, protože bylo častokrát na přehrávkách zamítnuto a jalo se vystupovat neoficiálně. Během výpovědi došlo k zajímavému přímému názorovému střetu, který však Skalickému spíše uškodil. Poté,

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart. 93, akce Podzemí.

co se předseda vyslovil pozitivně k ideovému a institucionálnímu systému vedení přehrávek hudebníků, Skalický na jeho slova reagoval: „*V tom s vámi, pane předsedo, nemohu souhlasit.*“¹⁰⁶ Přímá citace Skalického výroku v dokumentu průběhu líčení ukazuje, že jeho ideje rozporovaly s myšlenkou státu a tudíž na ní bude při vynesení rozsudku brána zřetel.

Jako poslední z obviněných hovořil František Stárek. Stejně jako Skalický si přihoršil několika svými poznámkami.¹⁰⁷ Stárek trval na tom, že se akce zúčastnil jako běžný host, kterému se však do ruky dostalo osm pozvánek, které mohl nabídnout svým blízkým. Distancoval se taktéž od průběhu akce, sdělil, že o programu vůbec nic nevěděl. Když se prokurátor dotázal, co pro něho znamená undergroundové hnutí, tak prohlásil, že se nejedná o hnutí, nýbrž o hudební směr.

Undergroundovým představitelům se podařilo zachytit atmosféru v soudní síni a jednoznačný postoj totalitního režimu k přeštickému procesu a undergroundu vůbec: „*Během celého výslechu se předseda senátu pokoušel ‚výchovně působit‘ na obviněné a vysvětloval, že v každé společnosti musí existovat ‚normy normálního soužití normálních lidí‘, že naše vyspělá společnost musí dbát o zdravý mravní růst především mládeže, aby stačila nárokům pokroku; že mládež naši společnost stojí hodně peněz a že si je nemůže nechat mravně narušovat sprostou vulgaritou; že to, co je pokrokové na Západě, kde ještě nebylo odstraněno vykořisťování, je zaostalé u nás, kde spějeme od socialismu ke komunismu; že lidé, jako obvinění by svou ‚kulturou‘ chtěli docílit, aby byli všichni co nejšpinavější, že by lidé nahatí lezli opět po stromech jako opice.*“¹⁰⁸ Bylo tedy patrné, že režimu spíše více vadil odklon mládeže k Západu. Ačkoliv to nebylo nutné, předseda senátu ve své řeči vyzdvihl komunistické smýšlení republiky a odsoudil Západ.

Výslechem obviněných se ukončila první část soudního líčení a po přestávce došlo k vyslechnutí svědků. Prvním svědkem této kauzy se stala Dana Němcová, která působila jako pokladní SSM v Přešticích. Průběh jejího výslechu však nebyl pro obžalobu vůbec jednoduchý. Na jednoduchou otázku, zda slyšela nějaké hrubé výrazy, odpověděla stroze, že si nevzpomíná a státní zástupce z přeštické pokladní doslova páčil jakoukoliv odpověď. Během patnácti minut na ní chrlil salvu otázek, kterými by docítil kýžené odpovědi. „*Musíte nám to říct! Vzpomínejte, nejste ještě tak stará. Musíte si*

¹⁰⁶ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 109.

¹⁰⁷ ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart. 93, akce Podzemí.

¹⁰⁸ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 109.

vzpomenout. *Stydíte se je opakovat? Abych to nemusel říkat já. Tady lidé říkají, že jsou ta slova běžná, tak se nestyďte. Aspoň nějaká, nebylo jich tak moc. Před orgány VB jste to řekla!* Na to svědkyně odpověděla: *„Příslušník VB mi přečetl nějaký úryvek a tam jsem si vzpomněla, jinak bych si nevzpomněla.“* Dále trvala na tom, že si na tyto výrazy nevzpomíná. Předseda naléhal dále: *„Za sedm měsíců si nemůžete vzpomenout, co jste slyšela? Veškerý stud stranou!“* Svědkyně: *„Já už opravdu nevím přesně“* Předseda: *„Tak jaká, jaká sprostá slova, co tam padlo za sprostá slova? Za tři měsíce se to z mozku nevygumuje.“* (...) Prokurátor: *„Ta škála není tak rozsáhlá.“*¹⁰⁹

Nátlak, který byl na svědkyni vynaložen, však v oficiálních protokolech nikde zapsán nebyl. Do protokolu bylo pouze zaznamenáno, že si Dana Němcová nemohla na nic dlouho vzpomenout, tak jí příslušník přečetl úryvek a ona pouze souhlasila, že toto slyšela. Celkově se tato svědkyně distancovala od jasných odpovědí. Uvedla, že netuší, zda se jednalo o přednášku, na které byla. Když se jí předseda senátu dotázal na to, jakým způsobem byly vybírány peníze, odpověděla pouze, že jí někdo kolem jedné hodiny ráno svěřil kasičku, aby obešla účastníky, kteří posléze přispěli na přednášející. Neměla však tušení, kolik peněz se vybralo, jelikož šlo o akci, která nebyla plakátovaná, a tudíž nebyla vedena v peněžních dokladech SSM. I této svědkyni obžaloba položila otázku, zda jí Havelka na výboru poučil, co je to underground. Podle její výpovědi šlo pouze o moderní hudbu, blíže se s významem seznámila během akce. Výbor negativně zhodnotil akci, ale ne z toho důvodu, že s realizací byly problémy, ale protože nedonesla žádné peníze. Na poslední dotaz předsedy senátu, kdo pořádal akci, Dana Němcová odpověděla, že *„Karel s kulturním referentem.“* Předseda upřesnil, že *Karel je Havelka a poznámkou „No, když jste na tom spolu takhle dobře.“* svědkyni propustil.¹¹⁰

¹¹⁰ Tímto naznačil, že výpověď svědkyně by měla být posuzována s rezervou, jelikož bylo zjevné, že má s obviněným minimálně přátelský vztah.

Ondřej Květoň se stal druhým předvolaným, který podal svědectví z Přeštic a oficiálně měl na starosti tuto akci. Hájil se tím, že funkci organizace večera předal Havelkovi, sprostá slova mu přišla normální a většinu je stejně neslyšel, protože velkou část programu trávil v šatně. Ujistil však předsednictvo, že nikomu z výboru se vystoupení nelíbilo. Popsal Havelku jako osobu, která je starší¹¹¹ a vychytralejší a

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 110.

¹¹¹ Přestože Karlu Havelkovi bylo v té době šestadvacet stejně jako Ondřeji Květoňovi.

využil jejich nedostatečnou praxi v pořádání akcí tohoto typu, aby pošpinil jméno SSM. S Danou Němcovou byli jediní dva účastníci SSM na akci.

Posledním svědkem prvního dne líčení se stala Dagmar Karásková, která zvolila stejný princip odpovědi jako svědkyně první. Na to, zda slyšela nějaká sprostá slova, si nevzpomínala a odešla ještě před tím, než vystoupili kytaristé, kde měla tato slova padnout. Při výslechu na VB jí byly úryvky čteny a ona je pouze odsouhlasila, že je slyšela.

První den hlavního líčení byl tímto výslechem ukončen. Havelka stihl během konce procesu ještě zažádat o předvolání svědků, kteří byli navrženi obhájci, ale předseda senátu výpovědi těchto osob shledal za zbytečné.

Pokračování hlavního líčení zahájil 6. července předseda senátu tím, že přečetl jména dvaceti osmi osob, které byly vyslechnuty VB a sdělil, že přednese pouze úryvky výslechů. Část jmenovaných, které předseda přečetl, se však akce nezúčastnila. K tomu se Havelka výrazně ohradil, avšak bylo mu odpovězeno, že soud uváží sám, co se k tématu vztahovalo a co nikoliv. Čtení úryvků proběhlo rychle, většina svědků uvedla, že neslyšela žádné vulgarismy a nepřišlo jim, že by zaregistrovali větší hluk a nekázeň. Někteří svědci však pár hrubých slov slyšeli a i je do protokolu doslovně uvedli. Několik z nich naopak uvedlo, že slyšeli písně, které tam ani nezazněly. Kupříkladu jeden z vyslýchaných ve výpovědi uvedl, že slyšel píseň Sádlo na koncertě v Přešticích. Ve skutečnosti však píseň nezazněla. Na VB ji měli již připravenou a četli ji při výslechu zadrženým osobám, které pak sdělili, jestli píseň slyšeli nebo ne.¹¹²

Dalším bodem řešení byly texty písně, které zazněly během vystoupení v Přešticích. Havelka odsouhlasil, že skladby,¹¹³ které obžaloba přečetla, se opravdu v programu objevily. Posléze předseda senátu přečetl texty písní. Státní zástupci věnovali pozornost textům, které vytvořil Karel Soukup, texty Svatopluka Karáska nebyly středem zájmu, jelikož státní zástupce shledal, že v nich nic není. Pro dokreslení průběhu akce nechal soud přehrát písně Pracovní tábor, Rádio a část It's too late. Dále přečetl výňatky z Jirousovy přednášky „Zprávy o třetím hudební obrození“, pečlivě

¹¹² MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 111.

¹¹³ Seznam písní vycházel z magnetofonového pásku, na kterém byl záznam z přeštického koncertu. Konkrétně šlo o písně Pracovní tábor, Rádio, It's too late, Svátba v Káni Galilejské, Vy silní ve víře, Řekni ne ďáblůvi, Leningrad, Amerika, Indie, Lepší je na skále svůj život mít, Kázání o zkáze Sodomy, Good joke, Pivo, Vojna, Spartakiáda.

vybrané tak, aby obsahovaly jen ty pasáže, kde se objevují vulgarity a dále části, kde se snažila obžaloba poukázat na to, jak Jirousovo myšlení bylo státu nebezpečné.

Po ukázkách započalo čtení posudků, které zhotovili vedoucí pracovišť obviněných. Přestože se na členy undergroundu dívalo jako na osoby, které do práce nedocházejí, dopisy od zaměstnavatelů byl kladné a bez jediné absence. Sporným bodem, ke kterému během líčení obžaloba došla, bylo to, že Havelka opustil na rok nepovoleně hranice státu a následně došlo k jeho zatčení a odsouzení na osmnáct měsíců nepodmíněného trestu. Skalický měl v trestním rejstříku záznam o deseti měsících nepodmíněného trestu pro nezvládnutí auta. Stárek však žádným záznamem ve svém rejstříku nedisponoval.¹¹⁴

Následovala fotodokumentace, která obsahovala zabavené soukromé fotografie. Představitelé undergroundu se hájili tím, že několik fotek s kruhem přátel a ze svatby nemůžou být utvrzující materiál.

Přeštický proces uzavřela závěrečná řeč prokurátora, která jasně definovala míru obvinění: „*Při vystoupení dne 13. 12. 1975 v klubu SSM v Přešticích došlo k trestnému činu výtržnictví, protože vyšetřování nevyvratně potvrdilo, že zde byly veřejně před větším počtem mladých osob zveřejněny texty, obsahující hrubé neslušnosti. Uvedl, že se jedná o organizovanou skupinu, která v napojení na skupinu Jirousovu pořádá akce v mravně závadném duchu a směřující proti zřízení. V pozadí spatřuje undergroundové hnutí. (...) Bude jako takové u nás ostře stíháno. Přiznal obviněným polehčující okolnost předchozí beztrestnosti a dobré pověsti pracujících a navrhl obviněným Havelkovi a Skalickému nepodmíněný trest v horní polovině stanovené výše a Stárkovi v dolní třetině, všem pak výkon v první skupině nápravné. Dále navrhl propadnutí zabavených věcí.*“¹¹⁵

Následovala krátká porada a posléze soud vynesl rozsudek jménem republiky. Výsledkem bylo nepodmíněné odsouzení v případě Karla Havelky na dva a půl roku, Miroslava Skalického na osmnáct měsíců a Františka Stárka na osm měsíců. O rozsudku se dozvěděl i Ivan Jirous, který tou dobou byl ve vazbě a měl být odříznut od probíhajících procesů. Byl mu doručen pohled, který mu zaslala Dana Němcová s naprosto zbytečnou informací, která však byla pro Jirouse jasně pochopitelná:

¹¹⁴ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 111.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 112.

„Posílám ti pozdravy z výletu do Plzně. Ve třicetistupňovém vedru jsme ušli osmnáct kilometrů za osm hodin.“¹¹⁶

3.1.3 Průběh hlavního líčení dle soudního záznamu a rozsudku

V rámci akce „Podzemí“, která vznikla právě k řešení problematiky undergroundu především v Přešticích, bylo vyslechnuto Veřejnou bezpečností celkem třicet svědků, z nichž přibližně polovina plně potvrdila závadnost programu a shledala ho za pohoršující. Vyšetřovatelé Veřejné bezpečnosti usoudili, že písně, které se v Přešticích zpívaly, byly bez estetické a umělecké úrovně a převážně urážely etické a mravní city člověka. Nebezpečnost textů vnímal režim především v jejich státobezpečnostním pohledu, protože písně vulgárním způsobem zesměšňovaly státní orgány a kulturně politický vývoj československé společnosti. Ironizování činnosti KSČ a přirovnávání socialistické Bezpečnosti ke Gestapu se ukázal jako hlavní důvod, proč monitorovat skupinu Plastic People of the Universe a jejich blízké okolí. Veřejná Bezpečnost připouští, že obžalovaní během vyslyšení dost nekompromisní a nebáli se jít kritice režimu naproti.¹¹⁷ Vzhledem k tomu, že organizátorem přeštického večera se stal v zásadě místní SSM, byl režim nucen postihnout i některé funkcionáře svazu a vše projednat na ÚV SSM. Vyšetřovatelé akce „Podzemí“ vnímali jako velký nedostatek z hlediska vyšetřování skutečnost, že obvinění a samotné vyšetřování nebylo k materiálům politického charakteru zaměřeno, protože se snažili držet linii postihu trestného činu výtržnictví. Nestáli o to, aby nastávající plzeňský proces byl vnímán jako politický, přesto si dali za cíl politické snahy undergroundu sledovat. Vzhledem k tomu, že vyšetřování akce „Podzemí“ rozkrylo mnoho důkazů pro pražské oddělení, navázali plzeňští vyšetřovatelé intenzivní spolupráci i s pražskou Bezpečností.¹¹⁸

Když došlo k rozsudku okresního soudu jménem Československé socialistické republiky, soud rozhodl o vině všech obžalovaných. Už v úvodní větě dokumentu bylo naznačeno, čeho se vlastně společně dopustili: *„Obžalovaní jsou stoupenci tzv. ‚moderní hudby‘. Pokud byla někde organizovaná vystoupení skupin a souborů tzv. moderní*

¹¹⁶ JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 364.

¹¹⁷ Kupříkladu Karel Havelka Veřejné bezpečnosti sdělil, že nehodlá on ani jeho manželka při volbách NV volit. Zdůvodnil to tím, že jej i jeho skupinu zavřeli, protože plánoval akci proti volbám. Vyjádřil, že Bezpečnost z nich má strach, protože jde o velké hnutí řízené ze zahraničí. Už během výslechu sdělil vyšetřovatelům, že by byl rád, kdyby se zúčastnily zahraniční deníky, neboť již tehdy věděl, že proces bude politicky motivován. ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart 93, akce Podzemí.

¹¹⁸ Tamtéž.

*hudby, tak se obžalovaní těchto akcí zúčastňovali.*¹¹⁹ Nic jim ani nepřilepšilo ani tím, že se znali s Ivanem Jirousem, který je v dokumentu popisován jako osoba, která se „vydává za znalce této ,moderní hudby“.¹²⁰

První obžalovaný Karel Havelka se provinil tím, že dal na Jirouse a svolil k uskutečnění večera moderní hudby. Vzhledem k tomu, že by akci nezvládl naplánovat sám, oslovil tedy další dva své blízké známé, tedy Miroslava Skalického a Františka Stárka. Ti společnými silami připravili program večera a Karel Havelka byl pověřen, aby vyjednal místo konání. Oslovil tedy SSM v Přešticích a přesvědčoval o výhodnosti této přednášky, a když mu nechají volnou ruku, nemusí nic organizovat. SSM reagovalo pozitivně především v tom, že Havelka slíbil účast plzeňského divadla Pod lampou. Tak se SSM jalo vytvořit plakáty, kde zvalo účastníky na večer moderní hudby pod záštitou divadla Pod lampou. Nicméně Skalický ani Havelka neseznámil výbor, že rozeslal své vlastní pozvánky a nikdo z výboru žádnou z těchto pozvánek neobdržel. Z korespondence, kde byly přiloženy pozvánky a která byla při vyšetřování zabavena, vyplynulo to, že Havelka zdůrazňoval, jaký typ osob by měl na akci dorazit.¹²¹

To, že obžaloba se snažila exemplárně potrestat členy undergroundu, naznačuje to, že ačkoliv Jirous nebyl předmětem přeštického procesu, v jejich obviněních byl klíčový. Vadilo jim, že obžalovaní umožnili vpustit na scénu Jirouse a jeho skupinu a dovolili posluchačům přehrávat vulgární a oplzlé texty. Nicméně to, že obvinění úzce spolupracovali s Ivanem Jirousem, zde popsal soud jako nežádoucí.

Během výslechů hlavních představitelů procesu se snažila obžaloba zjistit, v jakém vztahu jsou Havelka, Skalický a Stárek s Jirousem. Podstatné samozřejmě pro ně bylo, do jaké míry je ovlivnil. Čím více obvinění navazovali s Jirousem kontakt, tím více je to usvědčovalo ve vině. Přestože se podle textu průběhu obžaloby podle undergroundu hájili tím, že Jirouse tolik neznali a potkali se náhodně, už jen to, že s ním navázali spolupráci, bylo pro ně usvědčující.

U soudu Havelka tvrdil, že mu pozvánka nepřišla mravně závadná a přiznal se i k tomu, že ji SSM neukázal. V rozsudku je posléze jasně patrné, že obžaloba vnímá zatajení pozvánek jako velký problém. To, že vulgarity při akci zazněly, nikdo z obžalovaných nepopíral, nicméně podle jejich názoru byly součástí uměleckého přednesu. Byli vyslechnuti všichni obžalovaní a vše, co bylo uvedeno v zápise, který

¹¹⁹ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 115.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ SOKA Plzeň-jih, fond Okresní soud Plzeň-jih, Rozsudek.

zhotovili účastníci hlavního líčení ze strany undergroundu, se shodovalo. Nicméně dokument rozsudku vůbec nezmiňuje dotazy, které byly obžalovaným položeny jako poslední. Tedy to, co pro ně znamenalo underground.

Svědci, kteří byli předvoláni, tedy členové výboru SSM, v rozsudku je režim popsal jako osoby, na kterých byl spáchán v zásadě podvod. Do akce se jim nechtělo, protože na ně neměli žádné finance, ale po příslibení Havelky, že si vystupující nedělají nárok na honorář, povolili. Většina předvolaných svědků nesledovala zcela průběh, „*pouze svědkyně Němcová potvrdila, že nahlédla občas do sálu, kde probíhala přednáška, a promítaly se filmy a připouští, že zaslechla některé vulgární výrazy, na které však po odstupu času údajně zapomněla.*“¹²² Samozřejmě státní zástupci neopomněli zmínit, že je v dobrém poměru s obžalovaným Havelkou, ale také v rozsudku sdělili, že byla ve velice dobrém poměru i k manželce Havelky. Tento fakt vůbec nezaznamenali představitelé undergroundu ve svém přepisu líčení. Soudní představitelé tím dávali jasně najevo, že se Němcová stala součástí organizátorů a díky ní částečně akce proběhla. Dokument obžaloby však nesdělil, jestli při výslechu Němcové opravdu došlo k takovému nátlaku ze strany státního zástupce a neschopnosti vypovídat ze strany Němcové nebo nikoliv. Ostatní svědci se shodli na tom, že se jim nelíbilo složení publika ani vystupujících, potvrdili, že Jirous tam přednesl referát a zpěváci zazpívali písně, které obžaloba přečetla. Dále svědci sdělili, že je zklamalo vystoupení zpěváků a hudbu považovali za velmi nekvalitní, nemluvě o vulgarismech, které během večera zazněly. To také soud mohl dokázat, protože Havelka udělal záznam na magnetofonový pásek. „*Soud právě tuto skutečnost hodnotí jako hrubou neslušnost, které se dopustili nejen ti, kteří na večeru vystupovali, ale i obžalovaní. Obžalovaní se snaží tvrdit, že nevěděli o tom, jaký bude obsah referátu a jaký bude obsah písní. Soud ale nemohl přehlídnout skutečnost, že se všichni obžalovaní vzájemně velmi dobře znali. Znali se také velmi dobře s Jirousem a znali také názory Jirouse. (...) Tedy znali jeho nazírání na současnou společnost a mimoto sbírali texty písní, které měli reprezentovat ‚nějaký nový hudební směr‘, pak je tedy nesporné, že obžalovaní věděli o tom, co bude asi na programu uvedeného večera.*“¹²³

Podle obžaloby by se obvinění mohli zachránit tím, že by během večera k hudbě sdělili nějakou výtku, protože písně, které se přehrávaly, zesměšňovaly a znevažovaly

¹²² MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 118.

¹²³ Tamtéž, s. 119.

tehdejší společenské hodnoty. Vzhledem k tomu, že akce nebyla zrovna málo početná,¹²⁴ došlo díky hrubé neslušnosti v přítomnosti široké veřejnosti. Rozsudek připustil, že šlo sice o pozvané osoby, nicméně se stále jednalo o veřejnost a umocněno to bylo tím, že celý koncert ohrožoval především mladé lidi, které soud shledal jako velmi ovlivnitelné. Navíc režim obžalované vnímal jako členy organizované skupiny, ale zároveň považoval za nutné tuto skupinu posuzovat v širším slova smyslu. Tím pádem obžalování naplnili znaky trestného činu výtržnictví podle § 202 odstavce 1 a 2 trestního zákoníku. Přestože proti obžalovaným nebyl vznesen v rámci svědectví žádný výrazný negativní ohlas, obžaloba hodnotila vystoupení v Přešticích takto: *„Plastic People u zúčastněných vzbudilo pohoršení, bylo odsouzeno a zabývaly se jím jak politické, tak i kulturní organizace SSM a rada NV. (...) Obviněný Jirous s angažováním hudební skupiny Plastic People neměl úspěch, organizace poznaly obsahovou náplň jejich hudebních programů, které byly vesměs odsuzovány.“*¹²⁵

Velice důležitou částí rozsudku je zhodnocení, proč se soud rozhodl k potrestání všech obžalovaných: *„Soud přihlédl ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, který je v daném případě zvyšován tím, že obžalování zorganizovali ‚kulturní akci‘, která ve svém obsahu propagovala zvrácený pohled na společnost a na to, čeho společnost do současné doby dosáhla. O jaké kulturní hodnoty šlo obžalovaným je charakterizováno na jedné straně obsahem textu referátu a obsahem písní a výsledek se pak ukazuje na připojené fotodokumentaci, (...).“*¹²⁶ Soud však přihlédl i k tomu, jaké reference o nich sepsali jejich zaměstnavatelé. Všichni byli shledáni za bezproblémové zaměstnance. I přes dobré pracovní reference obžaloba všechny tři shledala vinnými a soud jim udělil tresty ve výši dva a půl roku, osmnáct měsíců a osm měsíců.

Dne 3. září 1976 zrušil krajský soud v Plzni rozsudek okresního soudu pro Plzeň-jih, kterým byli odsouzeni dne 6. července. Na rozdíl od hlavního přelíčení bylo odvolací řízení vedeno za přítomnosti veřejnosti. Předseda senátu se jen slovně dotázal, zda jsou přítomni pouze blízcí obžalovaných, přesto však než začalo řízení, seděla asi desetičlenná skupina osob již v soudní síni. Celkově by se dalo shrnout, že řízení proběhlo stručně a korektně. Předseda přečetl výpovědi dalších šesti svědků a nechal přehrát další písně, vše v neprospěch obviněných. Většinou šlo o texty, které byly

¹²⁴ Oficiální dokument rozsudku hovoří o „kolem devadesáti osob“.

¹²⁵ Libri Prohibiti, Persekuce v Československu 1948–1989, sign. I/6, s. 10.

¹²⁶ MACHOVEC, „Hnědá kniha“, s. 120.

nalezeny při domovních prohlídkách, ale nikde se veřejně nepřebrávaly. Jedinou příznivou věcí pro obhajobu zůstávaly posudky z místa bydliště a z pracoviště obviněných. Obhájci stavěli nevinu obžalovaných na tom, že se nedopustili trestného činu v organizované skupině. Po čtení dvou ze tří obhájců,¹²⁷ krajský soud zrušil všechny původní rozsudky. Havelka a Skalický byli uznáni vinnými trestným činem organizátorství výtržnictví podle § 10 odst. 1, písm. a)¹²⁸ a Stárek byl uznán vinným jako výpomoc výtržníků podle § 10 odst. 1, písm. c).¹²⁹ Soud zdůvodnil své rozhodnutí tím, že obvinění nejednali jako členové organizované skupiny. K tomu, aby se rozsudek klasifikoval jako výtržnictví v organizované skupině, by muselo dojít k dlouhodobému plánování. Tresty se obviněným tak zkrátily na patnáct měsíců pro Karla Havelku, Miroslavovi Skalickému na devět měsíců nepodmíněně a František Stárek byl odsouzen ke čtyřem měsícům podmíněně.¹³⁰

Vzhledem k tomu, že tento proces byl součástí akce „Podzemí“ vyšetřovatelé zhodnotili průběh soudního líčení následovně: *„Řízení před soudem v Plzni proběhlo bez závad a s precizní znalostí všech potřebných aspektů se strany předsedy senátu i prokurátora a pokud se projeví pokusy se strany obviněných postavit svou trestnou činnost na politickou bási, byly včas a rozhodnou i taktickou formou se strany předsedy senátu a prokurátora znemožněny. Porada na SV-Stb tehdy stanovila vhodné využití vhodných – nikoliv všech – důkazních materiálů, (...) což vedlo velmi podstatně ke zdárnému a přesvědčivému průběhu procesu, jemuž byli přítomni pouze přizvaní orgánové VB a S-Stb v Plzni, bez účasti veřejnosti.“*¹³¹

Zajímavým faktem je, že během rozsudku nebyl ani jednou použit termín underground, přestože se na něj podle zápisu zúčastněných na líčení obžaloba několikrát výslovně ptala. Pouze se v něm objevilo slovní spojení „moderní hudba“. Taktéž je patrné, že pro obžalobu bylo klíčové to, že Havelka, Skalický a Stárek se znali s Jirousem, který byl podle nich nebezpečným faktorem. V těchto ohledech se obě dvě

¹²⁷ Havelka si svou šestistránkovou obhajobu vypracoval, ale nebylo mu umožněno, aby ji četl. Soud ji zařadil do spisu s tím, že k ní bude přihlédnuto.

¹²⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 10, (1) Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor). *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 65, s. 466.

¹²⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 10, (1) Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně c) poskytl jinému pomoc k spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, radou, utvrzováním v předsevzetí, slibem přispět po trestném činu (pomocník). *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1961, částka 65, s. 466.

¹³⁰ MACHOVEC, „Hnědá kniha“, s. 125–130.

¹³¹ ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart 93, akce Podzemí.

interpretace lišily, nicméně průběh a odpovědi byly shodné, nikde nedošlo k přidávání informací. Pouze v případě přepisu undergroundovými účastníky bylo patrné, že byly dopsané některé domněnky a pocity. Vzhledem k tomu, že však nešlo o oficiální dokument, ale pouze o sbírku pamětí k otázce hlavního líčení v Přešticích, nebylo těchto formálních náležitostí ani potřeba. Naopak rozsudek byl v tomto případě použit jako oficiální dokument vydaný státem, nebylo tedy možné do něj aplikovat pocity či domněnky, přesto v některých částech odkazuje na politickou myšlenku státu a je patrná chvála totalitního systému.

Přeštický případ se stal jakýmsi lakmusovým papírkem, jak velkou míru represe si může stát dovolit v otázce undergroundu. Přestože se obžalovaní nestali přímými výtržníky akce, jejich tresty byly vysoké. V tomto případě by šlo o výtržnictví ze strany Ivana Jirouse, Karla Soukupa a Svatopluka Karáska, kteří na akci vystupovali a i tak by se dalo o jejich trestnosti polemizovat. Celý přeštický proces nedopadl tak, jak si státní moc představovala, protože většina výpovědí mluvila ve prospěch obžalovaných. Ale i přesto obviněné organizátory odsoudila, aby se mohla zbavit osob, které napomáhaly k udržování nebezpečného undergroundového jádra. Dalším krokem, který režim hodlal v tomto směru podniknout, bylo potrestání klíčových představitelů. Tímto počinem však establishment zahájil masivní zahraniční akci, protože přepisy z hlavního přeštického líčení se dostaly do rukou zahraničních deníků, které poukazovaly na absurditu celého případu. Nicméně se státní moc nenechala odradit a mimo natočení propagandistického spotu a vydání několika článků, ve kterých se ospravedlňovala, se rozhodla i pro další proces.

3.2 Hlavní proces s Plastic People of the Universe v Praze

Vzhledem k tomu, že byli všichni undergroundoví představitelé již dlouhou dobu v hledáčku Státní bezpečnosti, čekalo se na příležitost, kterou by mohly státní orgány odstartovat proces, jenž by vyřešil všechny problémy, který jim underground způsobil. Po roce 1969 se představitelé procesů báli použít praktiky v tak velkém rozsahu jako v 50. letech, nicméně od nich zcela neupustili.¹³² Důvod k odsouzení si představitelé totalitního režimu našli jednoznačný, tedy to, že hudba neměla dostatečnou ideovou a

¹³² V letech 1970–1972 odsoudila justice za činy politické povahy 47887 osob, zatímco v letech 1948–1954 téměř dvakrát tolik tj. 95600 osob. Mezi těmito dvěma vlnami (v letech 1955–1969) vynesly soudy rozsudky nad 54749 obžalovanými. KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Praha 2001, s. 40.

uměleckou úroveň. Zároveň se ospravedlňovali tím, že hudebníci negativně působí na životní styl mladistvých. K tomu, aby měl stát pod kontrolou hudební sféru, vytvořil tzv. hudební přehrávky, díky kterým byla umělcům udělena kvalifikace. Pokud se však hudební styl nezamlouval i určitou dobu po udělení kvalifikace, bylo jim právo veřejně vystupovat odňato. Díky svému repertoáru tedy není divu, že Plastic People of the Universe v kvalifikačních přehrávkách neobstálo. Přesněji řečeno, kvalifikační přehrávky „Plastici“ měli, avšak do 30. prosince 1970, poté jim již uděleny nebyly.

Mimo Plastic People of the Universe existovala kapela s podobným hudebním zaměřením s názvem DG 307,¹³³ kterou založil v roce 1973 jeden z obviněných v pražském procesu Pavel Zajíček.¹³⁴ Stejně jako Plastic People of the Universe ani DG 307 žádnou kvalifikaci k vystupování na veřejnosti neměli. Obě dvě skupiny se však 20. a 22. října 1975 pokusily Pražskému kulturnímu středisku dodat svou přihlášku ke kvalifikačním přehrávkám, ale to jim kvalifikaci neudělilo. Ani Svatopluk Karásek neobstál a vystupoval bez povolení jako sólový zpěvák. Nejvyšší měrou se však provinil Ivan Jirous, který působil na poli undergroundu jako organizátor a zároveň zprostředkovatel veřejných vystoupení obou hudebních skupin i Svatopluka Karáska. Pověštinu času na těchto akcích fungoval jako pověřený průvodce pořadu.

Repertoár, jenž byl na koncertech představován, byl povětšinou dílem Pavla Zajíčka. Státní moc vnímala texty,¹³⁵ které Zajíček skládal, jako vulgární, protispolečenské a protisocialistické.¹³⁶ Státní moc se opírala o svědectví účastníků na koncertech, především těch, co nevypadali jako klasická „mánička“ s dlouhými vlasy a spíše na koncerty zavítali náhodou ze zvědavosti. Díky těmto osobám získal režim dostatek materiálu, aby zhodnotil, že dění na koncertech bylo nemorální a že se nikomu nikdy nic z jejich tvorby nelíbilo.¹³⁷ K tomu, aby Jirous mohl právní předpisy obejít, přišel s inovativní myšlenkou, že hudební skupiny mohou nadále vystupovat, avšak pod záminkou různých oslav členů kapely. V obou procesech se stalo tématem číslo jedna

¹³³ Název kapely vychází ze starého a dnes již neplatného označení psychiatrické diagnózy, přesněji se jednalo o přechodnou psychickou situační poruchu, díky které se mladí branci vyhnuli povinné vojenské službě a získali tak modrou knížku.

¹³⁴ JIROUS, Ivan Martin, *On Czech Underground Literature of the 70s and 80s*. In: MACHOVEC, Martin (ed.), *Views from the Inside. Czech Underground Literature and Culture (1948–1989)*, Praha 2006, s. 64.

¹³⁵ Příklady písní, které podle obžaloby tyto znaky vykazovaly, byly písně např. Zácpa, Apokalyptický pták, Podivuhodný mandarín, Traktory, Kombajněři, Utopenec, Nářek dosud nenarozených dětí, Píseň brance, Hrůzy apod.

¹³⁶ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 162.

¹³⁷ Tamtéž, s. 163.

vulgárnost programu. Podobně jako u přeštického případu se všichni obžalovaní hodlali hájit tím, že vulgární slova jsou často používána v každodenním životě, divadelních hrách či často jsou k zaslechnutí i v rozhlase. Představitelé státní moci však dali jasně najevo, že s tímto přístupem se v dalším procesu obvinění neobhájí, jelikož jejich texty obsahovaly vulgárnost, ale umocnili ji tím, že vyznívaly protisocialisticky a protispolečensky.

V tomto případě měla státní moc v rukách kalibr, díky kterému si byla jista, že tentokrát rozmete celé „podzemí“. Opírala se opět o trestní zákon § 202/1, 2., jelikož celá skupina se opakovaně dopouštěla hrubé neslušnosti. Dále si byla vědoma toho, že všechny akce se prováděly záměrně a promyšleně § 202 odst. 2 tr. zákona. Mimo Svatopluka Karáska a Pavla Zajíčka byli ostatní členové v minulosti souzeni, což pro ně nebyla zrovna polehčující záležitost. Ivan Jirous byl soudně trestán na deset měsíců odnětí svobody z toho důvodu, že urážel ruský národ a příslušníky KSČ. Vratislav Brabenec dostal stejně dlouhý trest jako Jirous, avšak za výtržnictví a útok na veřejného činitele.¹³⁸

Obžaloba se tak pevně opírala o svědectví, kriminální minulost a dlouhodobé práci na jejich případu. Souzené osoby považovala za a nebezpečné, a pokud by i nadále pokračovaly ve své protispolečenské činnosti, mělo by to neblahý důsledek na mládež, kterou si socialistický stát pracně formoval k obrazu svému. Obava z vytvoření radikální základny politického myšlení byla pro režim pochopitelná.¹³⁹

3.2.1 Průběh hlavního líčení dle undergroundových představitelů

Věra Jirousová, Václav Havel a Jiří Němec se po hlavním líčení, které proběhlo ve dnech 21. až 23. září 1976, rozhodli sepsat veškeré informace, které zazněly během jejich návštěvy v soudní síni. Na rozdíl od přeštického případu, tento proces byl vnímán daleko vážněji, ať už ze strany undergroundu, tak ze strany státní moci. Vše odstartovalo v půl deváté před okresním soudem pro Prahu-západ v Karmelitské ulici v Praze. Již v těchto časných hodinách se budově nacházelo přes sto padesát osob, které chtěly být u hlavního líčení přítomny. Většinou šlo o přátele obžalovaných. Mimo klasické „máničky“ se zde objevily i představitelé politického, ale i kulturního života, mezi nimi např. bývalý člen předsednictva ÚV KSČ Dr. František Kriegel či bývalá poslankyně Dr. Gertruda Sekaninová-Čákrtová. Vzhledem k neobvyklosti procesu, se

¹³⁸ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 166.

¹³⁹ HEATH, Joseph, POTTER, Andrew, *Kup si svou revoltu*, Praha 2002, s. 19.

kolem budovy pohybovali příslušníci VB, někteří se psy, jiní seděli připraveni v policejních vozech.¹⁴⁰

Ten, kdo chtěl vstoupit do budovy, musel být legitimován, ale všichni, kteří měli zájem, se do budovy dostali. Před procesem bylo hlavní líčení prohlášeno za veřejné, avšak mělo to jeden háček. Ten, kdo chtěl být vpuštěn do soudní síně, se musel prokázat zvláštní vstupenkou. (Příloha č. 8) Lidé, kteří se snažili dostat k hlavnímu líčení, toto očekávali, a proto se den předem doptávali, zda jsou vstupenky potřeba. Bylo jim řečeno, že nejsou. Výjimkou byli rodinní příslušníci obžalovaných, ovšem jejich počet byl omezen na osm osob. Soudní síň však dlouho prázdnotou nezela, během chvíle se dostavilo asi třicet zájemců o sledování procesu, vesměs to byli všichni příslušníci StB a prokázali se vstupenkami. Posléze ostraha vpustila příbuzné obžalovaných. Ti se museli opět legitimovat a nechat zapsat. Osoby, které ostraha nepustila do síně, byly vyzvány, aby opustily budovu, většina z nich však setrvala až do přerušení líčení, tedy do čtvrté hodiny odpolední. Tisk a zástupci Amnesty International do budovy nepustili, jediný, kdo dostal později možnost vstoupit, byla šéfredaktorka Mladého světa.¹⁴¹

Předsedkyní senátu během procesu byla soudkyně Dr. Vinčarová a před ní po zahájení líčení stanul Ivan Jirous, Pavel Zajíček, Svatopluk Karásek a Vratislav Brabenec. Téměř ihned vznesli obhájci námitku ohledně stavu spisu. Problémem dokumentu bylo to, že byl jinak stránkovaný, měl odlišný obsah a obhajoba ani obžalovaní nebyli s tímto spisem vůbec seznámeni. Prokurátor tento stav vysvětlil tím, že s dokumentem se sice pracovalo, ale byly pouze vyjmuty některé části. Předsedkyně přerušila líčení a během přestávky hovořila s několika osobami, které soudní zřízenec charakterizoval jako pány z ministerstva.¹⁴²

Po přestávce obhájcům prokuratura sdělila, že se jejich námitce nevyhovuje. Přečetla se obžaloba a jako první vystoupil k výslechu Ivan Jirous. Vzhledem k tomu, že byl obviněn za organizaci veškerých koncertů, ohradil se ve věci, že část akcí pořádali místní mládežnické skupiny. Co se týče nařknutí z hrubého a protisocialistického projevu, bránil se tím, že vulgarismy neříkal a že jedinou společností, kterou ve svých projevech kritizoval, byla společnost konzumní. To, že stanul před soudem, i to, že se někomu jeho umělecký projev nelíbí, odsoudil dost rázně a také se ohradil tím, že většina lidí hodnotila jejich vystoupení jako špatné pouze pro

¹⁴⁰ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 167.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Libri prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. IV/5.

to, že měl dlouhé vlasy, což je hned „zaškatulkovalo“ do nejnižší sféry společenství. Co se týče organizace akcí, charakterizoval je tím, že „osobně zajišťoval, aby se programu nezúčastnil někdo cizí, ale místnosti nebyly zcela uzavřeny, aby nebyl vzbuzován dojem, že se v nich děje něco nepřístojného. Představení probíhala v klidu. (...) Přátelé přispěli částkou podle vlastní úvahy“.¹⁴³ Dále pak upozornil na nepřesnosti v obžalobě. Například šlo o absenci Vratislava Brabence na akci v Krči, na to, že on sám v Kostelci u Křížku vůbec nevystoupil, v Přešticích zpíval až po programu skupince účastníků, kteří čekali na vlak, že v Postupicích vystoupil Svatopluk Karásek se třemi písněmi a ani jedna neobsahovala vulgární slova apod.¹⁴⁴

Pavel Zajíček, kterého dovedli k výsledku jako druhého, se necítil vinen, jelikož všech svých vulgárních výrazů užil ve svých písních funkčně. Díky nim se dostával do hlubších poloh svého myšlení, aby umocnil básnicko-hudební projev. Úplně se distancoval od organizace vystoupení, a pokud šlo o vulgarismy jiných účinkujících, tak o těch tvrdil, že se s nimi nesešel. On sám se snažil díky kapele DG307 proniknout do věcí, které člověka reálně obklopují. Prokurátor na to reagoval následně: „*Co mělo například lidem říci, když ve Veleni veřejně recitoval ‚Běžím s hovnem proti plátnu, do plátna to hovno zatnu?‘ Pavel Zajíček odpověděl, že šlo o reprodukci jeho vlastního snu, který se mu právě takto zdál. Vzápětí se ho prokurátor zeptal, kolikrát se psychiatricky léčil. Zajíček: psychiatricky se léčil třikrát, žádal o umožnění návštěvy psychiatra také ve vězení, byla mu povolena jen jednou, a to před pěti měsíci. (...) Před vzetím do vazby chodil na pravidelné ambulantní psychiatrické kontroly.*“¹⁴⁵

Výslech Svatopluka Karáskova započal tím, že jeho obhájce podal žádost, aby bylo přečteno jeho vyjádření k jeho písním.¹⁴⁶ Vyjádření předsedkyně soudu převzala, avšak z důvodu časové vytíženosti se rozhodla prohlášení nečíst. Jedinou akcí, kde použil hrubého vulgárního slova, se stala soukromá akce v Bojanovicích. Neslušné výrazy použil na základě uvolněné atmosféry při vystoupení. Hájil se tím, že z pětadesáti skladeb, které se skupinou hráli, vulgarismy obsahovalo pouze devět písní. Vzhledem

¹⁴³ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 168.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 169.

¹⁴⁶ Svatopluk Karásek předložil šestistránkovou obhajobu, kde se snaží vysvětlit, jak dlouho figuruje na hudební scéně a do kdy mohl vystupovat veřejně, popisuje svou činnost v dalších různých kapelách, které získali i několik oficiálních ocenění. Zúčastnil se několika akcí pořádané undergroundem jako např. Postupice dne 1. září 1974, Kostelec u Křížku dne 21. června 1975 nebo Přeštice dne 18. prosince 1975. Ve všech případech se hájil tím, že z jeho repertoáru zazněly pouze nezávadné písně bez vulgárního obsahu. *Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, sign. II/2, s. 1–15.

k tomu, že byl Karásek věřící, jeho texty měly často nábožensky laděnou tematiku. Následně prohlásil: „*Pokud socialistická společnost hájí svobodu vyznání, nejsou moje písně protispolečenské. Proto jsem přesvědčen, že tvrzení prokuratury nemůže před soudem obstát.*“¹⁴⁷

Jako posledního obžalovaného prokuratura vyslechla Vratislava Brabence a z jeho sdělení vyplynulo, že se účastnil jen několika vystoupení. Jako profesionální saxofonista v době výslechu hrál šest let. Jelikož se stal několikrát účastníkem akcí, sdělil, že během žádné z nich nedošlo k výtržnostem. K Plastic People of the Universe se přidal, jelikož se mu zamlouvala improvizovaná představení a jejich texty nikdy nevnímal jako pohoršující, spíše je nazýval městským folklórem či naivní poezií. Osoby, kterým se jejich hudba nezamlouvala a s nimiž o tom rozprávěl, označili hudbu nikoliv za pohoršující, ale spíše šlo jen o odlišný estetický názor.

Ještě před vyslechnutí svědků prokurátor položil otázku, zda mohou popsat, jak jim komise udělila kvalifikační zkoušku. Jirous jí popsal, jak již bylo v této práci několikrát zmíněno. Došlo k přehrávkám, kde vystoupili se zhudebněnou básní Růže a mrtví a jednou instrumentální písní, bylo jim odbornou porotou řečeno, že se jim uděluje kvalifikace, avšak po čtrnácti dnech jim dorazil do rukou dopis, kde jim komise sdělila záporný výsledek.

Následoval výslech svědků. Jako první osoba, která vypovídala, byla Dana Brožová, která v době akce měla patnáct a půl roku. V sále, kde se konala jedna ze soukromých oslav, se objevila náhodou. Program se jí nelíbil, avšak setrvala tam ve společnosti několika svých dalších přátel. Pohoršena nebyla, obžalobě sdělila, že slyšela pouze jedno sprosté slovo v jedné písničce.¹⁴⁸

Další osobou, která měla ve výpovědi prezentovat pohoršenou mládež, se stala taktéž dívka z Bojanovic, stejně stará jako předchozí. Vypověděla, že vstoupila do sálu, kde po ní nikdo nechtěl vidět žádnou vstupenku. To co tam slyšela a viděla, se jí nelíbilo, avšak setrvala tam od šesti do jedenácti hodin večer, přestože na oslavu ji nikdo nezval. Sdělila, že do sálu, kde se odehrávala akce, chodila každou sobotu a jelikož neměla nic na práci, tak dorazila. Několikrát zdůraznila, že na ní nepříznivě působilo všechno a většinou textů písní nerozuměla, protože se zpívaly anglicky. Obhajoba se hájila tím, že v době, kdy tam dívka údajně byla, se přehrávaly pouze

¹⁴⁷ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 169.

¹⁴⁸ Libri prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. IV/5.

české písně, není tedy možné, aby šlo o texty, kterým nerozuměla. Obhájce doktor Motejl se ptal děvčete, zda už někdy slyšela nějaké vulgární výrazy, které tam byly proneseny, avšak žalobce odmítl tuto otázku, že je příliš sugestivní a nechce nutit slušné děvče do přeríkání vulgarismů. Svědkyně uvedla, že mimo písně v doprovodném programu žádná neslušná slova neslyšela.¹⁴⁹

Předvolaný svědek, výčepní Benák, měl popsat, jak proběhla akce. Sdělil, že program proběhl dobře, jelikož všichni účastníci se chovali slušně, prodal hodně porcí gulášů a piva, navíc šlo o svatbu. Jediné, co se mu nelíbilo, bylo to, že tam nehrály a nezpívaly lidové písně, jinak hudbě nevěnoval žádnou pozornost.¹⁵⁰

Josef Dlouhý, který v přelíčení fungoval taktéž jako svědek, byl zaměstnán v československé televizi a dorazil do Postupic na svatbu, aby natočil film se zvukovým záznamem kvůli přijímacím zkouškám na FAMU. Tento film se rozhodl nepoužít, protože ho shledal nevhodným pro svůj účel. Proti hudebnímu projevu skupiny neměl žádné námitky, dokonce znal jejich texty, ale z technických důvodů musel opustit vystoupení.

Kuriózním svědkem vystoupení v Kostelci u Křížku a Bojanovicích se stal psychiatr Josef Marhold, který se dobrovolně zúčastnil, protože ho zajímal styl hudby. Jeho dalším zájmem bylo, jak mladí reagují na produkci, ale technické provedení hudby nebylo podle jeho v nejlepším stavu a atmosféra, která při akci panovala, byla celkem nezvyklá. Sprostá slova, která zaslechl, považoval s ohledem na drsnější rockovou hudbu za funkční. Posluchači podle jeho výpovědi pozorně naslouchali programu, a ačkoliv atmosféra sváděla ke spontánnosti, všichni přítomní se chovali slušně. Dále dodal, že je rád, že mladí lidé poslouchají takto různorodou hudbu, která jim umožňuje určité uvolnění, neboť díky tomuto uvolnění postrádají vlastní zájmy a setkává se s nimi ve své ordinaci.¹⁵¹

Svědek ze Zruče nad Sázavou, Jiří Kotek, který působil jako místní člen SSM, byl pořadatelem vystoupení. Sdělil, že někomu se program líbil, někomu zase ne, ale jediné kritické hlasy zazněly až při schůzce po vystoupení. Na té se členové SSM shodli, že již tyto kapely nebudou zvat. Jediná věc, která ho na vystoupení šokovala, bylo to, že členové se oblékli do kostýmů. Co se týče vulgarismů, nemohl odpovědět,

¹⁴⁹ MACHOVEC, *Hnědá kniha*, s. 170.

¹⁵⁰ *Proces s Plastic People of the Universe*. Dokument České televize, 26 minut, Praha 2011, režie Pavel Křemen.

¹⁵¹ *Libri prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989*, sign. IV/5.

jelikož se zúčastnil vystoupení, kde se zpívaly pouze převzaté anglické texty. Publikum se dle jeho výpovědi chovalo slušně a nedošlo k jedinému konfliktu.

Svědék Kocourek z plesového výboru, který byl přítomen v Písku v roce 1972, prohlásil, že tehdejší vystoupení Plastic People of the Universe v něm vzbudilo spíše úsměv než pohoršení. Jejich vystoupení trvalo půl hodinu, než ho pořadatelé předčasně ukončili. Nejdříve je vykázal profesorský sbor, protože měli nevhodné oblečení a hudbu. Údajně měli problém s aparaturou, která jim neumožňovala bez rizika snížit hlasitost hudby. Plastic People of the Universe Kocourek volil prý proto, že skupiny pop-music jsou pro něj drahé a právě vystoupení „Plastiků“ pro něj bylo cenově přijatelné.¹⁵²

Dalším svědek, který v procesu vystoupil, se stal Antonín Kosík, který fungoval jako člen SSM v Ledči nad Sázavou a zúčastnil se vystoupení právě v Ledči v roce 1971. Jediné, co mu přišlo nevhodné a pohoršující bylo promítání pornograficky laděných diapozitivů. Jinak publikum shledal za vzorné a bezproblémové. Nic jiného ani kritizovat nechtěl, protože mu přišla hudba, ačkoliv zněla anglicky, v pořádku. Oním pornografickým materiálem, jenž organizátoři publikovali na přednášce, byly diapozitivy z výstavy amerického umění ve Valdštejnském paláci, konkrétně šlo o díla Andyho Warhola. To znamenalo, že s těmito diapozitivy se seznámila široká československá veřejnost, která danou výstavu mohla navštívit. Svědek nakonec sdělil, že on sám diapozitivy neviděl, avšak slyšel o nich někoho hovořit jako o pornografických.¹⁵³

Posledním svědkem prvního dne přelíčení byla psycholožka a zároveň účastnice veškerých soukromých i veřejných akcí. Popsala vystoupení jako klidné a slušné a vulgarismy, které v hudbě zazněly, považovala za nedílnou součást díla. Jako psycholožka prohlásila, „že texty skupin *Plastic People* a *DG 307* vyjadřují autentickým způsobem problematiku mladých lidí, proto oslovují publikum a při vystoupení dochází k živému kontaktu hudebníků s posluchači a to vytváří radostnou a pozitivní atmosféru.“¹⁵⁴ Vzhledem k tomu, že se nedostavili dva svědkové, předsedkyně senátu stanovila přelíčení na další den, tedy na 22. září 1976.

¹⁵² MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 172.

¹⁵³ *Proces s Plastic People of the Universe*. Dokument České televize, 26 minut, Praha 2011, režie Pavel Křemen.

¹⁵⁴ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 172.

Začátek druhého dne líčení byl takřka totožný jako den první. Do síně ostraha vpustila osoby, které měly lístek, tzn. justiční pracovníci a příslušníci StB a osm příbuzných. Před přelíčením se otázal Dr. Goldman, zástupce Amnesty International, zda může být přítomen přelíčení, ale sdělili mu, že již není místo. Přestože se jeden z příbuzných vzdal lístku v jeho prospěch, odepřeli mu přístup. Za tisk se mohli zúčastnit opět jen redaktoři Mladého světa.¹⁵⁵

Líčení započalo vyjádřením dvou odborníků z oboru psychiatrie Dr. Janatky a Dr. Profouse. Pokusili se stručně podat zprávu o Jirousově duševním zdraví. Původně z jejich výpovědi vyplývalo, že není schopen sociální adaptace a jde o poruchu osobnosti, nicméně došli k závěru, že Jirous úplně zdrav není a prospěla by mu léčba, nicméně u nás se nenachází léčebna, která by byla pro Jirouse přímo určena. Dále se diskutovalo o stavu Pavla Zajíčka, kde se jednoznačně lékaři shodli na tom, že neměl být ponechán pět měsíců bez psychiatrické léčby a byly mu zmírněny podmínky ve vazbě nebo aby jeho vazba byla přinejmenším přerušena.

Dalším svědkem se stal kameraman zaměstnaný v československé televizi, kterého vedení pověřilo, aby natočil záznam ze svatby v Postupicích v roce 1974, neboť jeho známý potřeboval pomoci s přijímacím materiálem na FAMU. Potvrdil slova včerejšího svědka, že materiál se moc nevydařil a společně opustili prostory, protože již měli dostatek materiálu a museli vrátit veškerou vypůjčenou techniku. Během programu nebyl nikterak pohoršen. Písničky ani nevnímal, protože se soustředil na natáčení a slyšel nanejvýš jedno vulgární slovo. To, o kterou skladbu se jednalo, nevěděl, protože se neorientoval v repertoáru kapely a vůbec hudební skupinu neznal.¹⁵⁶

Následně prokuratura předvolala svědka Plhoně,¹⁵⁷ aby vypověděl o zábavě, která proběhla v Praze Krči v roce 1972. Průběh vystoupení považoval za slušný, jen zjistil, že v následujících dnech si obyvatelé ztěžovali na hluk. Nicméně potvrdil, že zde Brabenec vůbec nevystupoval. Vzhledem k tomu, že skupina hrála anglické písně, nezaslechl žádnou vulgaritu.

Po vyslechnutí posledního svědka došlo k chaosu, jelikož obhájci obžalovaných se dožadovali předvolání dalších svědků, nicméně jejich žádosti nebylo vyhověno. Obhájci se nenechali odbít a protestovali proti tomu, že soud přivolal pouze svědky, u kterých obžaloba předpokládala, že budou líčit v neprospěch obžalovaných. Během

¹⁵⁵ Libri prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. IV/5.

¹⁵⁶ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 174.

¹⁵⁷ Celé jméno svědka nebylo v přepisu pražského procesu s Plastic People of the Universe uvedeno.

těchto hádek dvakrát na patnáct minut prokuratura přelíčení přerušila a všechny námitky obhájců zamítla, neboť považovala za předvolání svědků ve prospěch Jirouse a jeho společníků za nadbytečné.¹⁵⁸

Následně předsedkyně rozhodla o tom, že složky ve spisech budou považovány za přečtené, aniž by čtené byly. Jednalo se o osobní výkazy obžalovaných, texty jejich písní a psychiatrické posudky. Namísto toho prokuratura přečetla pouze posudky ze zaměstnání. Všechny bez výjimky byl pochvalné a působily dobře. Následovalo čtení výpisů z trestního rejstříku, které již tak kladné nebyly. Předsedkyně dále přečetla seznam přibližně sto dvaceti svědků, z nichž dvacet se zúčastnilo soukromých oslav. „*Soud dále považuje za důkaz následující dokumenty: Zpráva Domu kultury – Smíchov, tiskopisy PKS a závěr kvalifikační komise z r. 1975, Zpráva PKS, výtah z předpisů o pořádání veřejné hudební produkce, tiskopis žádosti o povolení veřejné produkce a dokumentace a korespondence mezi jednotlivými organizacemi a obžalovaným Jirousem. Bez čtení se považuje za důkaz: vyhodnocení magnetofonových pásků se záznamem vystoupení v Postupicích a Bojanovicích, které byly pravděpodobně zabaveny při domovních prohlídkách u původní skupiny obžalovaných. Dále Zpráva o třetím českém hudebním obrození – teoretický text Ivana Jirouse – a texty písní z repertoáru Plastic People.*“¹⁵⁹

Poté, co Dr. Motejl připomenul, že se vyslechli jen ti svědci, kteří svědčili proti obžalovaným, dostal slovo Okresní prokurátor Dr. Kovařík. Zopakoval, že ani Plastic People of the Universe ani DG 307 neměli povolení k reprodukci jejich tvorby na veřejnosti. I když se kryli tím, že šlo o soukromou akci, nikdy nebyly jejich vchody hlídané, mohla tedy do sálů proniknout veřejnost. Pouze připustil, že jediné, v čem se mohli mýlit, byly výpovědi svědků, kteří tvrdili, že viděli např. Vratislava Brabence hrát na koncertě, kde vůbec nevystoupil.¹⁶⁰ Následně doložil nejdůležitější, jeden a půl stránkový dokument, vypracovaný nejpovolanejším orgánem státu tehdejší doby, tedy ministerstvem kultury. Sdělil, že jeho slova budou stručná, jelikož dokument nechce dopodrobna rozebírat. Ministerstvo kultury si v této kauze zadalo posoudit texty Plastic People of the Universe, DG 307 a Svatopluka Karáska. Stanovisko, které z tohoto dokumentu vzešlo, bylo jednoznačné: „*jsou tu hrubé výrazy, nesmysly, formální hodnota je zcela zanedbatelná. Báseň ‚Utopenec‘ je protisocialistická. Texty exponují*

¹⁵⁸ Libri prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. IV/5.

¹⁵⁹ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 175.

¹⁶⁰ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/24.

*dekadenci, nihilismus, anarchismus a klerikalismus. Negativně to ovlivňuje životní styl mladé generace, jde o dědictví krizového období. V jeho zažehnání bylo sice již dosaženo žádoucích výsledků, ale v určitém rozsahu se škodlivé jevy dnes objevují dokonce výrazněji, než v šedesátých letech. Jde o věci velmi škodlivé.*¹⁶¹

Obhájce Dr. Štěpánek ihned reagoval na dokument. Sdělil prokurátorovi, že s textem ministerstva kultury nemohl pracovat, jelikož nikdo nevěděl, že existuje, a obhajoba tak neměla možnost revize. Navíc veškeré znalecké posudky nebyly vykonány a jsou posuzovány pouze texty, nikoliv to, kolik vulgarit slyšeli hosté na akcích. Následně zabrousil do české literatury, kde i uznávaní spisovatelé a básníci používali vulgarismy¹⁶² a též sám Lenin ve svých dopisech použil neslušných slov.¹⁶³ Nelíbilo se mu taktéž, že svědčily dvě dívky, které na akci přišly, aniž by je někdo zval, ale více ho rozhořčilo, že média o členech podala informace, které nikdy nebyly prokázány a v některých případech i nepravdivé. Zajíčkův obhájce, Dr. Cílínek, podotkl, že se nepostupovalo podle trestního řádu, protože Zajíček hrál takto po dobu pěti let a nikdo si na jeho vystoupení neztěžoval do doby těsně před procesy. Daleko závažnější však pro něj byl fakt, že důkazní řízení, které proběhlo, bylo neúplné, protože obžaloba nevyslechla svědky, kteří by svědčili ve prospěch obhajoby. Bezpečnostní orgány mohly při zásahu shledat přinejhorším to, že byl nepořádek a hluk, nedělo se nic nezákonného. Dr. Dítě, obhájce Vratislava Brabence, nejdříve popsal, jak se jeho klient dostal ke kapele a co ho k tomu vedlo. Posléze předložil soudu surrealistickou publikaci, která vyšla v pražském nakladatelství Artie, kde výjevy zdaleka přesáhly vulgárnosti než snímky z projekce v Přešticích.

Následovala závěrečná řeč obžalovaných, kde sdělili, že nejsou vinní, jelikož oplzlých textů na tehdejších povolených venkovských „tancovačkách“ slyšely mnoho a nikdy nikoho za to trestně nestíhali. Předsedkyně senátu následně přerušila líčení na jednu hodinu a VB vykázala veškeré účastníky líčení mimo budovu soudu, aby nedošlo ke kontaktu s obžalovanými, které odvedla eskorta na toaletu. Avšak ihned po zasednutí

¹⁶¹ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 176.

¹⁶² Například Jan Jeník z Bratřic, Jaroslav Hašek, Voskovec a Werich apod.

¹⁶³ Během procesu byl tento dopis přečten prokuratuře, doktor Štěpánek vybral a přednesl následující pasáž z Leninova dopisu z roku 1922: „*Všichni se u nás topí v odporém byrokratickém bahně resortnictví. Pro každodenní boj proti tomu je nutno mít pevnou autoritu, důvtip a pevnou ruku. Resorty jsou na hovno, dekrety jsou také na hovno. Vyhledávat lidi, kontrolovat práci, v tom je to všechno.*“ Tyto vybrané pasáže obhájci četli z toho důvodu, že chtěli prokázat běžnost a zároveň funkčnost vulgarit. Vzhledem k tomu, že československá socialistická politika vycházela z myšlenek marxismu-leninismu, považovali tento zdroj za vhodnou ukázkou funkčně použitého vulgarismu. *Proces s Plastic People of the Universe*. Dokument České televize, 26 minut, Praha 2011, režie Pavel Křemen.

soudu předsedkyně opět přerušila líčení, které odůvodnila tím, že senát nebyl schopen v tak krátké době dojít k rozhodnutí a soud tedy bude pokračovat následující den, tedy 23. září v poledne. Veškeré účastníky soudu vyzvala, aby se rozešli a obžalovaní byli spoutaní odvedeni k policejním kamionům určeným k přepravě do věznice.¹⁶⁴

Před začátkem dalšího líčení se před budovou účast příznivců undergroundu zvýšila. Již se zde pohybovalo na sto padesát osob, na což reagovala i StB a oproti prvním dvěma dnům posílila své řady. Soudní síň byla obsazena ještě více než předtím. Opět fungoval pro účast na líčení vstupenkový systém, nicméně osob se vstupenkami bylo více než míst k sezení, takže mnoho z hostů stálo podél zdí. Nebylo to dáno tím, že by povolili více osobám z okolí obžalovaných vstup, ba právě naopak. Do soudní síně mohly pouze manželky obžalovaných, sama předsedkyně soudu hlídala, koho ochranka vpustila dovnitř. Ihned na počátku líčení podala prohlášení a to, že všichni obžalovaní jsou shledáni za vinné, neboť se dopustili trestného činu výtržnictví v organizované skupině. Obžalovaným byl vyměřen nepodmíněný trest: Ivan Jirous dostal trest jeden a půl roku, Pavel Zajíček jeden rok a Svatopluk Karásek osm měsíců stejně jako Vratislav Brabenec.¹⁶⁵ Poté, co líčení ukončila, jedna z manželek v sále nahlas vykřikla, že v den rozsudku slavil Ivan Jirous dvaatřicáté narozeniny a ráda by mu svým a jménem všech jeho přátel předala květinu. Přestože byl požadavek vznesen do hrobového ticha, nikdo na něj nijak nereagoval, přestože bylo jasné, že jej všichni slyšeli. Všechny zúčastněné po vzoru minulých dnů vykázala ochranka z budovy a došlo k odvedení trestanců do policejního kamionu. Jejich známí jim mávali květinami a někteří z nich přáli Jirousovi k narozeninám. Při odjezdu kamionu VB zastavila dopravu v okolí a v očekávání neklidu, obcházela soudní budovu. Všichni účastníci se však rozešli v klidu.¹⁶⁶

Obžalovaní byli odsouzeni, i přestože všichni svědci hodnotili koncerty neutrálně, ne-li pozitivně. Ani jeden z nich neproněsl, že by se jednalo o akci, která by pohoršila diváky. Ačkoliv, dle obvinění, šlo o protispolečenskou akci, tato otázka se během procesu vůbec neprobrala. Dotazy se obžaloba snažila mířit tak, aby byl patrný emotivní, popřípadě estetický dopad koncertů na svědky. Podle výpovědi undergroundových představitelů bylo patrné, že celé líčení odkrývalo nesmyslnost obžaloby. Celkově žádná výpověď svědků neusvědčila ani jednoho z obžalovaných o jeho vině a ani nikdo nevznesl argumenty, které by vykazovaly znaky trestného činu.

¹⁶⁴ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 178.

¹⁶⁵ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. I/12.

¹⁶⁶ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 180.

Velkou prohrou pro žalobce se stalo to, že i přes úsilí nenalezli tak kompetentní svědky, kteří by mohli popsat koncerty jako doupatá neřesti, a tím tak jednoznačně usvědčit všechny čtyři obžalované. Z tohoto dokumentu působí hlavní líčení a rozsudek jako tragický pokus státu odsoudit mladé lidi za protispolečenské aktivity. Přesto byl proces pro státní moc úspěšný, protože došlo k odsouzení všech čtyř delikventů.

3.2.2 Průběh hlavního líčení dle soudního záznamu a rozsudku

Líčení, které se odehrálo na půdě okresního soudu pro Prahu-západ, předsedal senát složený z místopředsdkyně Dr. Milady Vinčarové a soudců Dr. Františka Štěpánka a Dr. Jaroslava Hodana. Stali se tak hlavními protagonisty státní moci, kteří měli za úkol zničit jádro undergroundu. Opírali se o trestní zákon a snažili se obžalované usvědčit, že jejich akce nesly znaky výtržnictví. Prostřednictvím svých kapel, tedy Plastic People of the Universe a DG 307, které neměly potřebnou kvalifikaci, vystupovaly na rozličných kulturních akcích. Plastic People of the Universe měli oprávnění, ale pouze do konce roku 1970, na další léta ji již nezískali. Nutno říci, že DG 307 nikdy povolení k vystupování neměla. Obě dvě kapely se pokusily o kvalifikaci a zaslaly přihlášky Pražskému kulturnímu středisku, to ale dne 11. listopadu 1975 oběma skupinám neudělilo kvalifikaci. Odůvodnění, proč ji neudělilo, soud v rozsudku neuvedl.¹⁶⁷

Celý pražský proces byl typickým příkladem toho, jak měla během „normalizace“ soudní složka totalitního státu postupovat: „*Konání těchto politicky zabarvených procesů bylo exklusivně organizačně zajišťováno složitými bezpečnostními opatřeními, spočívajícími v nejrůznějších uzávěrách částí soudních budov, přísně limitovaným přístupem veřejnosti a obstrukcemi při zajišťování účasti rodinných příslušníků na procesech ve vazebních věcech. (...) Druhou stranou mince byl však zvýšený zájem zahraničních médií o tyto procesy.*“¹⁶⁸ Organizátorem a duší undergroundu se stal Ivan Jirous, který se ve velké míře podílel na téměř všech vystoupeních. Sám se zúčastňoval a provázel programem akcí. Svatopluk Karásek vystoupil na jednom z koncertů jako sólový zpěvák a představil posluchačům několik písní, které složil další obžalovaný Pavel Zajíček. Veškeré písně a jejich znění uvedli ve

¹⁶⁷ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 193.

¹⁶⁸ MOTEJL, Otakar, *Obhajoba v politickém procesu*, In: BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds.), *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*, Brno 2009, s. 966.

vyšetřovacím spisu a dle obžaloby se přičí morálním zásadám. Taktéž byly patrný protispolečenské rysy a ani z estetického hlediska neproběhly akce ideálně.¹⁶⁹

Jirous byl obžalován z organizace několika vystoupení. Prokázalo se, že vystoupil dne 6. června 1971 v Ledči nad Sázavou, kde se setkal s negativními ohlasy ze strany místních obyvatel a vyšel z toho zákaz podobných akcí na tomto místě. 31. července 1972 v Písku zorganizoval vystoupení na maturitním plese, kde skupinu po deseti minutách ze sálu organizátoři vykázali. Taktéž akci později nepříznivě ohodnotili. 24. června 1972 vystoupil ve Zruči nad Sázavou, kde podle všeho nedošlo k žádné potyčce, ale nikomu se koncert nelíbil. Podobné vystoupení Jirous zorganizoval 1. září 1974 v Postupicích, kde byl přítomen Zajíček i Brabenec a na dvě stovky dalších osob. Tohoto koncertu se zúčastnili kameramani Dlouhý a Schauer, kteří vystupovali jako svědci. Zápis StB uvádí, že sdělili, že koncert neodpovídal jejich představám a ze strachu ze zákroku VB sál opustili. O něco vyšší účast byla na vystoupení v Kostelci u Křížku, kde se zúčastnilo na tři sta hostů. Tuto akci naplánoval Jirous na 21. června 1975 a fingoval ji jako svatbu Milana Hlavsy. Svědectví dokázalo, že se této oslavy zúčastnil Jirous i Zajíček. 13. prosince 1975 proběhl koncert v Přešticích a během něho Jirous přečetl Zprávu o třetím českém hudebním obrození. Na pozadí přednášky byly promítány fotografie a filmové záběry, které byly v rozporu s morálními zásadami. Samozřejmě ani tato akce, které se zúčastnilo podle obžaloby na sedmdesát osob, nezanechala dobrého dojmu. Nejzávažnější událostí pro soud byla svatba samotného Jirouse ze dne 21. února 1976 v Bojanovicích, kdy dorazila největší masa lidí, tedy podle informací v rozsudku přes tři sta lidí. Ačkoliv šlo o soukromou akci, do sálu mohl vstoupit kdokoliv cizí a připojit se k zábavě. Vystoupil zde Brabenec i Karásek. Jejich produkce byla naprosto nevhodná a silně vulgární. V Klukovicích se odehrály dvě akce. Podobně velká akce proběhla ve Veleni dne 1. prosince 1973, změnou bylo, že programem provázel Pavel Zajíček. Jejich vystoupení bylo natolik vulgární a pohoršující, že se jimi zabývaly orgány lidosprávy i společenské organizace.¹⁷⁰

Svědci, které soud vyslyšel během hlavního přelíčení, shodně vypověděli, že zaslechli vulgarismy, a jejich okolí dané akce odsoudili a zkritizovali. Pro obžalobu bylo klíčové, že všichni svědci potvrdili neslušná slova, která během programu padla.

¹⁶⁹ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/12.

¹⁷⁰ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948 – 1989, sign. I/9.

Dokumenty vydané státní mocí tvrdí, že Svatopluk Karásek a Pavel Zajíček přiznali vulgárnost svých vlastních textů, ale hájili se tím, že jejich použití bylo na místě, a že tyto expresivní výrazy jsou často využívány v divadelních hrách apod. Režim však věděl, že s tím obhajoba nemohla obstát, jelikož neslušné výrazy jsou např. v literatuře používány sporadicky a netvoří jádro celého programu, jak tomu bylo na každém vystoupení Jirouse a jeho společníků. Rozsudek potvrdil, že toto všechno vyplynulo z podání svědectví.¹⁷¹

Pro Ivana Jirouse a Pavla Zajíčka byl vypracován psychiatrický znalecký posudek, který potvrdil, že Jirous netrpí žádnou duševní chorobou, ale i přesto u něj psychiatři zjistili poruchu osobnosti s narušenou schopností sociální adaptace. Nicméně neovlivnila Jirousovi ovládací a rozpoznávací schopnosti. Pavel Zajíček byl taktéž vyšetřen a ani u něj nebyla zjištěna žádná duševní choroba, ale zjistila se pouze schizoidní psychopatie. Stejně jako u Jirouse, ovládací a rozpoznávací schopnosti se nesnížily. Přesto bylo doporučeno, aby pokračoval v psychiatrických kontrolách.¹⁷²

Státní mocí se díky tomuto procesu podařilo rozbít jádro undergroundu. Celá záležitost stála na výpovědi svědků a na tom, že potvrdí vulgarismy v textech. To pro soud byl dostatečný usvědčující materiál a označil tak jednání všech obžalovaných za výtržnictví. Navíc všichni obžalovaní se dopustili hrubé neslušnosti a činy spáchali jako organizovaná skupina. K jejich textům měla obžaloba zapsanou poznámku: „Přestože [obvinění] tvrdili opak, obsah písni, který se na koncertech objevoval, jim byl znám.“¹⁷³ Obžaloba se opírala především o texty, které našla při domovních prohlídkách, ale vzhledem k tomu, že vulgarismy mimo pachatele slyšelo více než dvě osoby, došlo k veřejné hrubé neslušnosti. Tomu nahrával i fakt, že se vše konalo ve veřejných prostorech s možností vstupu i bez pozvánky. Vzhledem k tomu, že dle obžaloby se jednalo o skupinu lidí, kteří byli společně provázáni a plánovali společně vystoupení, bylo na skutek přihlédnuto jako na trestný čin provedený v organizované skupině. Právě tato koordinace zvyšovala nebezpečí pro socialistickou republiku. Nebyly podloženy důkazy, že by došlo k nějaké přímé výtržnosti jako např. rvačce, ale vzhledem k tomu, že se koncerty odehrály v širokém časovém rozmezí, stupeň nebezpečnosti organizace se zvýšila. Soud vnímal, že se Jirous a jeho společníci snažili zapůsobit na mladé lidi a ovlivnit je, a proto jejich míra nebezpečnosti vzrostla.

¹⁷¹ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/12.

¹⁷² MACHOVEC, „Hnědá kniha“, s. 195.

¹⁷³ Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/6, s. 4.

Soudkyně vyměřila tresty tak, aby došlo k žádoucí výchovné nápravě, a to v rozsahu osmnáct měsíců pro Jirouse, dvanáct měsíců pro Zajíčka a osm měsíců pro Karáska a Brabence.¹⁷⁴

Během odvolání došlo ze strany všech obviněných a jejich obhájců k napadení československého soudu za porušení několika procesně-právních ustanovení. Kupříkladu Ivan Jirous podal odvolání, že „*bylo znemožněno spravedlivé rozhodnutí ve věci. Skutková zjištění soudu I. stupně jsou kusá a neúplná, nebyly provedeny důkazy pro náležité objasnění věci a práva obžalovaných na zajištění účinné obhajoby byla zkrácena.*“¹⁷⁵ S touto informací se však státní moc ve svých dokumentech bránila následujícím výrokem: „*Jednání obžalovaných vyvolávalo při tom hluboký odpor, nevěli a rozhořčení mnoha posluchačů a veřejných činitelů, kteří se jejich vystoupeními cítili přímo dotčeni a uraženi. Není rozhodující, že někteří posluchači neměli k vystoupením obžalovaných výhrad. Rozhodující je objektivní společenský dopad vystoupení obžalovaných, který byl negativní.*“¹⁷⁶

V dokumentu lze spatřit mnoho chyb, například už v úvodu rozsudku se místo Plastic People of the Universe pracuje se zkomoleným, zkráceným názvem Plastic People Universe. Rozporuplná je část výpovědi svědků Dlouhého a Schauera. Podle zápisu undergroundových představitelů jasně sdělili, že museli opustit akci, protože museli navrátit techniku, nikoliv proto, že by se obávali zásahu VB, jak tvrdí soud ve svém rozsudku. Na tom, že se jim materiál nehodil na přijímací zkoušky na FAMU, se shodují obě strany, nicméně v důvodu, proč svědci opustili sál, se rozcházejí. Dosti zásadně se oba dva dokumenty rozcházejí i v tom, zda koncerty pohoršily svědky akce. Rozsudek soudu tvrdí, že programy se nelíbily absolutně nikomu a všichni byli pohoršeni nemístnou vulgárností, nicméně zápis undergroundových představitelů popsal, že nikoho nějak silně texty nepohoršovaly a většina z nich celou záležitost vnímala nanejvýše neutrálně. Soudci se během tohoto procesu snažili, aby obžaloba a průběh soudního přelíčení nevypadal jako politicky motivovaný, přesto však byl rozsudek v odvolacím řízení před krajským soudem potvrzen. V jeho odůvodnění se však hovořilo o rozporu hodnotové orientace undergroundové skupiny a oficiální „socialistické kultury“.¹⁷⁷

¹⁷⁴ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 197 an.

¹⁷⁵ Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/14, s. 1.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 5.

¹⁷⁷ KUKLÍK, Jan, *Dějiny československého práva 1945–1989*, Praha 2011, s. 270.

3.2.3 Průběh hlavního líčení dle zprávy Amnesty international

Organizace Amnesty International se sídlem v Londýně ve dnech 19. až 24. září 1976 vyslala na misi do socialistického Československa trojici právníků, kteří měli objektivně posoudit celou záležitost. O očekávaný pražský proces se začala intenzivně zabývat a informovala generálního prokurátora ČSSR Jána Feješe, Ministerstvo spravedlnosti, předsedkyni Okresního soudu pro Prahu-západ Dr. Fučíkovou a předsedající soudkyni Dr. Vinčarovou o tom, že vyšlou své pozorovatele k soudnímu líčení a současně žádali o možnosti přímé účasti u soudního jednání. Původně k pražskému procesu mohli dorazit tři rakouští právníci, ale do Prahy se dostal pouze Dr. Henry Goldmann.¹⁷⁸

V neděli 19. září přicestoval rakouský právník Henry Goldmann do Prahy a ihned po ubytování kontaktoval Jirousovo obhájce Karla Štěpánka. Obhájce mu však sdělil, že se mění datum konání procesu, protože soud byl odložen až na úterý 21. září. Goldmann si domluvil se Štěpánkem schůzku, aby měl možnost zmapovat stav nadcházejícího procesu. Tam se dozvěděl, že by bylo vhodné, aby si sehnal na nadcházející den vstupenku. Štěpánek dále Goldmannovi prozradil taktiku, se kterou chtěl zahájit proces a tou bylo další odročení hlavního líčení, jelikož se změnil spis a obhájci obžalovaných neměli dostatek prostoru na to, aby celý spis prostudovali. Ve chvíli, kdy toto sděloval, měli dva obhájci spis nastudován a ostatní byli v procesu studia.¹⁷⁹

Před osmou hodinou ranní dorazil Goldmann do Karmelitské ulice č. 19, kde se nachází soudní budova. Chvíli vyčkával na příchod Štěpánka a posléze se společně vydali za soudkyní Vinčarovou, kde se dotázali na vstupenku pro Goldmanna. Vinčarová požádala Goldmanna, aby svůj požadavek předložil předsedkyni soudu doktorce Fučíkové. Ta mu posléze sdělila, že vstupenky jsou již vyprodané a navíc soud žádný dopis od Amnesty International neobdržel. Bylo mu tedy odepřeno vstoupit. Neváhal a vydal se optat na dopis na Ministerstvo spravedlnosti, kde dostal stejnou odpověď.¹⁸⁰

Druhý den soudního líčení se Goldmann vydal opět zkusit štěstí a požádat o vstupenky, nicméně celá událost se opakovala znovu a opět mu bylo odepřeno účastnit se. Brabencův bratr následně prohlásil, že se vzdá svého lístku ve prospěch Goldmanna,

¹⁷⁸ TOMEK, Prokop, *Dvě zahraniční svědectví o čs. komunistické justici sedmdesátých let 20. století*. In: FORMÁNKOVÁ, Pavlína (ed.), *Securitas Imperii 13*, Praha 2006, s. 153.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ TOMEK, *Dvě zahraniční svědectví*, s. 154.

avšak po požádání Dr. Fučíkové jim bylo sděleno, že v žádném případě se Goldmann nemůže soudního přelíčení zúčastnit. Poté byly vpuštěny příbuzné osoby a několik málo přátel obžalovaných, zbytek sedadel zabrali příslušníci StB s lístky. Goldmann zůstal tedy venku před soudní síní, společně s šedesáti lidmi a s několika osobnostmi, kteří přišli podpořit undergroundové představitele. Mezi nimi byl např. František Kriegel, Gertruda Sekaninová, Václav Havel, Ludvík Vaculík nebo Pavel Landovský. Mezi postávajícími na chodbě se objevili také tři dopisovatelé západních agentur.¹⁸¹ Goldmanna však nezaujaly jen tyto osobnosti, ale také pracovníci tajných služeb, především jeho množství. Nemohl si nevšimnout, že jeho taxi, které ho po celou dobu výkonu posudku vozilo k budově soudu a zpět do hotelu, sledovalo auto s příslušníky StB. Na rozdíl od těchto mužů, Goldmann obžalované viděl pouze jednou a to ve čtvrtek, když byli vedeni spoutáni po dvojicích k sobě k vyslechnutí rozsudku. Dle jeho výpovědi byli všichni nervózní, nicméně se tvářili odhodlaně.¹⁸²

Průběh sice Goldmann neviděl, ale soudní řízení dle jeho popisu vypadalo takto: „Podle názoru všech příbuzných udělali obhájci vše, co bylo v jejich silách, aby pro své klienty dosáhli co nejlepšího výsledku. Především jsem mluvil s dr. Štěpánkem, se kterým jsme utvořili velice příjemný pracovní vztah. Naposledy jsem se s ním setkal ve čtvrtek po vynesení rozsudku v jeho kanceláři. (...) Podle jeho kolegů bylo od něj velmi statečné, že převzal Jirousův případ. Za takové situace bylo dobré vědět, že lidé v zahraničí mají starost o postavení všech lidí spojených s politickými procesy. (Jen malý detail: ve středu, když se dr. Štěpánek a jeho kolegové po soudním řízení setkali v kavárně, byla mu lidmi od tajné služby ukradena peněženka se všemi doklady).“¹⁸³

Goldmann svou zprávu ukončil seznamem osob, se kterými se setkal na chodbě během líčení, kterého nemohl být ani jeden den přítomen. S těmito osobami hovořil o dalších politických věznicích, či o potomcích politických vězňů z padesátých let, popř. o vztahu Západu a Východu. Goldmann odjel z Prahy 24. září a shledal tuto činnost za mimořádně zajímavou a všechny hovory, které se zde vedly, si pečlivě zapsal. Přestože mu byla znemožněna účast na hlavním přelíčení, odjížděl z Prahy s velice hlubokými dojmy.

V dokumentu, kde popisují undergroundoví představitelé celé hlavní líčení, je patrná problematika orientace v trestním právu. Podle jejich argumentace bylo chování

¹⁸¹ Agence France Press, DPA a ARD z Německa.

¹⁸² TOMEK, *Dvě zahraniční svědectví*, s. 155.

¹⁸³ Tamtéž, s. 154.

předsedkyně senátu korektní, jelikož ochotně protokolovala námitky. To se však změnilo druhý den procesu: „*Předsedkyně senátu zamítla návrh obhajoby, aby byli předvoláni svědci, kteří byli vyslechnuti v přípravném řízení. (...) Tím totiž jednoznačně porušila trestní řád a zkrátila tak právo obhajoby. Ještě závažnější porušení trestního řádu spočívá v tom, že předsedkyně nechala zaprotokolovat, že výpovědi těchto svědků (...) byly čteny z protokolů, ačkoliv ve skutečnosti k žádnému čtení během hlavního líčení nedošlo. (...) Kuriózně působí i vyjádření soudu (v rozsudku) o textech písní: ‚...působí protispolečensky a svým obsahem jsou převážně vulgární‘. Kuriózně proto, že žádný text nebyl během hlavního líčení přečten.*“¹⁸⁴

Zvláštní také je, že soud neměl jediný důkaz, podle kterého by mohl obžalované odsoudit za výtržnost. Zajímavý byl i dosah procesu. Hlavní líčení sledovala tzv. kvalifikovaná veřejnost, tedy zástupci různých složek ministerstva a pracovník sekretariátu ÚV KSČ. Předsedkyně senátu měla vynést rozsudek, avšak toto pozdržela a tajně jednala se stranickými orgány, aby napomohli k rozhodnutí. Rozsudek byl zpracován vybranými pracovníky justice a o jeho znění rozhodovalo několik orgánů. Není tedy divu, že se předsedkyně senátu nervově zhroutila.¹⁸⁵ Předsedkyně byla ostře kritizována a mezi hlavními pokyny bylo zamezit vstupu Václava Havla na čtení rozsudku. Veškerá jednání a vypracování rozsudku se měla tvářit tajně, avšak tomu tak nebylo, jelikož jednání předsednictva bylo dosti hektické a tudíž o tom věděli všichni pracovníci sekretariátu ústředního výboru.¹⁸⁶

Rozhodujícím dokumentem, který měl vyvrátit či potvrdit průběh líčení, byl zápis z mise Henryho Goldmanna, který přijel do Prahy, aby shlédl vývoj procesu a sepsal pojednání pro Amnesty International. Vzhledem k tomu, že však nebyl do soudní síně vpuštěn, nezbylo mu nic jiného, než se doptávat „chodbových účastníků“ na průběh. Jistě byl dopodrobna seznámen se situací, jeho svědectví bylo však omezeno na pohled z venku. Nicméně během jeho mise zaznamenal mnoho zajímavých okamžiků a to, že mu u soudu sdělil, že v žádném případě nesmí být vpuštěn na hlavní líčení, hovoří samo za sebe. Byl to čin ze strany státní moci velmi prozíravý, zároveň však i podezřelý.

¹⁸⁴ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 158.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 159.

¹⁸⁶ TOMEK, *Dvě zahraniční svědectví*, s. 154.

4. Vyjádření totalitního režimu k procesům s Plastic People of the Universe

Ačkoliv mocenské zásahy proměnily celou akci v politickou záležitost, oficiální místa se domnívala, že procesy vzbudí pozornost veřejnosti. Pro obyčejné obyvatele byli tito mladíci považováni za chuligány a v zásadě jedinou věcí, které se podle nich provinili, bylo to, že ve svých písních používali vulgarismy. U veřejnosti nezabodovali ani svým vzezřením. Pro ně typicky dlouhé vlasy a otrhaný oděv působil spíše odpudivě a nebylo tedy od věci, když je nazývali alkoholiky či narkomany, i když někdy neprávem. Reakce na procesy s undergroundem nebyla tak bouřlivá, jak by si vedení strany přálo. Nevzbudily sice žádnou pozornost u obyčejného lidu, avšak vyvolaly nežádoucí odezvu ve sféře intelektuálů, které generální tajemník ÚV KSČ Gustav Husák dle svých vlastních slov zahnal na smetišť dějin. Ti považovali celou akci proti undergroundu za akt proti svobodě a občanských práv. Z tohoto důvodu zahájila inteligence protestní dopisní akci.¹⁸⁷ Je důležité si však uvědomit, že tyto dopisy byly psány tak, aby oběť, o kterou se jednalo, byla popsána v tragickém postavení a ve své nejvznešenější podobě.¹⁸⁸

4.1 Major Zeman kontra Mimikry

I jedna z nejpoblárnějších československých postav, byť byla fiktivní, měla co dočinění se skupinou, která se výrazně podobala kapele Plastic People of the Universe. Seriál o historii československého bezpečnostního sboru Třicet případů Majora Zemana vyvolává rozporuplné reakce. Dnes se o něm mluví jako o detektivním pořadu, pravda je však taková, že šlo v první řadě o politický seriál a teprve v druhé řadě šlo o zmapování historie a činnosti VB. Takto ho charakterizoval sám odborný poradce Vlastislav Kroupa.¹⁸⁹

Pořad se dlouhodobě těšil oblibě v Československu, ale také v NDR. Ve své době šlo o propracovaný a kvalitní seriál plný napětí, pro nějž bylo příznačné, že se věnoval práci StB, která zde byla vykreslena jako mírumilovný, poctivý a komunismu oddaný orgán, který bojoval proti nepřátelům státu. Nebylo náhodou, že některé příběhy se podobaly situacím, se kterými se muselo Československo v poválečném období

¹⁸⁷ OTÁHAL, Milan, *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha 1994, s. 36 an.

¹⁸⁸ ŽIŽEK, Slavoj, *Mluvil tu někdo o totalitarismu?*, Praha 2007, s. 96.

¹⁸⁹ Archiv a programové fondy České televize, f. RED 541, i. j. 4533, stanovisko ke scénáři Chrapy pro Zemana, 21. 8. 1978.

potýkat. Příkladem může být kupříkladu díl „Strach“, který v zásadě popisuje problematiku bratří Mašínů, jež v seriálovém díle byli vykresleni jako vyšinití vrazi se sklonem k homosexualitě.

Jedním z nejsledovanějších dílů, který byl v rámci seriálu odvysílán, se nazýval Mimikry.¹⁹⁰ Původní název se měl jmenovat „Letím s vrahem na palubě“, ale byl přepracován, stejně jako původní koncept tohoto dílu. Konečná a tedy i odvysílaná verze měla následující děj. V parku byla nalezena mrtvá studentka, která zemřela na předávkování drogami. Pátrání vedlo až k hudební skupině Mimikry, protože někteří její členové našli dívku mrtvou, ale neoznámili to ze strachu. Víceméně zde byli zobrazeni jak narkomani, kteří měli na svědomí předávkování mladé studentky. Při vyšetřování se ukázalo, že členové se chystají unést letadlo. Jejich nohsled Chozé, který obstaral zbraně, však ostatní podvedl a se svou přítelkyní unesli letadlo sami. Pistole, kterými přepadli piloty i pasažéry, důmyslně ukryli do zavazadla jejich ani ne půlroční dcery. Zbylí členové byli zatčeni.¹⁹¹

Původní díl „Letím s vrahem na palubě“ byl přepracován na základě proběhnuvších undergroundových festivalů. Po masovém zatýkání účastníků v roce 1976 se ukázalo, že velkým nebezpečím je ideová nihilizace mládeže. Podobně nebezpečný považovali tvůrci i terorismus a narkomani, bylo tedy záhodné podat divákům Majora Zemana, jak tyto věci dokážou zahýbat socialistickým Československem. Ačkoliv to v původním plánu nebylo, rozhodli se negativně karikovat kapelu Plastic People of the Universe. Tímto počinem dali normalizátoři najevo, že kapela je považována za nebezpečnou. Seriálová kapela dostala název Mimikry a legendární píseň Bič boží, která v dílu zazněla, měla dokázat, jaké zvrácené texty skupina Plastic People of the Universe zpívala. (Příloha č. 9) Tvůrce textu se i zde velmi nápadně snažil inspirovat biblickými texty, přesto „*vznik písně je dodnes zahalen tajemstvím a většinou se kolem něj vedou jen spekulace. Neznámé je především, kdo píseň nazpíval, neboť v dostupných materiálech o tom není zmínka a žádným zpěvákům v této souvislosti nejsou přiznávány žádné tantiémy.*“¹⁹²

¹⁹⁰Podle oddělení analýzy odvysílaných pořadů České televize sledovalo premiéru tohoto dílu 93% diváků a na stupnici od minus 10,0 do plus 10,0 ho průměrně ohodnotili známkou 7,1. RŮŽIČKA, Daniel, *Major Zeman: Propaganda nebo krimi?*, Praha 2005, s. 58.

¹⁹¹ *Tricet případů majora Zemana. Příběh 29, Mimikry*. Seriál Československé televize, 75 minut, Praha 1978, režie Jiří Sequens.

¹⁹² RŮŽIČKA, *Major Zeman*, s. 61.

Herec Jiří Lábus, který ztvárnil v *Mimikrách* jednu z vyšinutých „mániček“ kapely, byl velmi nápadně podoben jedné osobnosti undergroundu, Vladimíru Drápalovi.¹⁹³ Po odvysílání dílu dostal od svých přátel přezdívku Lábus, což později převzala i Státní bezpečnost, která byla zcela bez invence a jednoduše pojmenovala Drápalův svazek „Lábus“.¹⁹⁴ Poté, co se zkontaktoval s hercem, došlo k přátelskému setkání, na kterém Jiří Lábus věnoval Drápalovi DVD dílu *Mimikry* s nápisem „Kluci, promiňte“. Stal se tak jedním z mála herců, kteří se k tomuto tématu vyjádřili s lítostí.¹⁹⁵

Zda díl *Mimikry* vznikl na popud ministerstva vnitra, nelze vyloučit, ani potvrdit. Pravdou však zůstává, že ministerstvo vnitra intenzivně spolupracovalo s režiséry a scénáristy.¹⁹⁶ Díky ministerstvu bylo jednodušší shánění prostředků a odborníků k natáčení, ale také bylo patrné prosazování politické ideje. Nedá se zapřít, že underground komunistickému vedení a socialistické společnosti způsobil mnoho problémů a obav. Už jen fakt, že o něm byl natočen jeden z dílů legendárního Československého seriálu *Třicet případů majora Zemana*, je dostačující.

4.2 *Atentát na kulturu*

V souvislosti s procesy, které proběhly v červenci a v září roku 1976, připravila Československá televize v následujícím roce difamační propagandistický krátký film, který měl za úkol představit všech sedm odsouzených aktivistů jako výtržníky, alkoholiky a navíc jako narkomany. Název spotu nebyl vybrán náhodně, jeho tvůrci vycházeli ze stejnojmenného názvu písně Milana Knížáka. Do jisté míry se na názvu podílel i Ed Sanders,¹⁹⁷ který veškeré dění okolo undergroundu v ČSSR označil jako „*totální útok na kulturu*“.¹⁹⁸

Tuto stopáž z roku 1977 režíroval Ladislav Chocholoušek z Armádní redakce Československé socialistické televize. K vytvoření dokumentu tvůrcům stačilo několik vlastních záběrů, příhodně sestříhané amatérské záznamy z koncertů, texty písní a

¹⁹³ Vladimír „Lábus“ Drápal (nar. 1964, Louny). Představitel generace undergroundu z 80. let, která navázala na v té době vcelku zdecimovanou generaci 70. let. Byl předním vydavatelem a publicistou. Od roku 1988 byl evidován jako „nepřátelská osoba“.

¹⁹⁴ ABS, Protokol registrace svazků agenturního a kontrarozvědného rozpracování, reg. č. 25996, 22. prosince 1987.

¹⁹⁵ DENČEVOVÁ, s. 182.

¹⁹⁶ BREN, Paulina, *Zelinář a jeho televize. Kultura komunismu po pražském jaru 1968*, Praha 2013, s. 147.

¹⁹⁷ Ed Sanders (nar. 1939) byl zpěvákem newyorské kapely The Fugs, kterou se nechali inspirovat Plastic People of the Universe.

¹⁹⁸ JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 196.

výstřižky z Rudého práva či Mladého světa.¹⁹⁹ Spot začínal záběry, kterak se kamera probírá záplavou západních rockových gramodesek v pražském hudebním obchodě Panton, ve snaze divákům ukázat rozsáhlé spektrum západní hudby, které bylo možno bez větších problémů v Československu zakoupit. Zatímco kamera zabírala interiér obchodu, komentátor hned v úvodu začal popisovat, co které noviny o socialistickém Československu a jeho postoji k hudbě napsaly. Na jejich reakce komentátor suše odpověděl: „*Samozřejmě jsou to hlouposti. Mohli bychom si jich nevšímat, nebo se jim vysmát, jenže nejde vůbec o vyhlanou kachnu nebo o rock and roll, ale o záměrnou politickou a nepřátelskou provokaci. Navíc tak příhodně načasovanou.*“²⁰⁰ Za iniciátory této pomlouvačné kampaně dokument jmenoval několik představitelů nebo podporovatelů undergroundu.²⁰¹ Zatímco se na obrazovce objevovaly výstřižky ze zahraničního tisku, mužský hlas na pozadí prozradil divákům, že tito lidé se v zahraničí snaží o sepsání protisocialistického pamfletu. K tématu Plastic People of the Universe se dokument vyjádřil ihned po tom, co na obrazovce zmizely novinové výstřižky a objevily se fotografie Ivana Jirouse, Pavla Zajíčka, Svatopluka Karáska a Vratislava Brabence. Komentátor vyjmenoval všechny osoby, jejichž fotografie se na obrazovce objevily a sdělil, že se jedná o odsouzené za výtržnictví a označil je za „*hrstku zaprodaných provokatérů*“.²⁰² Ihned poté se na obrazovce objevil sestříhaný záznam z koncertu Plastic People of the Universe. Zveřejněné záběry ukázali divákům, jak se tito hudebníci na pódiu chovají. Jeden z nich se houpal předkloněn z nohy na nohu a házel při tom dlouhými vlasy, druhý houpal do rytmu písně lesním rohem a třetí hrál u mikrofonu dvěma jednořadými hřebeny o sebe. Následovalo komentátorovo sdělení, že poté, co byli odsouzeni za výtržnictví, strhla se masa protestních zahraničních dopisů. Mezi další počin výtržnictví považuje dokument i spálení knihy Bohumila Hrabala na protest toho, že se veřejně přihlásil k politice nového vedení Komunistické strany. Tento akt se ve stopáži objevil ve formě několika fotografií. Dále hlas komentátora nabádal diváky, aby se zaposlouchali do hudby a bez komentáře pustily záznam Milana Hlavsy, kterak má na koleni opřené violoncello a hraje na něj jako na kytaru s tím rozdílem, že náhodně pohybuje kolíky a brnká na uvolněné struny. Celý tento výjev byl

¹⁹⁹ *Atentát na kulturu*. Dokument Československé televize, 1977, 25 minut, režie Ladislav Chocholoušek.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Konkrétně propagandistický dokument jmenuje za iniciátory Pavla Kohouta, Jana Patočku, Václava Havla, Václava Černého a Zdeňka Mlynáře.

²⁰² Tamtéž.

doprovázen i hudebníkovým expresivním výrazem ve tváři. Na moment se dokument vrátil k popisu západní hudby, kde představil, jak funguje rock a beat v USA. Mezi fotografiemi nahých tančících účastníků festivalů se objevily i ukázky některých společensky nebezpečných patologických jevů. Po této komentátor sdělil, že takto podobný model hodlal Ivan Jirous zavést i v socialistickém Československu prostřednictvím své Zprávy o třetím českém hudebním obrození. K tomu mu měli posloužit Plastic People of the Universe, které Jirous prosazoval, kde se dalo. Mezi ukázkami v dokumentu dále byly záznamy z Písku, Zruče nad Sázavou a Magorovy svatby. Závěrem spot obhájí zásah československé státní bezpečnosti a následný soud a zároveň se hájí tím, že něco takového je běžné i v západních zemích. Celý, téměř půlhodinový záznam uzavírá komentátor slovy: „*Dopřáváme hudbě, i té ze západu. Jen ale podle západní propagandy tančit nebudeme. Ani podle odpadlíků. To určitě ne. Nikdy!*“²⁰³

Paradoxem dokumentu bylo, že i když se pokoušel poukázat na to, jak moc je západní rock v ČSSR běžný, faktem zůstávalo, že od roku 1970 více než dva tituly tohoto žánru ročně nevyšly. Domácí hudební tvorba rockových alb na tom nebyla o mnoho lépe a záznam rockového koncertu v Československé socialistické televizi nebyl ani jednou odvysílán, maximálně se jednalo o pečlivě upravenou ukázkou. Na televizních obrazovkách v rámci hudebních vložek nejčastěji vystupovala dechová hudba, což většina undergroundových představitelů považovala za ten opravdový atentát na kulturu. Taktéž stopáž popisovala členy Plastic People of the Universe jako narkomany, přestože u nich nebyla žádná narkomanie prokázána. Takovýchto faktických nedostatků bylo v pořadí více, kupříkladu z dokumentu nebylo vůbec jasné, v čem spočívala skutková podstata trestného činu výtržnictví obžalovaných, nicméně tato stopáž z dílny Československé socialistické televize je hodnotná. Disponuje kvalitními autentickými záběry z koncertů a festivalů ať již zahraničních nebo domácích a podává svědectví o něčem, o čem tehdejší běžný divák netušil, že existuje. Díky tomu, byť nezáměrně, dopomohl dokument k zvýšení sebevědomí spřízněných duší undergroundu.²⁰⁴

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ *Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/28.*

5. Reakce tisku na procesy s Plastic People of the Universe

Po skončení procesů se komunistický režim snažil postarat o to, aby řádně očernil jméno undergroundu. Ovšem státní moc nepočítala s tím, že případy přilákají zájem sdělovacích prostředků, a už vůbec nestála o negativní popularitu u zahraničních medií. Znepokojení státního aparátu vedlo k prohlášení ve zprávě pražské KSČ. Funkcionář KSČ Antonín Kapek okomentoval situaci před prvomájovými oslavami krátce: „*Jak je známo, zajištění několika členů této skupiny, kteří organizovali srazy závadové mládeže, mělo ohlas i v zahraničních sdělovacích prostředcích. Tato protičeskoslovenská kampaň byla paralyzována zveřejněním řady poznatků týkajících se organizátorů srazů, kteří tím byli v očích československé veřejnosti kompromitováni.*“²⁰⁵

1.1 Reakce zahraničního tisku

V očerňování nebyla aktivní jen československá politická moc, ale i západní sdělovací prostředky se prudce pustily do provedení komunistických procesů a nebály se ani ostré kritiky režimu samotného. Téměř ihned poté, co se některá západní média dozvěděla o procesech, začala informovat své čtenáře. Pro západní svět byl československý proces malý a nezajímavý, avšak získalo si několik příznivců, především takových, které fascinovalo, že za hudební vystupování je možné dostat takto vysoký trest.

To, že existovaly určité komise, které rozhodovaly o tom, zda skupina dostane povolení vystupovat, fascinovalo zejména zahraniční reportéry. Za daleko kurióznější fakt jim přišlo to, že v případě Plastic People of the Universe se jednalo o kapelu, která se původně těšila oblibě veřejnosti a v roce 1969 získala cenu za „originalitu v hudbě“. Mnoho posměšků si získala československá justice za to, jak uměle odsoudila výtržníky, aniž by měla dostatek důkazů.²⁰⁶

Bezprostředně po uveřejnění verdiktů v domácím tisku, tedy v roce 1976, se věnovaly otázce procesů s Plastic People of the Universe hned dvě desítky zahraničních deníků.²⁰⁷ Veškerou pozornost média upínala na odsouzené a především poukazovali na

²⁰⁵ Archiv ministerstva vnitra, Správa SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje, inv. č. 65, sign. Zpráva o bezpečnostní situaci na území hl. m. Prahy k 29. 4. 1976.

²⁰⁶ BOLTON, Johnatan, *Worlds of Dissent. Charter 77, The Plastic People of the Universe, and Czech Culture under Communism*. In: *Slavic Review* 72, 2013, 1, s. 129.

²⁰⁷ Jmenovitě se jednalo o *The Times* (13. července 1976), *Socialist Worker* (14. srpna 1976), *Guardian* (30. srpna 1976), *Chicago Tribune* (30. srpna 1976), *Los Angeles Times* (1. října 1976), *The Gazette* (2. října 1976), *Die Zeit* (1. října 1976), *Süddeutsche Zeitung* (5. srpna 1976), *Kurier* (28. srpna 1976), *Der Spiegel* (20. září 1976), *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (22., 23. a 27. září 1976), *Neue Zürcher Zeitung* (25. září 1976), *Die Furche* (25. prosince 1976), *La Cité* (3.–4. března 1976), *Libération* (21.–22. srpna a

nešikovné provedení a absurditu procesů. Deníky ostře zkritizovaly nevybíravou rozhlasovou a tiskovou kampaň. Většina ze zahraničních sdělovacích prostředků se trefovala i do režimu samotného, nicméně chápala, že státní moc zneklidňovala skupina lidí, která sebou strhávala další příznivce. Přestože zahraniční média vyzdvihovala především problematiku Plastic People of the Universe, neopomínala ani na kapely, které nebyly tolik slyšet. Podle zahraničních zpráv ostatní undergroundové hudebníky sice československé soudy nepotrestaly, ale týkaly se jich přehrávky, které nehodlaly absolvovat a podmanit se tak pravidlům totalitního režimu. Články často srovnávají západní a východní způsob trestání. Zatčení rockových hudebníků za výtržnictví proběhlo v mnoha jiných zemích ať už západních či východních. Rozdílem však bylo, že povětšinou nedošlo k dlouhodobému pronásledování a omezování umělců, čímž se dost jasně vykreslila atmosféra útlaku v ČSSR. Undergroundová hudba byla v zahraničních textech často vychvalována a považována za pokrokovou v rámci Evropy. Navzdory kvalitě však autoři článků přiznávali, že zjev a hudební projev vystupujících opravdu evokoval v účastnících pocit, že se jednalo o narkomany, ačkoliv to nemusela být nutně pravda. To však neměnilo nic na tom, že s nimi bylo naloženo v procesech velmi tvrdě. Převážná část článků měla české autory, respektive české autory, kteří vytvářeli články o procesech s undergroundem pod určitým pseudonymem. Kupříkladu do listů Social Worker v této problematice přispíval Jan Desivy, jednalo se však o pseudonym Ivana Hartela. Je tedy patrné, že osobnosti českého undergroundu se snažily zahraničnímu tisku zprostředkovat co nejvíce informací, aby se o případu začal zabývat někdo významný.²⁰⁸

To, že se jim procesy podařily úspěšně medializovat i v zahraničí svědčí i výpověď amerického básníka Allena Ginsberga, který sdělil na adresu českého podzemí: „*Vy [Ivan Jirous a František Stárek] jste byli opravdový underground. My si na něj jenom hráli.*“²⁰⁹ Naopak sovětské deníky se o procesy nikterak nezajímaly, přestože se vyšetřovatelé StB snažili poukázat na to, jak výrazně se underground snažil podlomit socialistické zřízení a narušit přátelství se SSSR.²¹⁰

24. září 1976), Le Figaro (22. září 1976), Le Monde (22. a 25. září 1976), Unità (24. září 1976) a El País (22. září 1976). MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 385–434.

²⁰⁸Tamtéž, s. 385–436.

²⁰⁹KUDRNA, Ladislav, STÁREK, František, *Zásah, který změnil underground*. In: Paměť a dějiny 9, 2015, 1, s. 28.

²¹⁰PTÁČNÍK, s. 344.

1.2 Reakce českého tisku

Pro průměrného československého občana působil denní tisk následovně: „*Noviny byly všechny stejné, cenzura byla dokonalá a sportovní rubrika byla bohužel malá. Většinou se psalo o práci, budovatelských úspěších, práci předních úderníků a nebo bezplatné sobotní směně. Rubrika ze světa začínala a končila vždy v Moskvě.*“²¹¹ Jedním z důvodů, proč se normalizátoři pokusili o vypuštění případů s Plastic People of the Universe do světa bylo taktéž to, že by jim zprávy o procesech oživily monotónní ráz běžných příspěvků. Vzhledem k tomu, že sdělovací média měl pod kontrolou stát, bylo zjevné, že tisk přinese o procesech s Plastic People of the Universe negativně laděné zprávy. Problematikou undergroundových procesů se zabývali žurnalisté hned několika deníků. Mezi ně se řadilo Rudé právo, Mladá fronta, Svoboda, Mladý svět, Večerní Praha nebo Svobodné slovo.²¹²

Ihned po vynesení rozsudku se český tisk rozhodl podat základní krátké informace o odsouzení. Reakce byla očekávatelná. Jako první seznámilo veřejnost s procesy Rudé právo dne 24. září 1976 a den poté zde vyšel kritický článek s názvem „Na lavici obžalovaných výtržníci“. Autorka textu Jarmila Houfová hned v úvodu osočila západní tiskové agentury, že se snažily z procesů udělat senzaci a zároveň odmítla jakýkoliv politický útlak opozičních umělců. K umělcům samotným a jejich tvorbě se publicistka vyjádřila velmi razantně: „*To co provozovali, snad ani nejtolerantnější člověk nemůže nazvat uměním. Stud i zákon nám brání, abychom byt' na ukázkou uveřejnili alespoň jeden z textů jejich písní. Řekneme-li, že jsou vulgární, je to slabý výraz. Jsou sprosté, oplzlé.*“²¹³ Celý článek se nevěnoval ani toliko Plastic People of the Universe samotným jako obranou proti zahraničním médiím. Obvinil západní sdělovací prostředky za snahu infikovat československou mládež chuligánstvím, kterým do té doby netrpěli. Navíc autorka považovala současné kvalifikované umělce za kvalitní a odmítala nařknutí, že v Československu nemá beatová hudba šanci. Pravdou však bylo, že v té době zde působilo více než tisíc beatových skupin, které měly přehrávky a mohly veřejně vystupovat.²¹⁴

²¹¹ HOLEČEK, Zdeněk, *Rock je můj život, aneb jak to všechno bylo*, Troubelice 2006, s. 32.

²¹² Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/23.

²¹³ Rudé právo, 25. 9. 1976, LVII/229.

²¹⁴ Tamtéž.

Na článek reagovali dopisem příbuzní odsouzených²¹⁵ přibližně pět dní po uveřejnění statě. Ti vytkli redaktorce, že označila jejich příbuzné celým jménem v době, kdy rozsudek nenabyl právní moci a odporuje tak zákonu. Dále v dopise sdělili, že se uveřejněný text dotýká soudního procesu jen okrajově a nepřináší žádné detaily jeho průběhu a překroutil skutečnosti, které se odehrály během líčení, popřípadě si nějaká fakta autorka vymyslela. Vzhledem k tomu, že došlo k porušení novinářské etiky, požádaly autorky dopisu, aby redaktorka vydala nějaké prohlášení či vysvětlující článek. Výzva zůstala bez reakce.²¹⁶

Dne 27. září následoval v reakci na procesy deník Svoboda, ale ostatní tisk se k věci nijak nevyjadřoval. Až 16. října otiskla Mladá fronta další článek s názvem „Výtržnost, která se ocitla před soudem“. Opět se středem zájmu stala reakce západních sdělovacích prostředků a autor Zdeněk Habica se nevyhýbal kritickému pohledu na kapitalistický režim Západu. Mladá fronta přinesla další obsáhlý článek, který měl podle nadpisu pojednávat o procesu. Ovšem stejně jako v případě Rudého práva se tohoto tématu dotýkal jen okrajově a víceméně útočil na protisocialistickou kampaň Západu. Redaktor se jasně postavil na stranu československého režimu a uvedl, že „*před soudem se neocitlo umění, vždyť v daném případě o ně ani nešlo. Před soudem bylo souzeno a odsouzeno výtržnictví a chuligánství, které se dostalo do rozporu se zákony našeho státu. Této skutečnosti se chytli různí lidé na Západě a dávají nám rady. (...) Teprve socialismus otevřel netušené možnosti pro uplatnění tvořivých sil člověka, dal a dává široký prostor všem lidem bez rozdílu, věnuje mimořádnou pozornost talentům a kulturním hodnotám.*“²¹⁷ Celý článek se nese v duchu nespravedlivého osočení z útlatku a ospravedlňování se. O průběhu procesu se autor zmiňuje jen velmi okrajově.²¹⁸

Ani tentokrát undergroundoví představitelé nenechali Habicovu stat' bez odezvy. Tentokrát se pod dopis z 21. října podepsali na svobodě soudně stíhaní členové kapel Plastic People of the Universe a DG 307.²¹⁹ Vytkli redaktorovi to, že jsou seznámeni s obsahem soudního spisu, ale naopak nic nevědí od západních sdělovacích prostředků. Autorům dopisu vadilo, že je Habica popsal jako osoby, které jsou pyšné na svůj vzhled a dlouhé vlasy, nicméně během doby, kdy byly ve vazbě, jim soud neumožnil se ostříhat

²¹⁵ V dopise je podepsána Juliana Jirousová, Marie Zajíčková, Marie Benetková a Stanislava Karásková.

²¹⁶ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 216 an.

²¹⁷ Mladá fronta, 16. 10. 1976, XXXII/290.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Konkrétně Josef Janiček, Jiří Kabeš, Milan Hlavsa, Otakar Michl, Pavel Zeman a Jan Kindl.

a oholit, protože chtěl obviněné předvést tak, jak vypadali při koncertech. Daleko zarážející jim však přišlo, že jim redaktor připsal autorství textu „Malý soukromý koncentrák“, který nikomu z obžalovaných nebyl znám a ani se v soudním spisu neobjevil. Členové kapely ukončili dopis s požadavkem, aby Mladá fronta otiskla jejich sdělení.²²⁰

Většinou se deníky zabývaly otázkami, které nebyly předmětem soudního řízení a v některých případech se nezakládaly ani na pravdě. Vasil Biľak se ve svém předvolebním projevu v Prešově, který proběhl na začátku listopadu, zmínil o obžalovaných. Popsal je jako spodinu lidstva a narkomany. Celý projev byl přenášen československou televizí, ale denní tisk, který měl následující den připravit články, o celé záležitosti pomlčel a tuto část projevu zcenzuroval.²²¹

Dne 3. prosince zveřejnil Mladý svět příspěvek „Případ Magor“. Jednalo se o obsáhlý článek několika autorů,²²² kteří seznámili svůj čtenářský okruh s historií kapely a ukázkou tvorby, nicméně již od počátku popisovali odsouzenou skupinu velmi zaujatě, především kladli důraz na psychiatrické diagnózy odsouzených členů ať už pravdivé nebo ne. Na rozdíl od předchozích deníků, ctili soukromí osob, které byly stíhané na svobodě a místo jejich plných jmen autoři zveřejnili jen iniciály. Namísto jejich tvorby však uvedli výčet jejich psychiatrických posudků a diagnóz. K historii kapely redaktori připojili i několik svědectví z koncertů, samozřejmě v neprospěch kapely. Stejně jako předešlé deníky, ani Mladý svět si nešetřil několik poznámek k vyjádření západních komentátorů. Autoři článku obvinili respondenty z napadání socialistické demokracie, svobody slova a k výpadům proti práci VB. Pracovníci bezpečnostních orgánů se pro Mladý svět vyjádřili takto: „*Nám nejde o zakazování nějaké hudby. Pro podobné projevy by byli souzeni třeba i úplně bezvlasí hráči dechovky. Je třeba diferencovat. Mezi spoustou mládežnických kapel je mnoho těch, které se rockovou hudbou zabývají seriózně, poctivě se snaží o vlastní vyjádření. Je na kulturních zařízeních a institucích, aby se podobné věci neopakovaly.*“²²³

Ani tento článek nenechali undergroundoví představitelé bez povšimnutí. Do redakce Mladého světa od nich přišly rovnou dva dopisy. První dopis ze dne 16.

²²⁰ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 223.

²²¹ Tamtéž.

²²² Skutečným autorem tohoto textu je tehdejší redaktor Mladého světa Jan Krůta. JIROUS, *Magorův zápisník*, s. 742 an.

²²³ Mladý svět, 3. 12. 1976, XVIII/49.

prosince 1967 byl podepsán Josefem Janíčkem, Jiřím Kabešem a Milanem Hlavsou. Autorem druhého dopisu byl Milan Knížák, jenž odeslal 13. prosince téhož roku. Na oba dva dopisy reagovali stejně.²²⁴ Autoři se ohradili proti článku, který byl psán velmi zaujatě a snažil se vzbudit dojem, že jde o špatnou hudbu vytvářenou duševně méněcennými lidmi. Za nejzávažnější část článku Hlavsa a jeho další dva korespondenti považovali ukázky textů písní. Jednalo se o zkrácené, zkomolené a nepublikované texty s falešnými názvy, které sloužily pouze jako rukopisné črty. Vzhledem k tomu, že se jednalo o nepublikovaná díla, žádali undergroundoví představitelé nápravu prohřešků proti autorskému právu.²²⁵

Je pochopitelné, že Československá média ve velké míře vyčítala zainteresovaný postoj západních zemí k procesům s undergroundem, neboť politika socialistického Československa v tomto případě byla nekompromisní: „*Odmítavý postoj však není pasivní, ale naopak předpokládá aktivní účast na plnění úkolů ideologické práce, zejména na ofenzivním boji proti nepřátelské propagandě.*“²²⁶ Československý tisk se k problematice undergroundu vyjadřoval dost intenzivně i během doby, kdy si odsouzení odpykávali své tresty. Vzhledem k tomu, že underground přímo ovlivňoval vytvoření Charty 77,²²⁷ média se o „podzemních“ představitelích snažila podávat neustále negativní informace a připomínat tak čtenářům a posluchačům své vítězství nad tímto nežádoucím hnutím.²²⁸ Veškeré deníky ve svých člancích často používaly termíny jako „naš lid jednotně odsuzuje“ či „jednomyslně schvalujeme“, aby umocnily jednotu myšlenek svých čtenářů.²²⁹

Samotní českoslovenští občané si byli vědomi, že aktivity, které jsou směřovány proti undergroundu, nezůstanou bez odezvy. Příkladem může být anonymní, ale zároveň velmi odvážný dopis, který byl zaslán 7. března 1977 k rukám Mileně Balašové, tehdejší náměstkyni ústředního ředitele československé televize: „*Já vím: není to nic nového. Každá moc se snaží bránit kritice. Vždy se však ukáže, že je to marné, že životní pravda dříve či později vyjde najevo... Škoda je ale těch let, těch děl, psaných do šuplíku... Léta utíkají a hodnoty se ztrácejí. Je to proto, že o uvedených uměleckých*

²²⁴ Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/20.

²²⁵ MACHOVEC, „*Hnědá kniha*“, s. 230–232.

²²⁶ ONDERKA, Ludvík (ed.), *KSČ o obraně socialistické vlasti. 3. tematický blok*, Praha 1983, s. 141.

²²⁷ Podle současných odhadů počet signatářů Charty 77 pocházejících z undergroundu činí okolo 40 %. STÁREK, František, KOSTŮR, Jiří, *Baráky. Souostroví svobody*, Praha 2010, s. 14.

²²⁸ KARLÍK, Viktor, POKORNÁ, Terezie, *Anticharta*, Praha 2002, s. 15–44.

²²⁹ KYNCL, Karel, KYNCL, Ivan, *Po jaru přišla zima aneb zamyšlení nad vlastní knížkou o Chartě 77*, Praha 1990, s. 145.

*dílech rozhodují lidé bez kvalifikace, rozhodují o vydání toho či onoho díla (...) jen proto, aby se udrželi u moci. Já vím, o těchto věcech se v našem tisku nepíše, ovšem nemyslete si, že lidé nejsou podrobně informováni o každém Vašem rozhodnutí. (...) A Vy se, vážená soudružko, podílejte na velké lži: lži o nejlepší demokracii, lži o vládě a pracujících, lži o skutečné lásce k vlasti.*²³⁰ Zda se korespondent dočkal odpovědi, není známo, nicméně tento dopis adresovaný Československé televizi vystihl nálady obyvatel a jejich postoj ke kulturnímu dění v komunistickém Československu.

²³⁰ BREN, s. 7.

6. Závěr

Když státní bezpečnost začala sledovat aktivity undergroundu, což vyústilo v soudní procesy v červenci 1976 v Plzni a v září téhož roku v Praze, ve svých záznamech o setkání mladých psala jako o soustředění hippies. V návaznosti na to, že na západě vznikala nový populární rockový hudební styl, se u nás začal vytvářet specifický typ subkultury. S objevem žánru rock and roll do ČSSR přišli „máničky“ a v rámci své kontrakultury začali zpochybňovat zavedený socialistický systém.

Československý koncept druhé kultury byl výrazem dobové, kriticky se vymezující skupiny obyvatel vůči totalitnímu systému. Pro tuto jinak smýšlející část obyvatelstva byla charakteristická potřeba individualizace, kterou chtěli navrátit opět do společnosti. Lidé kolem undergroundu se odmítli stát nositelem oficiální kultury, která předpokládala upevnění funkce systému.

Velká většina prorežimně smýšlejících obyvatel nechápal underground, ale nutno říci, že ani sám komunistický režim si zpočátku neuvědomoval jeho roli ve státě. Z tohoto důvodu se zpočátku represivní složky o aktivity kolem Plastic People of the Universe a jiné „podzemní tvorbě“ věnovaly pouze sporadicky. O hudební skupinu se StB začala zajímat na základě jejich výstředností. Při vystupování „Plastici“ používali vulgární slova a provokovali kupříkladu oblékáním do ženských šatů apod.

Právě vulgarismy se staly důvodem, proč se rozhodla StB zakročit. Přestože se to nesnažila dávat na veřejnosti najevo, ve svých spisech hovoří i o politických motivech sledování skupiny. Bylo tedy pro normalizátory nutné zamezit rozšiřování myšlenek, které mohly poškodit komunistický režim.

První proces, který se odehrál v červenci 1967 v Plzni, poznamenal tři osoby. Konkrétně se jednalo o tehdy šestadvacetiletého Karla Havelku, jenž byl zaměstnán jako stavební mistr, čtyřadvacetiletý Miroslav Skalický pracující jako tesař a stejně starý František Stárek, který pracoval jako lesní dělník. Havelka byl z vazby propuštěn po patnácti měsících, Skalický po devíti měsících a Stárek se dostal na svobodu po pěti měsících. Všichni tři byli odsouzeni za to, že umožnili Ivanu Jirousovi vystoupit na koncertě v Přešticích, kde společně s dalšími přednesl vulgární texty. Celou tuto akci zhodnotil soud jako hrubou veřejnou neslušnost, které se obvinění dopustili jako organizovaná skupina. Během procesu se snažil soudce fungovat výchovně a jeho počínání normalizátoři hodnotili kladně. Přestože výkon soudce ohodnotila státní moc takto dobře, výsledek procesů se neshodoval s jejich očekáváními. Během celého

průběhu neměla obžaloba o co se opřít, protože většina výpovědí mluvila ve prospěch obžalovaných.

Undergroundoví představitelé nebyli s výsledkem procesu vůbec spokojeni. Dle jejich slov se odsouzení nestali přímými výtržníky, ale za neúnosné považovali výši jejich trestů. Ti, kteří na akci v Přešticích vystupovali a stali se tak „výtržníky“, byli Ivan Jirous, Karel Soukup a Svatopluk Karásek. Soud potrestal Havelku, Stárka a Skalického proto, aby se pokusil o zničení jádra organizátorů těchto akcí. Dalším důvodem bylo i to, že se chystal nový a větší proces, tentokrát konaný v Praze.

V mezičase obou procesů normalizátoři nezháleli a rozhodli se připravovat televizní spoty, které by občanům ČSSR přiblížili zbytečnost a podivnost undergroundového hnutí. Mnoho zahraničních deníků zatím reagovalo na procesy velmi negativně a státní představitelé měli možnost promyslet další taktiku k dalšímu úderu proti Plastic People of the Universe. Proces v Plzni byl testem režimu, co si může komunistická moc k undergroundu dovolit. Vzhledem k tomu, že se setkala s velkou nevolí, především ze zahraničí, je velmi pravděpodobné, že se normalizátoři reakcí zalekli, a rozhodli se pro méně rozsáhlé obvinění v hlavním pražském procesu.

Původně mělo být v Praze odsouzeno čtrnáct osob, ale ministr vnitra Jaromír Obzina nařídil, aby se k soudu dostali pouze čtyři lidé. Záměrně byly vybrány osoby nedělnického původu s co nejvyšším možným vzděláním. Mezi tyto „vyvolené“ patřil Ivan Jirous, Svatopluk Karásek, Vratislav Brabenec a Stanislav Zajíček. Jejich tresty byly stanoveny následovně: Ivan Jirous dostal trest jeden a půl roku, Pavel Zajíček jeden rok a Svatopluk Karásek osm měsíců stejně jako Vratislav Brabenec.

Soud již nemohl použít praktiky podobné padesátým letům, ale zcela od nich také neupustil. Během celého procesu se StB pokoušela o zamezení vstupu velkého počtu příznivců undergroundu do jednací síně. Prokuratura udělala „vstřícný“ krok a celý proces označila za veřejný. Háčkem bylo, že v zásadě nikdo z veřejnosti neměl možnost se na průběh soudního líčení přijít podívat. Přestože bylo veřejnosti sděleno, že nebude potřeba zavádět lístky na vstup do soudní síně, v den soudu po návštěvnicích nakonec byly požadovány. Vstupenky dostali pouze dva příbuzní obžalovaných, ostatní museli vyklidit soudní prostory. Přestože lístky získalo jen pár osob, kapacita soudní síně byla naplněna. Valná většina zúčastněných pracovala pro StB a měla příkaz se soudu zúčastnit, aby se zaplnil sál. Zároveň žádná média nedostala povolení se zúčastnit

přelíčení s výjimkou šéfredaktorky Mladého světa. Alespoň části procesu se chtěli zúčastnit i pracovníci Amnesty International, těm však byl taktéž přístup odepřen.

Jedním z důvodů, proč došlo k soudu s Plastic People of the Universe bylo to, že hudba, kterou hráli, nebyla líbivá a působila velmi nihilisticky a místy až brutálně a především nedisponovala patřičnou ideovou úrovní. K tomu, aby soud hudbu „Plastiků“ identifikoval jako neuměleckou, posloužil negativní výsledek kvalifikačních přehrávek. Je nutné podotknout, že kapela původně přehrávky měla, ale dva týdny poté jim byly zrušeny.

Mimo Plastic People of the Universe se v procesu objevila i kapela podobného hudebního stylu DG 307, která neměla přehrávky. Jako sólový umělec s nimi často vystupoval i Svatopluk Karásek, bývalý farářem, což mu v procesu spíše ublížilo. Karásek vystupoval, stejně jako výše zmíněné kapely, bez kvalifikačních přehrávek. Jedním z odsouzených byl Ivan Jirous, který fungoval jako manažer skupiny Plastic People of the Universe a zároveň často provázel večery, kde kapela vystupovala. Jelikož byl nejvýraznější osobou procesů a dost často i organizátorem většiny akcí, uměl již chodit v režimem nastaveném systému. Aby obešel předpisy, pořádal nepovolení koncerty pod záminkou oslav svatby.

Během pražského procesu padly výtky ze strany soudu, že během koncertů docházelo k nadměrnému používání vulgárních slov. Přestože se skupina kolem Plastic People of the Universe snažila bránit tím, že si nechala posoudit texty komunisty uznávanými umělci, soudkyně na to nedbala a trvala na svém stanovisku. To, že režimem akceptovatelný spisovatel jim sdělil, že vulgárnosti byly v případech textů písní funkční, soud jakoby neslyšel. Naopak bylo odsouzeným sděleno, že s takovýmto přístupem u soudu neobstojí. I kdyby si Jirous a spol. uhájili vulgárnost textů, neobhájili by si protisocialisticky laděné písně.

Aby prokuratura mohla zajistit dostatečně vysoký trest, opírala se o svědectví osob, které by mohly během procesu vypovídat v neprospěch obžalovaných. Přesto byla jejich snaha marná, jelikož se nikdo ze svědků nevyjadřoval negativně k tomu, co na akcích slyšel. To však soudu nebránilo v tom, aby vynesl rozsudek.

Prostředí pražského undergroundu soustředěné kolem Plastic People of the Universe bylo sice zásahem státní moci rozprášené, ale nikoliv navždy. Během uvěznění hlavních představitelů nadále fungoval v 80. letech underground, který nebyl tak silný jako ten původní, ale udržoval státní moc ve znepokojení. Rozdílem ale bylo to, že znepokojení

nebylo tak silné jako na počátku. Neustále docházelo k neslábnucímu zájmu StB, která považovala za svou povinnost neustále do tohoto prostředí vnášet nedůvěru.

Určitá forma undergroundu i nadále fungovala i po sametové revoluci. Jen již nebylo nutné bojovat s totalitním režimem. Samotní Plastic People of the Universe po revoluci již nevystupovali. V roce 1997 na žádost Václava Havla kapela vystoupila při příležitosti výročí Charty 77 a posléze uspořádala několik koncertů. Turné však přerušilo vážné onemocnění frontmana Milana Hlavsy. Po jeho smrti prošli „Plastici“ obměnou sestavy a vystoupili na několika koncertech. V roce 2003 zrušil nevyšší soud v Praze jejich rozsudek z roku 1976 a o osm let poté zemřel jejich tehdejší manažer Ivan Jirous. Od odchodu Vratislava Brabence a Josefa Janíčka jejich skupina prakticky zanikla. Z důvodu odchodu původních členů v prosinci 2015, začala skupina vystupovat pod názvem Plastic People of the Universe / New generation.

7. Seznam použité literatury a pramenů

Nepublikované prameny

Archiv bezpečnostních složek

ABS, Archivní protokol agenturních svazků a spisů spolupracovníků, sv. č. 658978, Krycí jméno Fox.

ABS, Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 0126326, archiv. č. 697808, Krycí jméno Zajíc.

ABS, Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 29083, archiv. č. 687608, Akce Sutana.

ABS, Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 0125513, archiv. č. 714220, Svazek Hudebník.

ABS, Archivní protokol operativních svazků centrálních útvarů FMV a S-StB Praha, sv. č. 1108, sign. 00258/02, Objekt Ivan 2.

ABS, f. J 3, inv. j. 109, Shromáždění a výtržnosti „vlasatců“ v obci Rudolfovo dne 30. 3. 1974, Vyhodnocení situace v Rudolfově k výtržnictví v Rudolfově od náčelníka Obvodního oddělení VB Suché Vrbné, kpt. Brůžka ze dne 3. 4. 1974.

ABS, f. J-1, i. j. 83, Výtržnosti vlasatců v Rudolfově a v Českých Budějovicích ve dnech 29. a 30. 3. 1974, hlášení.

ABS, f. Sekretariát hlavního velitelství VB ČSR 1968–1975, inv. j. 551, Vyhodnocení zásahu.

ABS, f. Správa vyšetřování StB, inv. j. 390, kart. 93, akce Podzemí.

ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování, a. č. 651131 M.

ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování, a. č. 651142 MV.

ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování, a. č. 749386 MV.

ABS, Protokol registrace svazků agenturního a kontrarozvědného rozpracování, reg. č. 25996, 22. prosince 1987.

ABS, přírůstek 1264/83, bal. č. 7, KS/OV-268/01-76.

ABS, registrační číslo svazku 9502, akce „Plastik“.

ABS, Správa SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje, inv. č. 65, sign.

Archiv Libri Prohibiti

- Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948 – 1989, sign. I/9.
Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/4.
Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/2.
Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. II/2.
Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/24.
Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. I/14.
Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/28.
Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/23.
Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989, sign. IV/20.
Libri Prohibiti, Persekuce v Československu 1948–1989, sign. I/6.
Libri Prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. I/12.
Libri prohibiti, Perzekuce v Československu 1948–1989, sign. IV/5.
Libri prohibiti, VONS, inv. č. 150, sign. IV/8.

Státní okresní archiv Plzeň-jih

- SOkA Plzeň-jih , fond Okresní soud Plzeň-jih, Obžaloba.
SOkA Plzeň-jih, fond Okresní soud Plzeň-jih, Rozsudek.

Archiv a programové fondy České televize

- APF, f. RED 541, inv. j. 4533, stanovisko ke scénáři Chrpy pro Zemana, 21. 8. 1978.

Archiv ministerstva vnitra

- AMV, Správa SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje, inv. č. 65, sign. Zpráva o bezpečnostní situaci na území hl. m. Prahy k 29. 4. 1976.

Národní archiv

- NA, f. ÚV KSČ 1966–1971, sv. 21, a. j. 22, bod 1, 22. schůze předsednictva ÚV KSČ ze dne 30. 1. 1967.

Literatura

- ALAN, Josef, *Alternativní kultura jako sociologické téma*. In: ALAN, Josef, BITRICH, Tomáš (eds.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945–1989*, Praha 2001.
- BOLTON, Johnatan, *Worlds of Dissent. Charter 77, The Plastic People of the Universe, and Czech Culture under Communism*. In: *Slavic Review* 72, 2013, 1, s. 129.
- BONDY, Egon, *Invalidní sourozenci*, Praha 1991.
- BREN, Paulina, *Zelinář a jeho televize. Kultura komunismu po pražském jaru 1968*, Praha 2013.
- ČERVINKA, Stanislav, *19 rozhovorů*, Praha 2003.
- DENČEVOVÁ, Ivana, STÁREK, František, STEHLÍK, Michal, *Tváře undergroundu*, Praha 2012.
- DRAHOŠ, Zdeněk, BŘEČKA, Jan, *Normalizaci navzdory. Občanský odpor proti komunistické totalitě*, Brno 2013.
- DVORSKÝ, Stanislav, *Z podzemí do podzemí*. In: ALAN, Josef (ed.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti*, Praha 2001.
- FORMÁNKOVÁ, Pavlína, *Dvě zahraniční svědectví o československé komunistické justici 70. let 20. století*. In: *Securitas Imperii* 13, Praha 2006.
- HAVEL, Václav, *Moc bezmocných*, Praha 1990.
- HAVEL, Václav, *Polemika s Vaculíkovým fejetonem „Poznámky o statečnosti“*. In: PREČAN, Vilém (ed.), *Charta 77. Od morální k demokratické revoluci*, Bratislava 1990.
- HEATH, Joseph, POTTER, Andrew, *Kup si svou revoltu*, Praha 2002.
- HEBDIGE, Dick, *Subkultura a styl*, Praha 2012.
- HLAVSA, Milan, PELC, Jan, *Bez ohňů je underground*, Praha 2001.
- HOLEČEK, Zdeněk, *Rock je můj život, aneb jak to všechno bylo*, Troubelice 2006.
- JIROUS, Ivan M., *Magorův zápisník*, Praha 1997.
- JIROUS, Ivan M., *Mesaliance, či zasnuby mezi beatovou hudbou a výtvarným uměním?* In: *Výtvarná práce* 3, 1968, s. 8.
- JIROUS, Ivan Martin, *On Czech Underground Literature of the 70s and 80s*. In: MACHOVEC, Martin (ed.), *Views from the Inside. Czech Underground Literature and Culture (1948–1989)*, Praha 2006.
- JIROUS, Ivan Martin, *Pravdivý příběh Plastic People*, Praha 2008.

- KALINOVÁ, Lenka, *Dělníci v normalizaci. Dělnictvo a sociální stát*. In: VILÍMEK, Tomáš (ed.), *Česká společnost v 70. a 80. letech. Sociální a ekonomické aspekty*, Praha 2012.
- KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Praha 2001.
- KAPLAN, Karel, *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953–1957 a 1968–1975*, Praha 1993.
- KARLÍK, Viktor, POKORNÁ, Terezie, *Anticharta*, Praha 2002.
- KING, Robert, *Politics, Language and Terror*. In: *The North American Review* 291, 2006, 5, s. 39.
- KOTEK, Luboš, *Milujeme Karla Gotta*. In: STRACHOTA, Karel (ed.), *Mýty o socialistických časech*, Praha 2010.
- KSČ versus VLASATCI*. In: *Necenzurované noviny* 24, 1992, 2, s. 11.
- KUDRNA, Ladislav, STÁREK, František, *Zásah, který změnil underground*. In: *Paměť a dějiny* 9, 2015, 1, s. 28.
- KUKLÍK, Jan, *Dějiny československého práva 1945–1989*, Praha 2011.
- KYNCL, Karel, KYNCL, Ivan, *Po jaru přišla zima aneb zamyšlení nad vlastní knížkou o Chartě 77*, Praha 1990.
- LINDAUR, Vojtěch, KONRÁD, Ondřej, *Bigbít*, Praha 2001.
- MACHOVEC, Martin (ed.), *„Hnědá kniha“: O procesech s českým undergroundem*, Praha 2012.
- MACHOVEC, Martin, *Od avantgardy přes podzemí do undergroundu. Skupina edice Půlnoc 1949–1955 a undergroundový okruh Plastic People 1969–1989*. In: ALAN, Josef, BITRICH, Tomáš (eds.) *Alternativní kultura, příběh české společnosti 1945–1989*, Praha 2001.
- MACHOVEC, Martin, *Pohledy zevnitř. Česká undergroundová kultura ve svědectvích, dokumentech a interpretacích*, Praha 2008.
- MALÝ, Karel, *Případ Bojanovice*. In: *Kriminalistický sborník* 12, 1977, 21, s. 206–209.
- MOTEJL, Otakar, *Obhajoba v politickém procesu*, In: BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds.), *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*, Brno 2009.
- NEOMYTKOVÁ, Jarmila, *Humpolecký Magor*, Praha 2007.

- OBZINA, Jaromír, *Bezpečnost socialistické vlasti*, Praha 1980.
- ODVÁRKA, Jiří, *Auvajs, Mejlo. Zlatá léta šedesátá, jakož i čacké početí big beatu v Břevnově*, Praha 2003.
- ONDERKA, Ludvík (ed.), *KSČ o obraně socialistické vlasti. 3. tematický blok*, Praha 1983.
- OTÁHAL, Milan, *Česká společnost po roce 1945. Opoziční proudy v české společnosti 1969–1989*, Praha 2011.
- OTÁHAL, Milan, *O vztahu společnosti k normalizačnímu vedení*. In: VILÍMEK, Tomáš (ed.), *Česká společnost v 70. a 80. letech. Sociální a ekonomické aspekty*, Praha 2012.
- OTÁHAL, Milan, *Opozice, moc, společnost 1969–1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha 1994.
- OTÁHAL, Milan, *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu*, Brno 1999.
- PETROVÁ, Jana, *Zapomenutá generace osmdesátých let 20. století. Nezávislé aktivity a samizdat na Plzeňsku*, Plzeň 2009.
- PILAŘ, Martin, *Underground. Kapitoly o českém literárním undergroundu*, Brno 1999.
- POSPÍŠIL, Filip, BLAŽEK, Petr, *Vraťte nám vlasy! První máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu*, Praha 2010.
- PREČAN, Vilém, *Lid, veřejnost, občanská společnost jako aktér Pražského jara 1968*. In: PECKA, Jindřich (ed.), *Proměny pražského jara 1968–1969. Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti*, Brno 1993.
- PTÁČNÍK, Pavel, *První festival druhé kultury*, In: BLAŽEK, Petr (et al.) *Sborník archivu bezpečnostních složek 5/2007*, Praha 2007.
- RŮŽIČKA, Daniel, *Major Zeman. Propaganda nebo krimi?*, Praha 2005.
- Sbírka zákonů Československé socialistické republiky. 1961, částka 65.*
- SLABÝ, Zdeněk, SLABÝ, Petr, *Svět jiné hudby*, Praha 2002.
- STÁREK, František, KOSTŮR, Jiří, *Baráky. Souostroví svobody*, Praha 2010.
- TOMEK, Prokop, *Dvě zahraniční svědectví o čs. komunistické justici sedmdesátých let 20. století*. In: FORMÁNKOVÁ, Pavlína (ed.), *Securitas Imperii 13*, Praha 2006.
- TOMEK, Prokop, *Systém sjednocené evidence poznatků o nepříteli v československých podmínkách*, Praha 2008.
- VANĚČEK, František, *Všivá doba*. In: BERÁNEK, Jindřich (ed.), *Květy jara – plody podzimu*, Praha 2015.

VANĚK, Miroslav, *Byl to jenom rock'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*, Praha 2010.

VANĚK, Miroslav, URBÁŠEK, Pavel, *Vítězové? Poražení? Disent v období tzv. normalizace*, Praha 2005.

VANĚK, Miroslav, URBÁŠEK, Pavel, *Vítězové? Poražení? Politické elity v období tzv. normalizace*, Praha 2005.

VESELÝ, Luboš, *Underground (Charty 77)*. In: BLAŽEK, Petr (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*, Praha 2005.

VILÍMEK, Tomáš, *Vnímání mezinárodních souvislostí představiteli komunistických elit a disentu - represivní metody StB a pobyt v komunistických věznicích*. In: VANĚK, Miroslav (ed.), *Mocní? a Bezmocní? Politické elity a dissent v období tzv. normalizace*, Praha 2006.

Vladimír 518, *Kmeny 0. Městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989*, Praha 2013.

WILSON, Paul, *Bohemian Rhapsodies*, Praha 2011.

ŽÁČEK, Pavel, *Přísně tajné – Státní bezpečnost za normalizace. Vybrané směrnice a metodické pokyny politické policie z let 1978–1989*, Praha 2001.

ŽIŽEK, Slavoj, *Mluvil tu někdo o totalitarismu?*, Praha 2007.

Periodika

Listy, srpen 1976, IV/4, s. 41.

Rudé právo, 25. 9. 1976, LVII/229.

Mladá fronta, 16. 10. 1976, XXXII/290.

Mladý svět, 3. 12. 1976, XVIII/49.

Internetové zdroje

Historie Plastic People of the Universe 1971–1975, poslední změna 11. července 2014, [cit. 30. března 2016], dostupné z: <http://www.plasticpeople.cz/historie/1971-1975/>.

Karel Havelka (1950), [cit. 29. března 2016], dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/karel-havelka>.

Ivan Jirous, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.vons.cz/ivan-jirous>.

Fenomén Underground, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/412235100221010-galerka-chatry/8103-vratislav-brabenec/>.

Fenomén Underground, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/414235100221005-branil-se-jen-kytarou/8554-svatopluk-karasek/>.

Fenomén Underground, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/412235100221002-umeni-bez-galerii/8286-pavel-zajicek/>.

Fenomén Underground, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/413235100221011-vokno/8425-frantisek-starek-cunas/>.

Fenomén Underground, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/413235100221015-a-stale-nove-hudebniky-bylo-videt/8376-miroslav-skalak-skalicky/>.

Fenomén Underground, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/413235100221011-vokno/8426-karel-kocour-havelka/>.

Filmové dokumenty

Atentát na kulturu. Dokument Československé televize, 1977, 25 minut, režie Ladislav Chocholoušek.

Fenomén underground. Není charty bez „androše“ - Politické procesy s PPU a DG 307 stály za vznikem Charty 77. Dokumentární seriál České televize, Praha 2012, 52 minut, režie Břetislav Rychlík.

Proces s Plastic People of the Universe. Dokument České televize, 26 minut, Praha 2011, režie Pavel Křemen.

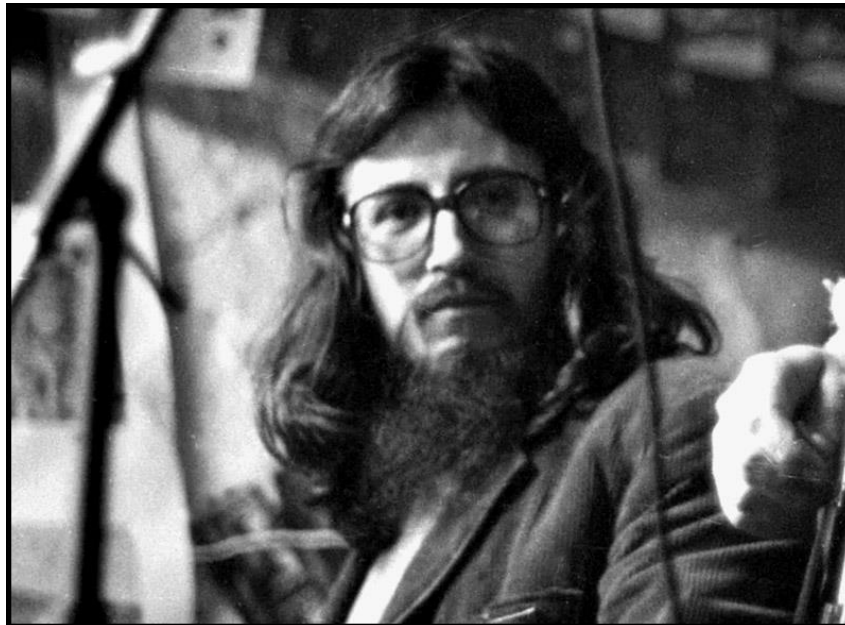
Tricet případů majora Zemana. Příběh 29, Mimikry. Seriál Československé televize, 75 minut, Praha 1978, režie Jiří Sequens.

Přednášky

STÁREK, František, *Začalo to v Přešticích - 40. výročí Underground Lecture*
[přednáška], Přeštice: KKC Přeštice, 18. prosinec 2015.

8. Přílohy

Příloha č. 1: Karel Havelka, odsouzený v Plzni v rámci „přeštického případu“.

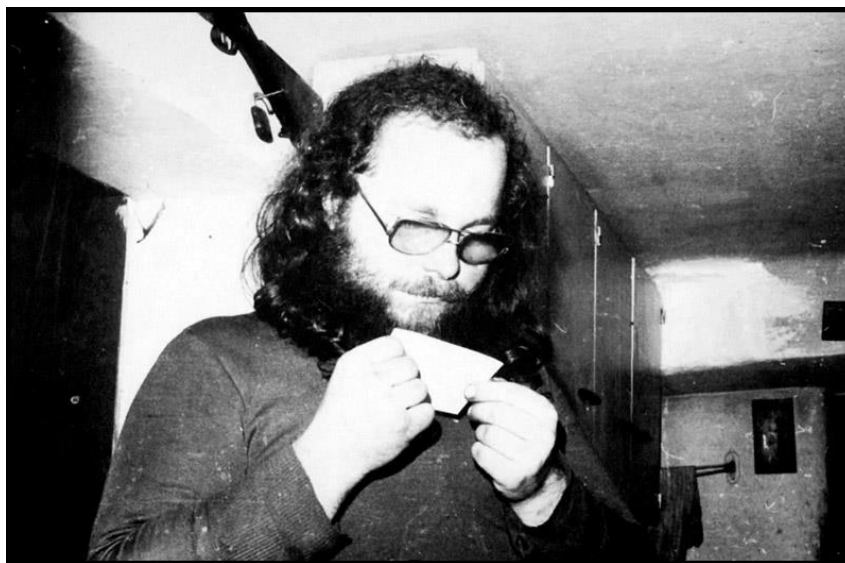
Zdroj: *Fenomén Underground*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomenunderground/413235100221011-vokno/8426-karel-kocour-havelka/>.

Příloha č. 2: Miroslav Skalický, odsouzený v Plzni v rámci „přeštického případu“.

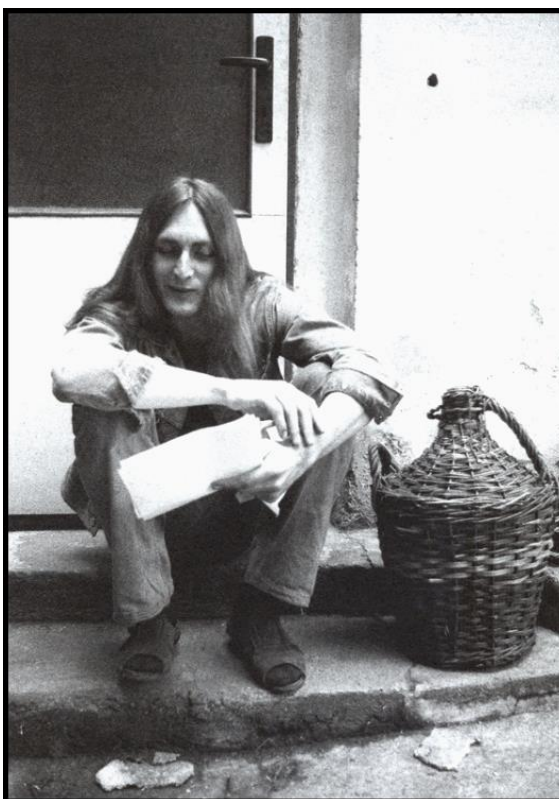
Zdroj: *Fenomén Underground*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomenunderground/413235100221015-a-stale-nove-hudebniky-bylo-videt/8376-miroslavskalakovskalicky/>.

Příloha č. 3: František Stárek, odsouzený v Plzni v rámci „přeštického případu“.

Zdroj: *Fenomén Underground*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/413235100221011-vokno/8425-frantisek-starek-cunas/>.

Příloha č. 4: Pavel Zajíček, odsouzený v Praze.

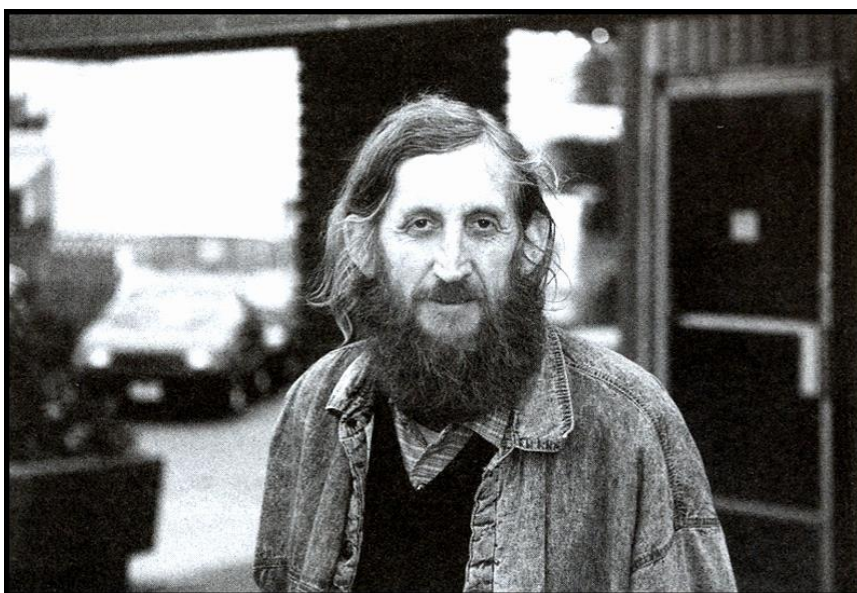
Zdroj: *Fenomén Underground*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/412235100221002-umeni-bez-galerii/8286-pavel-zajicek/>.

Příloha č. 5: Svatopluk Karásek (vpravo), odsouzený v Praze.

Zdroj: *Fenomén Underground*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/414235100221005-branil-se-jen-kytarou/8554-svatopluk-karasek/>.

Příloha č. 6: Vratislav Brabenec, odsouzený v Praze.

Zdroj: *Fenomén Underground*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/412235100221010-galerka-chatry/8103-vratislav-brabenec/>.

Příloha č. 7: Ivan Martin Jirous, odsouzený v Praze.

Zdroj: *Ivan Jirous*, [cit. 7. dubna 2016], dostupné z: <http://www.vons.cz/ivan-jirous>.

Příloha č. 8: Zvláštní vstupenka, opravňující příbuzné odsouzených ke vstupu do soudní síně při pražském procesu.

A yellow document from the Regional Court in Prague. At the top, it reads "KRAJSKÝ SOUD V PRAZE" with the address "směr. č. 112-04 Spálená 2 PRAHA 2" and a handwritten number "59/301" in the top right corner. Below this, it says "VSTUPENKA 1777". The document contains the following information: "Číslo: 5 To 403/76", "Jméno: Drahomíra Brabencová", "Adresa: Horní Počernice, tř. Maršála Koněva 752", and "Číslo obč. průkazu: 652757 série VP - 53". At the bottom, it says "Předseda senátu:" followed by a handwritten signature.

Zdroj: *Libri prohibiti, Perzekuce v Československu v letech 1948–1989*, sign. IV/28.

Příloha č. 9: Text písně nazpívané fiktivní kapelou v seriálu Třicet případů majora Zemana, konkrétně v díle Mimikry.

Bič boží

1. Sajme z mrtvých drog

Drofár, taliman, voko, ksicht

Zlatej písek, zlatý kamení

Krtiny a smaragdovej prach

Kosti, kůže, lejno, vítr, mrak

To všechno je mámení

Protože jednostejně v prachu lehnou

A červi se rozlezou

Bič boží je vyžene!

2. Sajme z mrtvých drog

Drofár, taliman, voko, ksicht

Veselí se k tomu muziky

Při bubnu a harfě bez kliky

Mám je v břichu, v břichu červíky

Maso zvrací knedlíky

Protože co zbývá?

Protože jednostejně v prachu lehnou

A červi se rozlezou

Bič boží je vyžene!

3. Sajme z mrtvých drog

Drofár, taliman, voko, ksicht

Pardubice, mladý vlasy, já a ty

Do propasti padnem nahatý

Smrt je blejskává jak plakáty

Zdekuje se všichni na chaty

Protože jednostejně v prachu lehnou

A červi se rozlezou

Bič boží je vyžene!

4. Sajme z mrtvých drog

Drofár, taliman, voko, ksicht

Choulily se v teple knížata

Ve všim hníždě bud'me poupata

Vylom zuby, vrhni mláďata

Jak se pomstít jako strakatá

Protože jednostejně v prachu lehnem

A červi nás rozlezou

Bič boží nás vynese!

5. Sajme z mrtvých drog

Drofár, taliman, voko, ksicht

A koráby se potápějí

Země puká, trávy se chvějí

Kdo co tady vykřik, nevědí

Konec světa, jo to je opojení

Protože jednostejně v prachu lehnem

A červi nás rozlezou

Bič boží nás vynese!

Zdroj: RŮŽIČKA, Daniel, *Major Zeman: Propaganda nebo krimi?*, Praha 2005, s. 142.

9. Resumé

The era beginning in 1968 was meant to, at least in the eyes of KSČ, calm and stabilize the situation after the events of Prague Spring and the following years were characteristic by its slow repression of political dissent. The main symbol of the era was the StB (State Security) which persecuted everything that was opposing the principles of the socialistic society and the leading party's opinions. Most of the citizens were afraid of losing job or other form of repression and found the critique of the regime pointless and provocative. Despite this fact there were still few that weren't afraid to show signs of disagreement with the normalization process. These few created a subculture that named itself the underground.

First part of the work is focused on the society during the times of normalization, the creation of music group Plastic People of the Universe and its influence on others and its relations with the ruling regime. Before focusing on the trials with the Plastic People of the Universe, the work describes events and concerts that were followed by growing interest from the StB.

The trials themselves are the main theme of the second part of the work. This part compares testimonies from both parties. First trial was the Přeštice case that served more as an experiment on how far can the regime go. Second was the Prague case that was supposed to destroy the core of the underground. In both cases stopping any action of the underground was the main aim. The trials with the Plastic People of the Universe successfully halted antisocialistic activities, but they created new concerns as well. The direct effect of the trials was the creation of the Charta 77 movement. The movement that was one of the factors that escalated the following fall of the communist regime.

Last part of the work focuses on the development of the trials with the Plastic People of the Universe, its process and the consequences on the regime. The work examines the initiative of the StB to start the trials and maps its approach to the Plastic People of the Universe and underground as a whole.